MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS MOKYKLA

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

VYTAUTAS SAKALAUSKAS

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros studijų programa

ŠIUOLAIKINĖ PARODYMO ATPAŽINTI TAKTIKA

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka

VILNIUS 2021

TURINYS

ĮVADAS....4

1. PARODYMO ATPAŽINTI SAMPRATA....8

1.1. Parodymo atpažinti samprata ir įtvirtinimas baudžiamojo proceso kodekse....8

1.2. Parodymo atpažinti eiga bei taktiniai elementai....12

2. ŠIUOLAIKINĖ PRAKTIKA LIETUVOJE IR UŽSIENIO VALSTYBĖSE....21

2.1. Parodymo atpažinti rūšys ir jų panaudojimo galimybės....21

2.1.1 Asmenų parodymas atpažinti....21

2.1.2 Lavono parodymas atpažinti....26

2.1.3 Daiktų ir kitų objektų parodymas atpažinti....27

2.1.4 Gyvūnų parodymas atpažinti....28

2.1.5 Patalpų ir vietovių parodymas atpažinti....30

2.2. Parodymo atpažinti galimybės ikiteisminio tyrimo metu....30

2.3. Užsienio valstybių praktika....46

2.3.1. Rusija....47

2.3.2. Indija....50

2.3.3. Anglija....53

2.4. Problematika kylanti nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu....56

2.4.1. Problematika Lietuvoje....56

2.4.2. Problematika užsienio valstybėse (JAV)....62

3. PARODYMO ATPAŽINTI ATEITIES PERSPEKTYVOS....67

IŠVADOS....73

PASIŪLYMAI....75

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA....77

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA....78

LITERATŪROS SĄRAŠAS.....79

PRIEDAI.....88

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....104

ĮVADAS

Remiantis kalbos žodynu[1] žodis „parodyti“ reiškia duoti, pamatyti, atskleisti. Atpažinimo sąvoką galime traktuoti kaip objekto, situacijos atsiminimą jam pasikartojus, jį pamačius. Pamatytas objektas atpažįstamas jį palyginus su atmintyje laikomu jo vaizdiniu[2]. Baudžiamajame procese tinkamai įforminus aukščiau minėtą palyginimą gali būti vykdomas parodymų patikrinimo veiksmas – parodymas atpažinti, kurio metu vaizdinys, turintis tyrimui reikšmingos informacijos, virs įrodymu ir bus panaudotas baudžiamajame procese.

Baigiamojo darbo problema. Parodymas atpažinti yra vienas iš pagrindinių parodymų patikrinimo veiksmų, kuris jau ištisus dešimtmečius išlieka beveik nepakitęs. Vertinant šiuolaikines baudžiamojo proceso tendencijas kyla klausimai: ar parodymas atpažinti yra vis dar efektyvus tiriant nusikalstamas veikas, ar per daug metų nepakitusios pagrindinės parodymo atpažinti atlikimo taisyklės užtikrina tinkama šio veiksmo įgyvendinimą ir nesukelia teisinės problematikos?

Baigiamojo darbo aktualumas, reikšmė. Per 2020 metus Lietuvoje buvo užregistruota daugiau kaip 43000 nusikalstamų veikų iš kurių ištirta tik 67 %, kurie sudaro apie 29000 atvejų.[3] Tai reiškia, kad labai didelė dalis nusikalstamų veikų kiekvienais metais dėl tam tikrų priežasčių lieka neištirta. Tokia situacija kelia ne tik nesaugumo jausmą visuomenėje, nepasitenkinamą teisėsaugos institucijų darbu, bet ir kuria blogą šalies įvaizdį tarptautiniame lygmenyje. Todėl teisėsaugos institucijos pasitelkia įvairiausias priemones ir veiksmus, padedančius nusikalstamų veikų tyrimams, ir keliančius jų išaiškinamumo lygį. Vienas iš tokių veiksmų yra parodymas atpažinti. Iš darbe atliktų tyrimų matysime, kad parodymas atpažinti yra praktikoje gana dažnai naudojamas veiksmas, turintis didelį teigiamą efektą tiriant nusikalstamas veikas. Šis veiksmas ne tik palengvina ir sutrumpina ikiteisminio tyrimo procesą, bet taip pat suteikia šio proceso dalyviams, t.y., tyrėjams, prokurorams bei teisėjams dar vieną papildomą priemonę skirtą nusikalstamos veikos išaiškinimui ir sklandaus baudžiamojo proceso užtikrinimui.

Parodymo atpažinti institutas Lietuvos teisėje įtvirtintas jau 1961 metų baudžiamajame kodekse. Bėgant metams ir keičiantis baudžiamajam teisiniam reglamentavimui šis institutas taip pat kito, tačiau jo esmė išliko ta pati - patikrinti apklaustojo asmens duotus

[1] Dabartinės kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2012, p. 504
[2] Atpažinimas [ineraktyvus]. [žiūrėta 2020-07-30]. < https://lt.wikipedia.org/wiki/Atpa%C5%BEinimas>
[3] Informacijos ir ryšių departamento pateikta statistika apie nusikalstamas veikas padarytas Lietuvos Respublikos apskrityse [ineraktyvus]. [žiūrėta 2020-12-30].
<https://www.ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=8837&datasource=53643>

parodymus. Toks veiksmas daugeliu atvejų padeda ištirti nusikalstamą veiką, ją padariusį asmenį, lavono tapatybę, pavogtą daiktą ar kitas reikšmingas bylos aplinkybes.

Šiame darbe pasirinkta problema yra aktuali tiek teisės taikytojui, tiek tiesės studijoms. Tyrėjai, prokurorai bei teisėjai remdamiesi baudžiamojo proceso įstatyme numatytais pagrindais, ikiteisminio tyrimo metu naudoja parodymų atpažinimą kaip apklausiamojo asmens parodymų patikrinimą. Tačiau jeigu Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso IV dalies XIV skyriaus trečiame skirsnyje reglamentuoti parodymų patikrinimo veiksmai, o konkrečiai vienas iš jų – parodymas atpažinti - yra pasenęs, neatitinka šiuolaikinio ikiteisminio tyrimo tikslų ir naudojamų metodų, nors ir dažnai vykdomas, jis vis tiek tampa ganėtinai neefektyviu parodymų patikrinimo veiksmu. Todėl darbo metu surinktos žinios, galėtų padėti teisės taikytojui, naudojančiam šį institutą ir kitiems subjektams susiduriantiems su juo. Taip pat surinktos žinios galėtų padėti mokymosi procese: mokantis apie parodymą atpažinti, jo rūšis bei jų panaudojimą, problemas kylančias teorijoje ir praktikoje, kitose valstybėse naudojamus atpažinimo veiksmus. Šiame darbe pateikti pasiūlymai galėtų būti svarstomi mokslinės bendruomenės bei teisėkūros subjektų siekiant patobulinti parodymą atpažinti.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir ištirtumas. Praktikoje yra daug autorių, nagrinėjančių baudžiamosios teisės tendencijas, ikiteisminio tyrimo bei teismo veiksmus, tačiau parodymo atpažinti institutas nors ir aptariamas gana plačiai, dalis pateikiamos medžiagos yra pasenusi, pasigendama naujausios informacijos bei teisinių apžvalgų šia tema. Taip pat verta paminėti, kad esamoje literatūroje mažai dėmesio skirta šiuolaikiniams parodymo atpažinti taktikos probleminiams aspektas. Šį institutą Lietuvoje analizuoja Petras Ancelis[4], Ryšardas Burda[5], Vidmantas Egidijus Kurapka[6], Hendryk Malevski[7], Raimundas Jurka, Snieguolė Matulienė[8], Eglė Bilevičiūtė[9] ir kiti. Analizuojant užsienio literatūrą buvo pastebėta, kad parodymui atpažinti bei jo problematikai skiriama daug dėmesio, tačiau nesigilinama į šio veiksmo atlikimo taktiką, o naujausi tyrimai bei literatūra yra sunkiai prieinami. Užsienio literatūroje parodymą atpažinti analizuoja

[4] Ancelis, P. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
[5] Burda R. Kriminalistikos taktika. Lietuvos teisės universitetas. 2001. p. 75
[6] Kurapka V. E., Matulienė S., Bilevičiūtė E., Burda R., Davidonis R., Dereškevičius E., Juškevičiūtė J., Krikščiūnas R., Novikovienė R., Latauskienė E., Radzevičius E. Kriminalistika. Taktika Ir Metodika: Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013.
[7] Malevski H. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vilnius: Eugrimas, 1998
[8] Juškevičiūtė J., Matulienė S., Kairienė D., Kraujalis L., Mickus G., Kacelavičius A., Kažemikaitis V., Valentij A., Sinkevičius S., Kaikaris G. Kriminalistika. Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
[9] Bilevičiūtė E., Jurka R., Juškevičiūtė J., Kurapka V. E., Matulienė S., Novikovienė L., Valūnė R. Kriminalistika: Teorija Ir Technika: Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2012.

Rafail Samuilovich Belkin[10], Valerij Vozgrin[11], Michael Toglia[12], Brian Ctuler[13], Jim Doyle[14], Margaret Bull Covera[15] ir kiti.

Vertinant priemones pateiktas literatūroje galima teigti, kad jos yra aptariamos siaurai, nurodant tam tikrus sampratų apibrėžimus ir klasifikacijas, tačiau detaliau nesigilinant į probleminius aspektus. Analizuojant Lietuvos ir užsienio autorių mokslinius straipsnius pasigendama susistemintos informacijos apie šiuolaikinį parodymą atpažinti. Moksliniuose tyrimuose nepateikiama tikslių duomenų apie jo rūšių naudojimo taktiką, ypatumus ir praktines problemas.

Tyrimo tikslas. Šio baigiamojo darbo tikslas atskleisti šiuolaikinio parodymo atpažinti sampratą, išanalizuoti šio procesinio veiksmo atlikimo taktinius elementus Lietuvos ir pasirinktų užsienio valstybių teisėse, išskirti pagrindinius probleminius aspektus, kylančius nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje bei jo reikšmingumą tiriant nusikalstamas veikas.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant tokio tikslo buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Atskleisti parodymo atpažinti sampratą Lietuvoje ir užsienio valstybėse;
2. Išskirti bei išanalizuoti parodymo atpažinti atlikimo stadijas ir rūšis bei aptarti jų atlikimo taktinius elementus;
3. Remiantis empiriniais tyrimais nustatyti realias parodymo atpažinti panaudojimo galimybes ikiteisminio tyrimo metu;
4. Palyginti Lietuvos ir pasirinktų užsienio šalių parodymo atpažinimo taktiką, išskirti pagrindinius panašumus bei skirtumus;
5. Nustatyti parodymo atpažinti probleminius aspektus, kylančius teismų praktikoje;
6. Aptarti blogosios praktikos pavyzdžius ir jų pasekmes Jungtinių Amerikos Valstijų teisėje;
7. Pateikti pasiūlymus dėl parodymo atpažinti veiksmo tobulinimo;

Ginamieji teiginiai.

1. Esamas parodymo atpažinti veiksmo teisinis reglamentavimas baudžiamojo proceso kodekse turi trūkumų ir atsilieka nuo šiuolaikinių tendencijų.

[10] Belkin, R. S. Kriminalistika: problemy segodnjashnego dnja. Moskva, 2011
[11] Vozgrin, I. A. Kriminalisticheskaja taktika: ponjatiei predmet issledovanija. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. MDV. 1999, N.1.
[12] Toglia, M. P., Read, J. D., Ross, D. F., & Lindsay, R. C. L. (Eds.). (2007). The handbook of eyewitness psychology, Vol. 1
[13] Cutler,B. L, Reform of Eyewitness Identification Procedures,2013
[14] Doyle, J. M. (2005). True witness: Cops, courts, science, and the battle against misidentification. Palgrave Macmillan.
[15] Cutler, B. L., & Kovera, M. B. (2010). Best practices in forensic mental health assessment.Evaluating eyewitness identification.

2. Siekiant efektyvaus parodymo atpažinti veiksmo panaudojimo baudžiamajame procese būtinas įstatymo pakeitimo projektas, o jį atliekantys subjektai turėtų išmanyti šiuolaikines kriminalistikos tendencijas ir mokėti jas taikyti.
3. Nuotolinio parodymo atpažinti veiksmo sukūrimas bei naujų technologijų taikymas nusikalstamų veikų tyrimuose lemtų išsamesnį, greitesnį bei ekonomiškesnį ikiteisminį tyrimą.

Tyrimo metodika. Darbe taikyti šie tyrimo metodai:

1. *Mokslinės literatūros sisteminė – struktūrinė analizė* – ja buvo remtasi analizuojant Lietuvos ir kitų valstybių moksline literatūrą bei rengiant empirinį tyrimą.
2. *Teisės aktų bei dokumentų analizė* – ja buvo remtasi analizuojant teisės aktus, nagrinėjant parodymo atpažinti instituto reglamentavimą bei vietą šiuolaikinėje baudžiamojo proceso teisėje.
3. *Anketinės apklausos ir interviu metodai* – buvo naudojami rengiant policijos ir valstybės sienos apsaugos pareigūnų apklausas bei atliekant interviu su ikiteisminio tyrimo skyriaus viršininku bei tam tikrais pareigūnais.
4. *Duomenų sintezės ir grafinio vaizdavimo metodai* – buvo naudojami analizuojant empirinio tyrimo rezultatus bei rengiant atitinkamas grafas.

Darbo struktūra. Šį baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis, priedai.

Pirmojoje darbo dalyje pateikiama parodymo atpažinti taktikos samprata, aptariama šio veiksmo vieta Lietuvos baudžiamojoje teisėje, taip pat pirmojoje dalyje yra aptariamos parodymo atpažinti taktikos atlikimo stadijos ir taktiniai jų atlikimo būdai.

*Antrojoje d*arbo dalyje aptariamos parodymo atpažinti rūšys bei jų taikymo ypatumai, analizuojami anketinės apklausos metu gauti rezultatai bei pateikiamos išvados. Taip pat šioje dalyje aptariama užsienio valstybių praktika bei Lietuvoje ir užsienyje kylanti problematika.

Trečiojoje darbo dalyje yra aptariamos parodymo atpažinti instituto ateities perspektyvos.

1. Parodymo atpažinti samprata

1.1. Parodymo atpažinti samprata ir įtvirtinimas baudžiamojo proceso kodekse

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau LR BPK) 1 straipsnyje nurodoma šio kodekso paskirtis – „*ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas*“[16]. Tokiu būdu įstatyme nurodoma būtinybė kaltą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir atvirkščiai – nekaltą išteisinti. Baudžiamojo proceso subjektai, norėdami įrodyti asmens kaltumą,/nekaltumą[17] ar išaiškinti nusikalstamą veiką, renka, vertina bei analizuoja įvairiausius tyrimo metu gautus duomenis bei sprendžia, kurie iš jų turi įrodomąją reikšmę. M. J. Lisekcij yra pasakęs, kad nusikaltimų aiškinimo ir įrodinėjimo efektyvumas parengtiniame tyrime priklauso nuo teisingai atliktų procesinių veiksmų[18]. Šiuo aspektu atsiskleidžia liudytojų reikšmingumas, kurių parodymais remiantis teismai priima sprendimus[19]. Vien JAV atliktų tyrimų metu buvo nustatyta, kad daugiau nei 20% atvejų liudytojų parodymai būna pagrindiniai įrodymai, kuriais remiamasi tyrimo metu[20]. Taigi, vertinant tokius parodymus, svarbu paminėti, kokie svarbūs ir reikšmingi jie yra. Užtenka vieno liudytojo atmintyje įstrigusio vaizdinio ir tyrimo kryptis, eiga, bei pabaiga gali kardinaliai pasikeisti. Pavyzdžiui, pabandykime įsivaizduoti situaciją, kuomet yra vykdoma nusikalstama veika. Per valstybės sieną yra pergabenamas didelis kiekis kontrabandinių cigarečių. Dėl sudėtingų sąlygų ir pažeidėjų profesionalumo įvykio vietoje jų sulaikyti nepavyksta, taip pat sprukdami jie panaudoja fizinį smurtą ir sužaloja vieną iš juos bandančių sulaikyti pareigūnų. Vertinant pateiktą situaciją, tyrėjo akimis matyti, kad tyrimui reikšmingų įrodymų beveik nėra. Pažeidėjai įvykio vietoje nepaliko jokių pėdsakų, transporto priemonės susekti ir jokios papildomos informacijos gauti nepavyksta. Tokio tyrimo eiga tampa neaiški, o nusikalstamos veikos išaiškinimo galimybė maža. Tačiau, jeigu vienas iš pareigūnų, tuo metu dalyvavusių sulaikymo operacijoje, matė vieną iš nusikalstamą veiką vykdžiusių žmonių ir galėtų jį atpažinti, tai suteiktų tyrimui naujų galimybių. Aukščiau minima situacija aptarta ne veltui. Analogiškas įvykis buvo užfiksuotas 2020 m. Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, dėl kurio buvo pradėtas ikiteisminis

[16] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas
[17] Turima omenyje kaltumo ir nekaltumo sąvokos įtvirtintos baudžiamajame įstatyme
[18] Lisecki, M. J. Okazanie – Identifikacja prowadzona prez organ procesowy, czy też specjalistOw lub bieglych. Jurisprundencija. 2005, 66(58), p. 118.
[19] Bilius M. Asmens atpažinimas ikiteismininiame tyrime: teisiniai ir psichologiniai aspektai. Iš: Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sud. Juodkaitė-Granskienė, G. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014, p. 151-167.
[20] Mojtahedi, Dara & Ioannou, Maria & Hammond, Laura. (2017). The Reduction of False Convictions. The Custodial Review. 81. 12.

tyrimas dėl LR BK 199 str. 3 d., 199^2 str. 2 d., ir 286 str. Tyrimo metu vienas iš pareigūnų įsidėmėjo pažeidėją ir nurodė išskirtinius jo požymius. Pagal šį apibūdinimą buvo rastas vienas iš galimai nusikalstamą veiką vykdžiusių asmenų, kuris minėto pareigūno buvo atpažintas ir vėliau, apklausos metu, prisipažino bei nurodė kitus asmenis, dalyvavusius nusikalstamoje veikoje. Taigi, minėta situacija tik patvirtina, kad teisingai „apdoroti“ vieno liudytojo parodymai gali lemti viso tyrimo sėkmę.

Tyrimo metu apklausiamas liudytojas duoda parodymus apie savo atmintyje išlikusius duomenis. Tai gali būti pavieniai vaizdiniai, garsai, kvapai, epizodai ir t.t. Toks buvusių duomenų atgaminimo procesas yra labai sudėtingas. Skirtingi žmonės, tuos pačius duomenis gali atgaminti visiškai skirtingai. Liudytojų parodymų tikslumą taip pat gali lemti įvairios priežastys: amžius, psichinės savybės, protiniai gebėjimai, stresas, patiriamas nusikalstamos veikos darymo metu[21]. Parodymų tikslumą taip pat gali lemti net tokie dalykai kaip televizija, radijas, internetas, socialiniai tinklai. Yra nustatyta, kad didelę įtaką liudytojų parodymams daro ir kiti žmonės. Todėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau LR BPK) yra saugiklis, tiesiogiai susijęs su liudytojų parodymų patikrinimu, tai LR BPK IV dalies XIV skyriaus trečiame skirsnyje reglamentuoti parodymų patikrinimo veiksmai: parodymas atpažinti[22], parodymų patikrinimas vietoje[23] ir eksperimentas[24]. Mus domina būtent pirmas paminėtas parodymų patikrinimo veiksmas.

Lietuvoje parodymas atpažinti aptinkamas jau 1961 m., kuomet buvo patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas[25] (toliau LTSR BPK). Analizuojant 1961 m. ir šiuolaikinį BPK pastebime, kad TSR BPK 185 straipsnyje buvo reglamentuota parodymo atpažinti tvarka, kuriai keliami procesiniai reikalavimai randami ir šiuo metu galiojančiame baudžiamojo proceso kodekse. Šiame darbe jie bus nagrinėjami atidžiau. Taigi, TSR BK 185 str. buvo reglamentuota parodymo atpažinti tvarka, kuri numatė:

- Atpažįstamųjų parodymo seką (asmenys atpažinimo metu rodomi visi vienu kartu, o ne po vieną).
- Atpažįstamųjų skaičius (ne mažiau 3 asmenų, išskyrus lavono atpažinimo atvejus).
- Atpažinimo iš nuotraukų sąlygą (kai negalima parodyti asmens).
- Atpažinimo eigos fotografavimą bei įforminimą protokole.

[21] Kurapka V. E., et al. supra note 6, p. 250.
[22] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 191 straipsnis
[23] Ten pat, 196 straipsnis
[24] Ten pat, 197 straipsnis
[25] Lietuvos TSR 1961 m. birželio 26 d. įstatymas dėl Lietuvos TSR baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo // vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-148

Po beveik šešių dešimtmečių lygiai tokias pačias nuostatas aptinkame ir dabartiniame baudžiamojo proceso kodekse. Tiesa, tam tikros nuostatos buvo papildytos ir joms netgi buvo skirti papildomi baudžiamojo proceso kodekso straipsniai (LR BPK 193 str. „Daiktų ir kitų objektų parodymo atpažinti tvarka“[26] bei LR BPK 195 str. „Apklausa parodymo atpažinti metu“[27]). Taip pat, analizuodami 1961 m. BPK, jo redakcijas ir dabartinį BPK, galime pastebėti, kad šio parodymų patikrinimo veiksmo formuluotė ne visada buvo tokia pati. Štai 1961 m. BPK redakcijoje (184 str.) buvo numatyta, kad parodymas atpažinti yra vykdomas „esant reikalui“, daugiau nedetalizuojant šio veiksmo paskirties, tuo tarpu dabartinėje BPK redakcijoje (191 str.) yra aiškiai pasakyta, kad parodymas atpažinti taikomas norint patikrinti apklausiamojo asmens parodymus. Analizuojant baudžiamojo proceso įstatymus, reglamentuojančius parodymą atpažinti, buvo pasigesta vieno labai svarbaus dalyko, t.y., vieningos parodymo atpažinti sąvokos. Parodymas atpažinti teisinėje literatūroje skirtingų autorių apibūdinamas skirtingai. Viena iš tokių sąvokų randama kriminalistikos metodinėje priemonėje, kur rašoma: „*parodymas atpažinti yra ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio metu tyrėjas, prokuroras ar teismas (teisėjas) pateikia nukentėjusiajam, liudytojui, įtariamajam arba kaltinamajam atpažintinus objektus, o asmuo juos lygina su ankščiau stebėtaisiais ir nustato ar tai tie patys objektai ar ne“*[28]. Minėtoje sąvokoje labai gerai atsiskleidžia pagrindiniai šį veiksmą vykdantys bei jame dalyvaujantys subjektai. Pirmiausia, kalbant apie parodymą atpažinti, reikia paminėti, kad šį procesinį veiksmą atlikinėja trys skirtingos subjektų grupės: tyrėjai, prokurorai bei teisėjai. Dažniausiai teismų praktikoje pasitaiko pirmoji subjektų grupė. Ikiteisminio tyrimo teisėjas, kaip subjektas, parodymą atpažinti atlieka tik tam tikrais įstatyme numatytais atvejais. Pirmasis atvejis yra tuomet, kada parodymas atpažinti atliekamas su nepilnamečiais subjektais. LR BPK 186 straipsnyje yra reglamentuota nepilnamečių liudytojų ir nukentėjusiųjų apklausų tvarka, kurioje numatyta imperatyvioji įstatymo norma, liepianti tokias apklausas vykdyti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Antrasis atvejis yra numatytas LR BPK 189 straipsnyje, kuriame reglamentuota įtariamojo apklausos tvarka. Šiuo atveju ikiteisminio tyrimo teisėjas vykdo įtariamojo apklausą, kuomet yra gavęs prokuroro prašymą.

Kita subjektų grupė, kuri yra minima aptariamojoje sąvokoje, LR BPK 192 straipsnyje yra apibūdinama kaip atpažįstantieji[29]. Remiantis BPK normų analize šiai subjektų grupei priskiriami nukentėjusieji, liudytojai, įtariamieji arba kaltinamieji. Tai asmenys, tiesiogiai arba netiesiogiai[30], atpažįstantys tam tikrus atpažinimo objektus. Esminis skirtumas tarp minėtų subjektų yra jų

[26] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 193 straipsnis
[27] Ten pat, 195 straipsnis
[28] Juškevičiutė J.,et al. supra note 8, p. 135.
[29] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 192 straipsnis
[30] Netiesogiai šiuo atveju reiškia, kad atpažįstama iš nuotraukų, vaizdo įrašų ir pan.

procesinė padėtis, kuri lemia taktinius atpažinimo aspektus bei pačią atpažinimo eigą. Aukščiau minėtoje parodymo atpažint sąvokoje atsiskleidžia ir dar vienas labai svarbus momentas, kurį būtina aptarti, tai yra atpažinimui pateikiami objektai. Šie objektai yra įvardijami kaip asmenys, lavonai, gyvūnai, dokumentai, patalpos, vietovės, daiktai ir jų dalys, tačiau šis sąrašas nėra baigtinis. Daiktų sąvoka yra pateikiama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.1 straipsnyje, kur sakoma: „*daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai*“[31]. Tačiau atpažinimui pateikti objektai gali būti tik tokie daiktai, kurie turi tam tikrus identifikacinius požymius bei yra reikšmingi nusikalstamos veikos tyrimui.

Taigi, grįžtant prie parodymo atpažinti sąvokos, galime šį veiksmą apibūdinti kaip svarbų ikiteisminio tyrimo veiksmą, kuris tyrimo organų praktikoje yra gana dažnas ir jo rezultatai daugeliu atvejų padeda nustatyti reikšmingas bylos aplinkybes, todėl jis gali būti naudojamas tiriant pačias įvairiausias nusikalstamas veikas (iššaginimus, vagystes, sveikatos sutrikdymus, kontrabandas ir t.t.)[32]**.** Norint bent minimaliai įvertinti dažnumo kriterijų buvo atliktas interviu su Varėnos pasienio rinktinės Ikiteisminio skyriaus tyrėjais, vykdančiais ikiteisminius tyrimus, ir jų buvo klausiama, kaip dažnai, vykdant ikiteisminio tyrimo veiksmus, jie naudoja parodymą atpažinti. Atlikus interviu, buvo gauti konkretūs vykdomų ikiteisminių tyrimų ir atliktų parodymo atpažinti rezultatai. Nustatyta, kad 2019 m. ikiteisminio tyrimo pareigūnai turėjo apie 200 ikiteisminių tyrimų. Jų metu daugiau negu 70 kartų buvo panaudotas parodymas atpažinti, tai sudaro daugiau negu 30 procentų.

Verta pažymėti, kad parodymas atpažinti yra dažnas bei populiarus veiksmas ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje. Jau 1989 m. JAV mokslininkai Alvin G. Goldstein, June E. Chance ir Gregory R. Schneller atliko tyrimus, kurių metu buvo apklausti 157 prokurorai iš 30 valstijų. Jiems buvo užduoti trys pagrindiniai klausimai:

- Kaip dažnai prokurorams tenka susidurti su baudžiamosiomis bylomis, kuriose liudytojų vykdomas atpažinimas yra kritiškai svarbus faktorius išaiškinant bylą.
- Bendras baudžiamųjų bylų skaičius, kurias nagrinėja prokurorai, bei jų komanda.
- Prokuratūros aptarnaujamos žmonių populiacijos dydis ir sudėtis (kaimas, miestas).

Maždaug 36 procentai, arba 57 prokurorai iš visų apklaustųjų, pateikė atsakymus į šiuos klausimus. Iš gautų atsakymų buvo padaryta išvada, kad, apie 3 % prokurorų bei jų komandų vedamų bylų, remiasi vien tik liudytojų vykdomu atpažinimu. Nors iš pažiūros šis skaičius pasirodė nedidelis, tačiau, išreiškus jį apytiksliu sulaikytų asmenų skaičiumi, buvo nustatyta, kad Jungtinėse Amerikos

[31] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
[32] Kurapka V. E., et al. supra note 6, p. 249.

Valstijose apie 77000 individų per metus yra įtariamieji baudžiamosiose bylose, kuriose liudytojų vykdomas atpažinimas yra pagrindinis bei kritinis įrodymas[33].

1.2. Parodymo atpažinti eiga bei taktiniai elementai

Lietuvių kalbos žodyne[34] taktika yra įvardijama 3 prasmėmis:

- Veiksmų forma ir būdas kautynėse.
- Visuomeninės, politinės kovos metodai.
- Elgesio būdas, siekiant tam tikro tikslo.

Mums yra svarbiausia antroji prasmė, nes būtent per ją atsiskleidžia terminas kriminalistinė taktiką. Kriminalistikos taktika yra nuolat kintanti bei evoliucionuojanti sąvoka, todėl vieną tikslų apibrėžimą būtų rasti sunku. Analizuojant Lietuvos kriminalistikos autorių literatūrą galima rasti tokią nusistovėjusią kriminalistikos taktikos sąvoką: „*Kriminalistikos taktika - savarankiška kriminalistikos mokslo dalis, tyrinėjanti ir rengianti racionalius tyrimo organizavimo, planingo nusikaltimų tyrimo ir efektyvaus tyrimo veiksmų atlikimo bei kryptingo įrodymų taktinius būdus ir rekomendacijas*.“[35] Nagrinėdami užsienio literatūrą randame panašių apibrėžimų: „*Kriminalistikos taktika – kriminalistikos mokslo dalis, kurią sudaro sistema procedūrų ir specialių taisyklių pagrįstų baudžiamojo proceso įstatymo nuostatomis ir bendra teisminių institucijų darbo patirtimi*“.[36] Taigi, kriminalistikos taktika yra savarankiška kriminalistikos mokslo dalis, kuri pateikia konkrečioje situacijoje pačius efektyviausius atitinkamam procesiniam veiksmui atlikti naudojamus taktinius būdus bei rekomendacijas. Parodymo atpažinti taktika siaurąja prasme gali būti suprantama kaip per daugelį metų formavęsi bei tobulėję taktiniai būdai ir rekomendacijos, kurie nurodo, kaip tinkamai atlikti šį veiksmą, palengvina bei pagreitina tyrėjų darbą ir padeda išvengti procesinių bei praktinių klaidų.

Kriminalistinėje literatūroje yra išskiriamos parodymo atpažinti taktikos atlikimo stadijos, kurios apima:

- „Pasirengimą parodymui atpažinti;
- Parodymo atpažinti atlikimo taktinius būdus;

[33] Bulletin of the Psychonomic Society 1989. 27 (I). [interaktyvus] [žiūrėta 2020-11-20]. <https://link.springer.com/article/10.3758/BF03329902>
[34] Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus] [žiūrėta 2020-11-10]. < http://www.lkz.lt/?zodis=taktika&id=26005570000>
[35] Kurapka, E., Malevski, H., Palskys, E., Kuklianskis, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius, 1998, p. 11.
[36] Journal of legal studies Volume 19 Issue 33/2017, 150-154

- Parodymo atpažinti eigos ir rezultatų fiksavimą, taip pat gautų rezultatų analizę bei vertinimą“ [37].

Pasirengimas parodymo atpažinti atlikimui gali būti suprantamas kaip kruopštus pasiruošimas veiksmo atlikimui, kuris turi nemažai etapų, yra pagrindas tinkamam bei kokybiškam šio veiksmo atlikimui. Teisinėje literatūroje yra aprašyta nemažai pasirengimo parodymui atpažinti etapų. Galima išskirti tokius pagrindinius elementus[38]:

- „Išankstinė apklausa;
- Parodymo atpažinti momento pasirinkimas;
- Nustatyti optimalias sąlygas parodymui atpažinti;
- Nuspręsti, kokį pateikti objektą: natūralų ar jo atvaizdą;
- Parinkti objektus, tarp kurių turi būti ir atpažinimui pateiktas objektas;
- Parinkti būtinas technines priemones;
- Esant būtinumui, iškviesti specialistą dalyvauti parodyme atpažinti arba konsultuotis su juo;
- Užtikrinti įtariamojo apsaugą.“

BPK parodymo atpažinti apklausai kelia tokius pat reikalavimus kaip ir liudytojo bei įtariamojo apklausoms. LR BPK 195 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad: „*Apklausiant parodymo atpažinti metu, turi būti laikomasi šiame Kodekse numatytų bendrųjų liudytojo ir įtariamojo apklausos taisyklių.*“[39] Tai reiškia, kad apklausa turi būti vykdoma remiantis LR BPK 183, 188, 203 straipsniais. Analizuojant minėtus straipsnius pastebime, kad liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos metu jiems turi būti išaiškinamos LR BPK 81 ir 83 straipsniuose numatytos teisės ir pareigos, jie turi būti įspėjami apie melagingų parodymų davimą remiantis LR BPK 235 straipsniu.

Svarbus parodymo atpažinti apklausos momentas yra randamas BPK 191 straipsnio 2 dalyje, kur nurodyta, kad: „*atpažįstantis asmuo pirmiau turi būti apklaustas apie aplinkybes, kuriomis jis matė ar kitaip įsidėmėjo atpažintiną asmenį, daiktą ar kitokį objektą, taip pat apie žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį , daiktą ar kitokį objektą*.“[40] Minėto straipsnio baudžiamojo proceso kodekso komentare teigiama, jog: „*apklausos metu svarbu išaiškinti: ar gerai prisimena atpažįstantis asmuo objektą, kurį reikia atpažinti, kokiomis sąlygomis jį stebėjo; ar jis nebuvo matęs jo ankščiau, prieš įvykį; kokius būdingesnius požymius pastebėjo atpažįstantysis, ar jis gali atpažinti objektą; ar normali atpažįstančiojo asmens rega, klausa, psichinė būklė, ir pan.; ar gali būti dar kuo nors patvirtinti atpažįstančio asmens parodymai apie*

[37] Kurapka V. E., et al. supra note 6, p. 255.
[38] Juškevičiūtė J., et al. supra note 8, P. 138
[39] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 195 straipsnis
[40] Ten pat, 191 straipsnis

atpažintino objekto požymius.“[41] Teismų praktikoje randama ir tokių atvejų, kuomet atpažįstantysis pirminėje apklausoje asmenį atpažįsta, nes matė jį per televiziją, ir tai nelaikoma parodymo atpažinti procedūros pažeidimu: „*Liudytojas I. M. jau pirmosios apklausos metu parodė, kad nukentėjusįjį R. B. sumušęs asmuo panašus į laidoje „Farai“ matytą asmenį, kuris mokėsi su juo vienoje mokykloje. Vėliau jis pranešė tyrimą atlikusiam pareigūnui, kokioje konkrečioje laidoje matė R. B. sumušusį asmenį. Taigi liudytojas nurodė konkrečius duomenis ir aplinkybes, pagal kurias identifikavo A. V., todėl šis atpažinimo veiksmas visiškai atitinka įstatymo reikalavimus. Tai, kad nukentėjusysis pirminėje apklausoje negalėjo nurodyti jį sumušusio asmens konkrečių duomenų ir negalėjo tvirtinti dėl galimybės atpažinti, o vėliau atpažino A. V., kaip jį sumušusį asmenį, nėra pagrindas pripažinti atpažinimo veiksmą neteisėtu ir nepagrįstu, nes įvykių ir asmenų įsiminimas ir prisiminimas yra individualus psichikos veiksnys, todėl kiekvienam asmeniui gali būti skirtingas. Nėra duomenų, kad nukentėjusysis R. B., liudytojas I. M. ir kiti liudytojai turėjo kėslų apkalbėti*“[42]. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad, jei atpažįstantis asmuo nurodo akivaizdžius individualius požymius, kurie gali būti nustatyti apžiūros ir patikrinimo metu, arba priešingai, jei asmuo apklausos metu pareiškia, jog neprisimena asmens, daikto ar kitokio objekto, kuris yra planuojamas pateikti atpažinimui, parodymo atpažinti veiksmas yra netikslingas.

Patartina apklausos metu atsižvelgti į asmens savijautą (nuovargis, išgąstis, baimės, psichologinė būklė ir pan.) stebint tam tikrą asmenį, daiktą ar kitą atpažintiną objektą. Reikia atsižvelgti ir į tai, kokia yra atpažįstančiojo profesija, atmintis, ar serga kokiomis ligomis. Šias aplinkybes išsiaiškinti svarbu todėl, kad būtent jos turi įtakos įsidėmint, prisimenant stebimo objekto požymius ir prisimintino objekto vaizdą sulyginant su realiai pateiktu objektu.[43] Streso įtaką moksliniais tyrimais yra įrodęs ir amerikiečių psichiatras Charles Morgan, kuris atliko tyrimus su 509 kariuomenės atstovais, dalyvavusiais išgyvenimo mokyklos treniruotėse. Stresinės situacijos šiems kariams buvo modeliuojamos, laikant juos karo belaisviais, ribojant reikiamą maisto ir miego kiekį, ir tuo pat metu atliekant šių karių apklausas. Apklausų metu patalpoje visada būdavo „sargybinis“ ir „tardytojas“. Praėjus 24 valandoms po paleidimo iš „belaisvių stovyklos“ karių buvo prašoma atpažinti „sargybinį“ ir „tardytoją“, atliekant skirtingus atpažinimus: pateikiant atpažinimui asmenis grupėje, pateikiant asmenų grupės fotonuotraukas ar pateikiant nuotraukas vieną paskui kitą. Remiantis ankščiau naudotos stresinės situacijos apimtimi, atpažinimo rezultatai buvo geresni tais atvejais, kuomet kariai buvo patyrę mažiau streso apklausų metu: iš 15 atpažinimui pateiktų

[41] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius, 2003. p. 517
[42] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-489/2015
[43] Juškevičiūtė, J., et al. supra note 8, p. 139

asmenų tik 30 % karių sugebėjo atpažinti "tardytojus". O teisingų atpažinimų skaičius padidėjo iki 62 % tais atvejais, kuomet apklausų metu kariai patyrė mažiau streso[44].

Apklausos metu tyrėjas taip pat turi atsižvelgti į nusikalstamos veikos pobūdį bei įrankius, panaudotus jos metu. Pobūdžio klausimas svarbus todėl, kad tam tikros nusikalstamos veikos (nužudymai, sunkūs kūno sužalojimai, teroristiniai aktai) gali taip šokiruoti liudytoją, kad jis tiesiog nesugebės atsiminti jokių detalių, o to pasekmė - atpažinimas taps nebeįmanomas. Panaši situacija galima ir tada, kai nusikalstamos veikos metu yra panaudojamas įrankis (ginklas). Mokslininkai yra nustatę, kad liudytojai ne taip tiksliai prisimena įvykio detales, kai jo metu yra panaudojamas ginklas.[45] Šis fenomenas yra įvardijamas kaip „ginklo fokusavimo efektas". JAV psichologė Elizabeth Loftus atliko bandymą su akių stebėjimo technologija ir nustatė, kad ginklo buvimas nukreipia liudytojo vizualinį dėmesį nuo kitų subjektų, pavyzdžiui, kaltininko veido.[46]

Kitas svarbus pasirengimo parodymui atpažinti etapas yra vietos bei laiko atpažinti ir atpažinti būtinų objektų parinkimas. Kalbant apie laiko parinkimą, reikia paminėti, kad jam galioja bendro pobūdžio taisyklė, jog atpažinimą reikia atlikti kaip įmanoma greičiau po to, kai tik nustatomas objektas, kurį būtina atpažinti. Tam tikrais atvejais, pavyzdžiui lavono atpažinime, dėl natūralių žmogaus kūno irimo savybių, praėjus tam tikram laiko tarpui, atpažinimas yra negalimas. Kitas svarbus dalykas, susijęs su laiko faktoriumi, yra atpažįstančiojo gebėjimas atpažinti. Kuo didesnis laiko tarpas praeis nuo tam tikro įvykio iki atpažinimo, tuo asmeniui bus sunkiau kažką atsiminti. Taip pat asmuo per ilgesnį laiko tarpą gali iškreipti tam tikro įvykio, žmogaus, daikto ar objekto detales, susikurti netikrų atsiminimų[47]. Todėl ypač svarbu parodymą atpažinti atlikti kaip įmanoma skubiau.

Pasirengimo etape taip pat yra nustatoma vieta, kurioje bus atliekamas atpažinimas. Parodymas atpažinti dažniausiai atliekamas tyrėjo kabinete bei kitose tam pritaikytose tarnybinėse patalpose.[48] Tačiau taktiniais sumetimais parodymas atpažinti gali būti vykdomas ir kitose vietose. Dažnais atvejais vieta gali priklausyti ir nuo parodymo atpažinti rūšies. Pavyzdžiui, lavono atpažinimas dažniausiai vykdomas morge. Tam tikrais atvejais parodymas atpažinti gali būti vykdomas ir įvykio vietoje, tačiau toks atpažinimas neturi sukelti papildomų problemų proceso

[44] Charles A. Morgan III et al., Accuracy of Eyewitness Memory for Persons Encountered During Exposure to Highly Intense Stress, 27 Int'l J.L. & Psychiatry 265, 272 (2004).
[45] Nancy Mehrkens Steblay, A Meta-Analytic Review of the Weapon Focus Effect, 16 L. & Hum. Behav. 413 (1992),
[46] Elizabeth F. Loftus et al., Some Facts About "Weapon Focus," 11 L. & Hum. Behav. 55 (1987)
[47] Netikri prisiminimai – tai psichologinis terminas naudojamas apibūdinti žmogaus būsena, kuomet dėl tam tikrų priežaščių žmogus prisimena tai kas neįvyko, arba prisimena įvykį kitaip, nei iš tikrųjų buvo.
[48] Kurapka V. E., et al. supra note 6, p. 259.

dalyviams. Kalbant apie atpažinimą įvykio vietoje tyrėjas turi atsižvelgti ir į tai, ar toks atpažinimas bus reikšmingas.

Pasirengimo parodymo atpažinti procedūrai labai svarbus yra ir objektų, tarp kurių turi būti atpažintinas objektas, parinkimas. LR BPK 199 str. 1 d. reglamentuota, kad: „*Atpažintinas asmuo parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties asmenimis, pagal išorę kuo panašesniais į atpažintiną.*“[49] Ši įstatyme numatyta taisyklė neleidžia atpažinimo metu sudaryti tokių sąlygų, kokios leistų vieną iš atpažįstamųjų asmenų išskirti iš kitų atpažįstamųjų. Objektų parinkimas priklauso nuo to, kokie atpažinimo objekto požymiai buvo nurodyti apklausos metu. Kita svarbi taisyklė yra reglamentuota LR BPK 199 str. 2 d., kur nurodoma: „*parodomų atpažinti asmenų turi būti ne mažiau kaip trys*.“[50] Ši taisyklė įstatymiškai reglamentuoja minimalų parodomų asmenų skaičių. Analizuojant teisinę literatūrą bei teisės aktus buvo nustatyta, kad į atpažįstamųjų asmenų grupę negali būti įtraukiami šie asmenys:

- kuriuos atpažįstantysis pažįsta arba turėjo galimybę matyti kitomis aplinkybėmis (pvz., dirbantys viešojo aptarnavimo sferoje ir pan.).
- teisėsaugos įstaigų darbuotojai, įskaitant ir ne pareigūnus (vertėjai, administratoriai), kiti byloje dalyvaujantys asmenys (liudytojai, kviestiniai, specialistai ir pan.).
- viešo pobūdžio asmenys (televizijos, socialinių tinklų žvaigždės ir t.t.).

Parengiamojoje stadijoje taip pat būtina parengti atpažįstantįjį asmenį atpažinimo procedūrai. Tyrėjas, kuris bendrauja su atpažįstančiuoju, šiam visada paaiškina, ko yra siekiama, darant parodymą atpažinti, kokie jo pagrindiniai uždaviniai bei rezultatai. Taip pat yra paaiškinama apie šio procesinio veiksmo svarbą. Lavono atpažinimo atveju atpažįstančiojo parengimui yra skiriama daugiau dėmesio, kadangi psichologiškai ši parodymo atpažinti rūšis yra ganėtinai sunki. Taip pat svarbu yra parengti ir veiksmo fiksavimo priemones. Parodymo atpažinti procesas yra fiksuojamas protokole, remiantis LR BPK 179 straipsniu. Protokole turi būti nurodoma data, vieta, veiksmo pradėjimo ir baigimo laikas, ikiteisminio tyrimo numeris, tyrėjas atliekantis veiksmą, atpažįstantis asmuo, dalyviai, naudojamos techninės priemonės, parodomų atpažinti asmenų pavardės, vardai, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, gyvenamoji vieta, drabužiai ir t.t[51]. Pats parodymas atpažinti dažniausiai fiksuojamas filmavimo ir fotografavimo techninėmis priemonėmis, o gauta medžiaga būna pridedama prie protokolo.

[49] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 199 straipsnis
[50] Ten pat, 199 straipsnis
[51] Parodymų atpažinti protokolas pridedamas prie priedų

Kalbant apie parodymo atpažinti eigą pirmiausia reikėtų įvertinti jai taikomas pagrindines taisykles. Įstatymų leidėjas parodymą atpažinti priskyrė prie parodymų patikrinimo veiksmų ir nurodė, kad jis gali būti daromas apklausto asmens parodymams patikrinti, todėl ši vienintelė baudžiamojo proceso įstatymo keliama sąlyga, kad atpažįstantis asmuo, prieš atliekant parodymą atpažinti, turi būti apklaustas, gali būti laikoma viena pagrindinių taktikos taisyklių[52]. Kita svarbi taisyklė yra susijusi su parodymo atpažinti pakartotinumu. Parodymas atpažinti yra nekartojamas ir tai yra specifinė savybė, jį išskirianti iš kitų ikiteisminio tyrimo veiksmų. Tačiau, pasak E. V. Kurapkos, yra trys šios taisyklės išimtys:“

- jeigu pirmasis atpažinimas darytas pagal foto-, video- ar kitą atvaizdą, be to, nepakankamai kokybišką, tada suradus patį objektą, jis gali būti parodytas tiesiogiai;
- jeigu objektas buvo neatpažintas sąmoningai ir atpažįstantysis apie tai pareiškė, išreikšdamas pasirengimą vėl dalyvauti atpažinime;
- jeigu yra aplinkybių, verčiančių abejoti atlikto parodymo atpažinti rezultatais – atpažįstantysis tuo metu dėl psichologinės ar fizinės traumos įtakos negalėjo adekvačiai suvokti to, kas vyko; atpažįstamojo išvaizda neatitiko jo išorės nusikalstamos veikos įvykio momentu (atpažintinasis ankščiau buvęs su barzda ją nusiskuto; fotonuotraukoje lavono veido bruožai buvo iškraipyti ir pan.).“[53]

Prie taisyklių būtų galima priskirti ir tai, kad parodymas atpažinti neturėtų būti vykdomas tada, kai atpažįstantysis yra matęs atpažįstamąjį ar jį pažįsta, nes taip šis veiksmas praranda savo esmę, t.y., patikrinti asmens duotus parodymus, tačiau teismai šią taisyklę vertina dvejopai ir priima skirtingus sprendimus.

Parodymo atpažinimo eiga prasideda nuo atpažįstančiojo asmens atvykimo į parodymo atpažinti vietą. Asmuo pirmiausiai nuvedamas į tam tikrą kabinetą, patalpą ar kitą vietą, kurioje vyks atpažinimo procedūra. Atpažįstančiojo asmens kvietimas turi tam tikrų specifinių taktikos elementų. Pirmiausia, atvedant asmenį, tyrėjas turi užtikrinti, kad atpažįstantysis neturėtų galimybės pamatyti įtariamojo iki atpažinimo, taip nesudarant galimybės išskirti vieną iš atpažintinų asmenų. Pasitaiko atvejų, kuomet atpažįstantysis vedamas į parodymą atpažinti pro atviras kabineto duris pamato įtariamąjį arba su juo prasilenkia ir tai daro įtaką jo sprendimui. Kitas svarbus dalykas yra paties tyrėjo veiksmai. Tyrėjas, vesdamas asmenį į atpažinimą, negali žodžiu, raštu, konkliudentiniais ar kitais veiksmais tyčia ar netyčia informuoti atpažįstantįjį ar kitaip jam suteikti

[52] Kurapka E., et al. supra note 6, p. 260.
[53] Ten pat 263 psl.

informacijos apie atpažintino asmens buvimo vietą atpažinimo metu, tam tikrus tik jam būdingus bruožus ar kitas detales, kurios turėtų įtakos atpažįstančiojo sprendimui.

Atpažįstančiajam atėjus į parodymo atpažinti vietą, atpažinimui yra pateikiami ne mažiau kaip trys asmenys, daiktai ar kiti objektai. Ši taisyklė netaikoma lavono, unikalių daiktų ar objektų atpažinimo atveju. LR BPK 192 str. 1 d. yra pateikiamas reikalavimas, kad: „*atpažintinas asmuo turi būti parodomos kartu su tos pačios lyties asmenimis, pagal išore kuo panašesniais į atpažintiną*“.[54] BPK komentare panašumo sąvoka aiškinama taip: „*parodomi atpažinti asmenys laikomi savo išore panašiais, jeigu neturi ryškesnių skirtumų pagal šiuos požymius: lytį, kūno sandarą, amžių ir ūgį; veido formą ir plaukų bei akių spalvą; rūbų modelį ir spalvą; ypatingas žymes.*“[55]

Parodomų asmenų, daiktų ar kitų objektų grupė parodymo atpažinti metu yra nufotografuojama ar kitaip vizualiai užfiksuojama. Išimtis iš šios taisyklės yra atpažinimas iš nuotraukų. Teismai apie šią išimtį yra pasisakę ir savo sprendimuose: „*Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atkreipia dėmesį ir į tai, kad BPK 192 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, jog jeigu parodyti asmens negalima, atpažinimas gali būti daromas pagal jo nuotrauką ir nekeliamas reikalavimas tokius veiksmus fotografuoti ar kitaip vizualiai užfiksuoti. To paties straipsnio 4 dalis įtvirtina reikalavimą fotografuoti ar kitaip vizualiai užfiksuoti tik parodomų asmenų grupę. Kita vertus, BPK 194 straipsnio 3 dalis įtvirtina nuostatą, jog parodymo atpažinti iš kolekcijų ar kartotekų eiga turi būti fotografuojama ar kitaip fiksuojama. Turint omenyje tai, kad asmens parodymo atpažinti pagal jo nuotrauką tvarka (BPK 192 straipsnis) nenumato tokio veiksmo fotografavimo ar kitokio vizualinio užfiksavimo, darytina išvada, kad BPK pažeidimai šiuo atveju padaryti nebuvo. Juolab kad visos pateiktos atpažinti asmenų nuotraukos ir visi asmens parodymo atpažinimo veiksmai užfiksuoti asmens parodymo atpažinti pagal jo nuotraukas protokoluose*[56]“. Tuomet atpažįstantysis asmuo duoda parodymus, kokį asmenį, daiktą ar kitą objektą atpažįsta ir kokios priežastys sąlygoja tokį jo pasirinkimą. Jeigu atpažįstantis asmuo pareiškia, kad pateiktoje atpažinti grupėje nėra to asmens, daikto ar kito objekto, apie kurį jis davė parodymus, jam pasiūloma paaiškinti, kuo skiriasi jo parodymuose minėtas asmuo, daiktas ar kitas objektas nuo parodytųjų atpažinti[57]. Tyrėjas atpažinimo metu turi atsižvelgti į faktą, kaip užtikrintas buvo

[54] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 192 straipsnis
[55] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I dalis. et al. supra note 42, p. 516
[56] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-942/2016
[57] Ancelis p., Ažubalytė R., Barkauskas A., BelevičiuL., Gušauskienė M., Jurka R., Kurapka E., Latauskienė E., Losis E., Matulienė S., Panomariovas A., Zajančkauskienė J. Baudžiamasis Procesas: Nuo Teorijos Iki įrodinėjimo: (prof. Dr. Eugenijaus Palskio Atminimui) : Mokslo Studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2011. p. 242

atpažįstantysis dėl savo pasirinkto asmens. Šis taktinis elementas yra ganėtinai svarbus, kadangi daugeliu atvejų užtikrintumas yra tiesiogiai susijęs su atpažinimo tikslumu. JAV mokslininkai J. Wixted ir G. Wells tyrinėdami sąsają tarp liudytojų užtikrintumo ir atpažinimo tikslumo atliko tyrimą, kurio metu nustatė, kad asmenys, kurie buvo užtikrinti savo pasirinkimu, apie 97 % atvejų teisūs, tuo tarpu asmenys, kurie nebuvo užtikrinti – teisūs buvo mažiau nei 70 % atvejų.[58]

Paskutinioji parodymo atpažinti stadija yra rezultatų fiksavimas. Rezultatų fiksavimas yra vykdomas nuo pat parodymo atpažinti veiksmo pradžios iki jo pabaigos. LR BPK yra reglamentuota, kad parodymo atpažinti eiga ir rezultatai turi būti fiksuojami, surašant parodymo atpažinti protokolą. Protokolo surašymo taisyklės yra reglamentuotos LR BPK 179, 192, 193 bei 194 straipsniuose. Kriminalistikos vadovėliuose[59] yra išskirtos trys pagrindinės protokolo dalys:

- Įvadinė.
- Aprašomoji.
- Baigiamoji.

Įvadinėje dalyje yra pažymima apie parodymo atpažinti procedūros dalyvius ir kita detali informacija:

- Tyrimo veiksmo atlikimo data bei surašymo vieta, kuri gali varijuoti nuo atitinkamos įstaigos, kabineto ar netgi įvykio vietos; veiksmo atlikimo pradžios, bei pabaigos laikas; ikiteisminio tyrimo numeris; atpažinimą atlikusio asmens vardas, pavardė, bei pareigos; atpažįstančiojo vardas, pavardė, gimimo metai bei procesinė padėtis; dalyvių vardai, pavardės bei procesinė padėtis; vertėjo, jei toks dalyvauja atpažinimo procedūroje, vardas, pavardė, bei vertimo kalba; techninių priemonių naudojimas; įstatymo straipsniai, kuriais remiantis atliktas parodymas atpažinti.

Aprašomojoje protokolo dalyje yra nurodomi:

- Detalūs asmenų ar objektų, pateiktų atpažinti, duomenys. Tai reiškia, kad turi būti nurodoma atpažintinų daiktų forma, spalva, medžiaga, paskirtis ir kiti ypatumai. Jei atpažinti pateikiamas lavonas, būtina nurodyti jo lytį, apytikrį amžių, kokio pavidalo ir kur buvo pateiktas atpažinti. Jei atpažinti pateikiami gyvūnai, turi būti nurodoma veislė, rūšis,

[58] Wixted, J. T., & Wells, G. L. (2017). The relationship between eyewitness confidence and identification accuracy: A new synthesis. Psychological Science in the Public Interest, 18(1), 10–65. [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-09-20] <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1529100616686966>

[59] Ancelis P., et al. supra note 4, p. 75.

amžius, spalva, ypatingos žymės. Jei atpažinimas vyko iš pateiktų nuotraukų, tuomet analogiškai detaliai nurodoma, kas yra pavaizduota joje.[60]

- Pasiūlymai atpažįstančiajam užimti vietą tarp atpažinti pateikiamų asmenų ir vieta, kurią jis pasirinko.
- Pasiūlymai atpažįstančiajam apžiūrėti pateiktus atpažinimui asmenis, daiktus ar kitus objektus. Vieną iš jų pasirinkus reikia paaiškinti, pagal kokias žymes ar ypatybes atpažįstantysis pasirinko atitinkamą asmenį, daiktą ar kitą objektą, o jei nėra pasirenkamas nei vienas iš nurodytų asmenų, daiktų ar objektų - paaiškinti, kuo skiriasi jo parodymuose minėtas asmuo, daiktas ar kitas objektas nuo parodytų atpažinti.

Baigiamojoje protokolo dalyje yra nurodomos naudotos techninės priemonės, dalyvavusių asmenų pareiškimai, prie parodymo atpažinti protokolo pridedami priedai. Baigiamojoje protokolo dalyje taip pat yra patikrinama, ar protokole nebuvo padaryta klaidų, o jei jų buvo, bandoma išsiaiškinti, kodėl jos atsirado, bei sprendžiamas klausimas dėl parodymo atpažinti pakartojimo, esant išimtiniams atvejams.

[60] Ancelis, P. Et el. Supra note 4, p. 108.

2. Šiuolaikinė praktika Lietuvoje ir užsienio valstybėse

Analizuojant kriminalistikos literatūrą atrandamos įvairios parodymo atpažinti kvalifikacijos bei skirstymai. Dalis kriminalistų parodymą atpažinti kvalifikuoja pagal tai, koks objektas yra atpažįstamas (žmogus, lavonas, daiktas, gyvūnas, dokumentas, patalpa, vietovė ir t.t.)[61], dalis pagal jo atlikimo formas (natūralus, iš fotonuotraukų, iš vaizdinės ar garsinės medžiagos)[62]. Taip pat galima rasti skirstymą ir pagal atlikimo būdą (panaudojat regą, klausą, uoslę, skonį bei lytėjimą)[63]. Kiekviena iš aukščiau minimų kvalifikacijų yra svarbi tiek kriminalistiniu, tiek baudžiamojo proceso požiūriu. Tačiau tolimesnė šio baigiamojo darbo eiga daugiausia remsis pirmąja iš aukščiau minimų kvalifikacijų bei išsamia jos analize.

2.1. Parodymo atpažinti rūšys ir jų panaudojimo galimybės

2.1.1. Asmens parodymas atpažinti

Asmens parodymas atpažinti yra praktikoje dažniausiai naudojama parodymo atpažinti rūšis[64], kurios atlikimo tvarka yra reglamentuota LR BPK 192 straipsnyje. Asmuo gali būti atpažįstamas ne tik pagal savo išorę, bet taip pat pagal balsą, eiseną bei kitus skiriamuosius asmens bruožus, kurie jį padėtų išskirti iš kitų asmenų.

Pati asmens atpažinimo procedūra priklauso nuo to, ar atpažinimas bus vykdomas gyvai, ar iš fotonuotraukos. Kuomet asmuo atpažįstamas gyvai, jis turi būti parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties, pagal išorę kuo panašesniais į atpažintiną[65]. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus nutartyje galima rasti įdomų išaiškinimą dėl panašumo kriterijaus:

„<...>Iš byloje esančios atpažinimo nuotraukos (T. 1, b. l. 50) negalima daryti išvados, kad A. V. išvaizda (ūgis, veido bruožai) dėl amžiaus skirtumo labai skirtųsi nuo kitų atpažinti parodytų asmenų. Pastabų dėl to, kad asmenys parinkti netinkamai, šio atpažinimo metu nepareiškė nei A. V., nei jo gynėjas. Be to, pirmosios instancijos teisme nuteistojo atpažinimo aplinkybės buvo teisminio

[61] Ancelis, P. Funkcijų suderinamumas veiksmingame ir sąžiningame baudžiamajame persekiojime. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012, p. 209
[62] Kurapka, E., et al. supra note 6, p. 254.
[63] Būčiūnas, G., Gruodytė, E., Šalčius, M. Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir taktiniai aspektai. Vilnius: Registrų centras. 2017, p. 174
[64] Informacija gauta iš atlikto tyrimo
[65] Ancelis, P. Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 163

nagrinėjimo dalykas, nukentėjusysis R. B. patvirtino, kad A. V. yra būtent tas asmuo, kuris užpuolė jį ir jo draugus įvykio vietoje, nurodė aplinkybes, kodėl daro tokią išvadą.“[66]

Kuomet atpažįstamieji užima savo vietas, kurias jiems pasiūloma pasirinkti patiems, tuomet atpažįstančiajam leidžiama pradėti atpažinimo procedūrą, kurios metu jis pareigūnui, kuruojančiam parodymo atpažinti veiksmą, nurodo asmenį, kurį atpažino, bei pasako, kuo yra grindžiamas toks jo pasirinkimas. Pavyzdžiui: *„<...>Nukentėjusysis R. J. 2016 m. sausio 14 d. nurodė, kad G. Š. atpažino iš veido bruožų ir tamsių plaukų.*“[67]. Kitoje teismo nutartyje yra nurodoma, kad *„<...>nukentėjusysis atpažino G. P. pagal ūgį, kūno sudėjimą, plaukų spalvą, kirpimą, veido bruožus, patvirtino, kad yra tikras, jog tai tas pats jį apiplėšęs vyras, klaidos būti negali*“.[68] Kaip jau buvo minėta ankščiau, visa asmens parodymo atpažinti eiga yra pirmiausia fiksuojama rašant protokolą, o užbaigus atpažinimo procedūrą, reikia visus parodytus asmenis nufotografuoti.[69]

Asmens atpažinimas pagal nuotrauką, remiantis BPK 192 str. 5 dalyje numatyta išlyga, gali būti vykdomas tada, kai asmens parodyti fiziškai negalima. Negalimumo išlyga baudžiamojo proceso kodekse daugiau neaptariama, tačiau jos analizė randama teisinėje literatūroje bei teismų praktikoje. Taip pat ši išlyga aptariama ir vykdytoje apklausoje. Taigi, pirmiausia atpažinimas iš nuotraukos gali būti vykdomas tuo atveju, kai to reikia, norint garantuoti liudytojo ar nukentėjusio asmens saugumą. Apie proceso dalyvių saugumo svarbą yra ne kartą pasisakę ir teismai. Kauno apygardos teismas, vertindamas parodymą atpažinti iš nuotraukos, yra išaiškinęs, kad: *„<...>abejonių tinkamai atliktu ikiteisminiu tyrimu nekelia ir apelianto teiginiai, jog nuteistųjų atpažinimas buvo vykdomas iš fotonuotraukų. Kaip nustatyta BPK 192 straipsnio 6 dalyje, jeigu parodyti asmens negalima, atpažinimas gali būti daromas pagal jo nuotrauką; ji parodoma kartu su ne mažiau kaip trimis kitų asmenų nuotraukomis; pagal nuotraukas asmuo gali būti parodomas atpažinti ir tais atvejais, kai to reikia liudytojo ar nukentėjusiojo asmens saugumui užtikrinti..*“[70] Asmens parodyti negalima ir tais atvejais, kai įtariamasis pasislepia, kai atpažintinas asmuo serga arba yra ilgam išvykęs ir pan., o šį veiksmą būtina atlikti kuo greičiau[71]. Atpažinimas iš nuotraukos vykdomas ir tais atvejais, kai proceso dalyviams taikomas anonimiškumas, bet ši sąlyga dažniausiai tiesiogiai susijusi su proceso dalyvių saugumo užtikrinimu. „*Kasatoriaus nurodyti argumentai, kad*

[66] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-489/2015
[67] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-229-976/2018
[68] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-276-312/2013
[69] Kurapka, E., et al. supra note 6, p. 265.
[70] Kauno Apygardos teismo 2017 lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-614-594
[71] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I dalis. et al. supra note 42, p. 519

nusikaltimo pobūdis, jį padariusių asmenų pavojingumas, liudytojų ypatumai – L. K. mažametystė, Nr. 1 taikomas anonimiškumas, leidžia daryti pagristą išvadą, kad įtariamų asmenų atpažinimas pagal nuotraukas buvo būtinas liudytojų Nr. 1 ir L. K. saugumui užtikrinti."[72] Dėl saugumo LAT yra pasisakęs ir dar vienoje byloje: „*Pagal nuotrauką asmuo gali būti parodomas atpažinti ir tais atvejais, kai to reikia liudytojo ar nukentėjusio asmens saugumui užtikrinti. Tai gali būti daroma ikiteisminio tyrimo taktikos sumetimais, kai būtina išvengti įtariamojo ar nukentėjusiojo fizinio kontakto iki atpažinimo veiksmo atlikimo ar po jo. Įstatyme nenustatyta, kad šiais atvejais turi būti priimamas atskiras procesinis sprendimas. Kiekvienu konkrečiu atveju tai sprendžia ikiteisminio tyrimo pareigūnai*."[73]

LR BPK 192 str. 7 d. yra reglamentuota dar viena asmens parodymo atpažinti rūšis, tai parodymas atpažinti iš vaizdo įrašo. Minėtas atpažinimas vis plačiau naudojamas vystantis šiuolaikinėms technologijoms ir jo svarba kiekvienais metais vis didėja. 2019 metais Kauno miesto savivaldybė kartu su bendrove „Telia Lietuva" pasirašė sutartį dėl ne mažiau kaip 234 kamerų įrengimo Kauno mieste.[74] Visos šios kameros galės fiksuoti vaizdą ir jį kaupti, bei, esant reikalui, panaudoti nusikalstamų veikų tyrimuose. Tokiu atveju minėtas vaizdas iš atokiausių Kauno dalių galės būti panaudojamas parodymui atpažinti. Vaizdo įrašai šiuolaikiniame pasaulyje gali būti gaunami ne tik iš vaizdo kamerų, bet taip pat iš interneto, socialinių tinklų, televizijos. Nagrinėjant teismų praktiką galima rasti atvejų, kuomet atpažinimas iš vaizdo įrašo buvo daromas remiantis televizijos laida „Farai".[75] Kalbant apie pačią parodymo atpažinti iš vaizdo įrašų tvarką reikia paminėti, kad ji vykdoma bendra tvarka, vadovaujantis LR BPK 192 str. 1 ir 2 dalimi.

Kitos, praktikoje retai naudojamos asmens parodymo atpažinti rūšys, baudžiamojo proceso kodekse įvardijamos kaip atpažinimas kitais jutimo organais suvokiamais požymiais. Priklausomai nuo situacijos, atpažinimas gali būti vykdomas pagal balsą, uoslę, lytėjimą, skonį, eiseną, stovėseną, judesius ir t.t. Toliau bus aptariamos dvi praktikoje vis dar aptinkamos atpažinimo pasitelkiant kitus jutimo organais suvokiamus požymius rūšys: atpažinimas pagal balsą bei pagal eiseną.

Balsas yra viena iš žmogaus fiziologinių savybių, kuri dėl savo unikalumo plačiai naudojama ne tik kriminalistikoje, bet ir biometrinėse atpažinimo, apsaugos, identifikacinėse

[72] Lietuvos Aukščiausio teismo 2014 lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-456
[73] Lietuvos Aukščiausio teismo 2006 spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586.
[74] https://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/kaune-bus-irengta-daugiau-nei-200-stebejimo-kameru-sistema-929488
[75] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-489/2015.

sistemose. Moksliniuose kalbinių technologijų tyrinėjimuose kalbėtojo atpažinimas iš jo balso yra suprantamas kaip procesas, kurio metu iš asmens kalbos signalo išskiriami identifikaciniai požymiai, iš jų ir atpažįstamas konkretus asmuo.[76]

Asmens atpažinimas pagal balsą iš kitų asmens atpažinimo rūšių išsiskiria tuo, jog atpažįstantysis viso proceso metu nemato atpažintojo asmens, o tik gali girdėti šio asmens balsą. Paprastai tokios rūšies atpažinimas atliekamas tik tada, kai atpažįstamasis įsidėmėjo tam tikrus asmens balso ypatumus, kurie jį leistų identifikuoti iš kitų balsų. Tai gali būti tam tikri kalbos sutrikimai, tokie kaip mikčiojimas, nerišli kalba, akcentas. Taip pat tai gali būti ir balso tembras, kalbėjimo greitis, naudojamos kalbos svetimybės, išskirtiniai žodžiai ar tam tikras žargonas. *„<...>ikiteisminio tyrimo metu įtariamasis D. U., jam pateikus trijų asmenų (BPK 192 straipsnio 2 dalis) balsus išklausyti telefonu patalpoje, kurioje yra garsinis konferencinis ryšys, pasiūlius V. N. pasirinkti kalbėjimo eilę (BPK 192 straipsnio 3 dalis) iš asmenų, artimų kasatoriui amžiumi, esančių aukštesnio išsilavinimo, V. N. balsą atpažino iš atsikosėjimo, greitakalbės, tembro, specifinės tarties.*“[77] Tam tikromis aplinkybėmis atpažinimas gali būti vykdomas net ir tuo atveju jei asmuo įsidėmi su juo kalbėjusio ar jam skambinusio žmogaus akcentą *„<...>apklausos, kurios metu jis buvo nurodęs, jog jam 2006-03-10 skambinusio vyriškio balsą gerai įsidėmėjo ir galėtų atpažinti, kadangi minėto vyro kalbos akcentas buvo kitoks ir tartis kitokia nei šiauliečių.*“[78] Kitoje nutartyje asmuo buvo atpažintas iš kalbėjimo manieros, tarmės ir balso tembro: „*N. R. paaiškino, kad perklausęs pateiktus garso įrašus jis iš pirmos kompaktinės plokštelės įrašyto balso įrašo atpažino, kad šis asmuo, kuris įraše kalbasi su moterimi, yra būtent tas vyras, kuris jam skambino ir davė nurodymus 2008 m. kovo 31 d.; šį balsą atpažino iš kalbėjimo manieros, tarmės, balso tembro.*“[79]

Tyrėjas, atsižvelgdamas į tai, ką apklausos metu nurodė atpažįstantysis, pirmiausia turi surasti statistus, kurių balso aukštis, tembras bei kalbėjimo greitis turėtų būti panašūs į atpažįstamojo. Taip pat tyrėjas turi parinkti ir tinkamą tekstą, kurį skaitys atpažįstamieji. Taktiniais sumetimais, siekiant išvengti balso iškraipymo, tyrėjai dažnai įrašo atpažįstamojo balsą garso įraše, kurį pateikia atpažinimo procedūroje. Pati atpažinimo procedūra vykdoma dviem būdais:

- Atpažįstamajam dalyvaujant atpažinimo procese.
- Pateikiant iš anksto įrašytus garso įrašus.

[76] Šalna, B., Kamarauskas J. Automatinio amsnes atpažinimo iš balso problemos ir perspektyvos kriminalistikoje. Jurispundencija. 2005, 66(58), p. 140.
[77] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-193/2011.
[78] Šiaulių Apygardos teismo 2008 kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-76-154-2008
[79] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2012.

Pirmuoju atveju atpažinimas vykdomas specialiai tam pritaikytame kabinete ar skirtingose patalpose, sujungtose tam tikromis, garsą praleidžiančiomis, sistemomis. Antruoju atveju atpažinimas gali būti vykdomas tyrėjo kabinete. Jeigu atpažįstantysis atpažįsta asmenį, tada prašoma jo apibūdinti, pagal kokias savybes jis jį atpažino, t.y., balsas - vyriškas, moteriškas, vaikiškas, aukštas, žemas, tembras, ypatingos, įsidėmėtinos balso žymės, bei viskas surašoma protokole.

Jau nuo seno yra žinoma, kad stebint, kaip žmogus eina, galima daug pasakyti apie jo būdą, traumas, ligas ir kitus tik jam būdingus asmens požymius. Toks žmogaus vertinimas naudojamas ir nusikalstamų veikų tyrimuose kaip atpažinimas pagal eiseną. Galima išskirti tris pagrindines situacijas, kada naudojama ši atpažinimo rūšis:

- Kai dėl tam tikrų priežasčių neįmanoma identifikuoti asmens pagal kitus skiriamuosius bruožus (tamsus paros metas, didelis atstumas ir pan.).
- Kai asmuo turi tam tikrų ir specifinių eisenos ypatumų, kurie jį leidžia išskirti iš kitų asmenų (šlubavimas, traumos ir pan.).
- Kai atpažinimas pagal eiseną naudojamas kaip papildomas identifikacinis požymis.

Pati atpažinimo pagal eiseną procedūra vykdoma bendra tvarka, tačiau ji turi tik jai būdingų taktinių elementų[80]:

- „Atpažinimo veiksmo metu atpažįstantysis turi stebėti atpažįstamojo natūralią laisvą eiseną, greitą ėjimą ar bėgimą;
- Atpažįstamasis neturi žinoti, kuriuo momentu jo eiseną stebės atpažįstantysis;
- Būtina peržiūrėti ne vieno asmens eiseną, o kelių;
- Parodymas atpažinti turi būti atliekamas sąlygomis, maksimaliai panašiomis į tas, kuriomis atpažįstantysis stebėjo atpažįstamąjį.“

Vertinant asmens parodymo pagal eiseną ypatumus bei atlikimo tvarką, minėtus taktinius elementus būtų galima papildyti šiais punktais:

- Prieš vykdant atpažinimo veiksmą turi būti iš anksto susitarta dėl specialių ženklų, reikalingų atpažįstamųjų iškvietimui bei identifikacijai, kadangi atpažinimo metu negali būti minimi jų vardai ar pavardės. Šiuo atveju tai gali būti skaičiai, ženklai, tam tikri žodžiai.
- Iki veiksmo atlikimo reikia susitarti dėl simbolių ar tam tikrų ženklų, kurie bus naudojami, siekiant pakeisti judėjimo tempą, greitį bei kryptį.

[80] Ancelis, P. et el. Supra note 4, p. 108

- Atpažinimo veiksmus dėl tikslumo reikėtų pakartoti bent kelis kartus.

Analizuojant teismų praktiką buvo aptiktas vienas atvejis, kuomet nusikalstamą veiką atlikęs asmuo buvo neoficialiai atpažintas pagal eiseną: „*Liudytoja R. K. ikiteisminio tyrimo metu L. G. neatpažino, tačiau pirmosios instancijos teisminio nagrinėjimo metu ji nurodė, kad vėliau, kai L. G. atpažinimo metu atsistojo ir pradėjo eiti, iš eisenos ji suprato, kad įvykio metu matė būtent L. G. Viso bylos tyrimo ir nagrinėjimo metu liudytojos R. K. parodymai buvo nuoseklūs, vienodi, atitiko kitus byloje esančius ir L. G. kaltę padarius nusikalstamas veikas pagrindžiančius įrodymus, todėl teismai neturėjo pagrindo jais abejoti ir vertinti kritiškai*.“[81]

2.1.2. Lavono parodymas atpažinti

Baudžiamojo proceso kodekso 192 straipsnyje šalia asmens parodymo atpažinti yra reglamentuota dar viena atpažinimo rūšis – lavono parodymas atpažinti. Lavonų atpažinimas yra unikali parodymo atpažinimo rūšis, kuriai iš esmės netaikomos atpažinimo taisyklės. Pirmiausia, jau pačiame baudžiamojo proceso kodekse, yra pasakyta, kad lavonų atpažinimo atveju netaikoma “3” taisyklė. Tai reiškia, kad atpažinimui pateikiamas tik vienas objektas. Kitas svarbus aspektas pasireiškia pačiame atpažinimo procese. Lavonui, apie kurio tapatybę nėra jokių duomenų ir nėra žinoma asmenų, kurie šį lavoną galėtų identifikuoti, taikomas kitokio pobūdžio atpažinimas, kuris nereikalauja atpažįstančiojo apklausos. Tokia išimtis paaiškinama tuo, kad šio tipo atpažinimui yra pasitelkiamas didelis žmonių ratas, dažnai net nesusijęs su atpažinimui pateikiamu atpažinimo objektu. Taip pat tokiam atpažinimui gali būti pasitelkiama ir žiniasklaida, tam tikri socialiniai tinklai. Apklausa šiuo atveju vyksta tik tuomet, kada atsiranda žmogus ar žmonių grupė, galinti atpažinti lavono tapatybę. Atvejais, kuomet lavono tapatybė yra žinoma, ar žinomi asmenys, galintys jį atpažinti, toks atpažinimas vykdomas bendra tvarka. Lavono atpažinimo specifika pasireiškia ir tuo, kad ši atpažinimo rūšis turi būti naudojama kaip galima greičiau. Dėl žmogaus kūno specifikos, po mirties prasideda tam tikri reiškiniai, kurie lemia lavono pokyčius. Šie pokyčiai laikui bėgant didėja ir galiausiai lavono atpažinti nebeįmanoma. Teisinėje literatūroje[82] yra išskirtos tam tikros taisyklės, pagal kurias vykdomas lavono atpažinimas:

- Pirmiausia, labai svarbu psichologiškai nuteikti atpažinimą atliksiančius asmenis tam, ką jie pamatys;
- Lavonas atpažįstamas morge arba jo radimo vietoje;

[81] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41/2007

[82] Ancelis P., et al. supra note 2, p. 117.

- Stengiantis išvengti klaidos dėl lavono aprangos, žinomos atpažįstančiajam, panašumų, tikslinga lavoną pateikti be drabužių.

Lavono atpažinimas papildomai yra reglamentuotas dar viename baudžiamojo proceso kodekso straipsnyje. Tai LR BPK 206 str. 3 d.[83], kur numatyta lavono ekshumacija. Šiam veiksmui reikalinga ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis.

2.1.3. Daiktų ir kitų objektų parodymas atpažinti

BPK 193 straipsnyje yra reglamentuota dar viena parodymo atpažinti rūšis – daiktų ir kitų objektų parodymas atpažinti. Daiktų bei kitų objektų parodymas atpažinti vykdomas tuomet, kai jie yra susiję su tam tikra tiriama nusikalstama veika ir juos gali atpažinti proceso dalyviai. Praktikoje ši atpažinimo rūšis dažniausiai naudojama siekiant:

- Atpažinti prarastus, neteisėtai pasisavintus daiktus ar kitus objektus.
- Atpažinti nusikalstamos veikos metu naudotus daiktus ar kitus objektus.
- Atpažinti kitus su nusikalstama veika susijusius bei jai ištirti reikalingus daiktus ar objektus.

Pirmuoju atveju atpažinimas naudojamas siekiant nustatyti daikto priklausomybę tam tikram asmeniui, savininkui. Ypač dažnai tokios rūšies atpažinimas naudojamas vagysčių, plėšimų, sukčiavimų atveju. Antrasis punktas dažniausiai naudojamas siekiant išsiaiškinti, nustatyti ar identifikuoti nusikalstamų veikų metu naudotus daiktus ar priemones. Pavyzdžiui, jis gali būti skiriamas atpažinti ginklą, panaudotą nusikalstamos veikos metu *„<...>liudytojai K. K. buvo pateiktas atpažinti kasatoriui priklausantis išskirtinis ginklas, kuris aiškiai išsiskyrė iš kitų atpažinti pateiktų ginklų. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad daiktų parodymo atpažinimas atliekamas BPK 191, 193, 195 straipsniuose nustatyta tvarka ir šio tyrimo eiga ir rezultatas fiksuojami protokole, kurio turinys turi atitikti BPK 179 straipsnyje nurodytus reikalavimus. Byloje esantis daiktų ir kitų objektų parodymo atpažinti protokolo turinys (3 t., b. l. 182–186), kuriame nurodytas liudytojos K. K. atpažintas, K. P. priklausantis šaunamasis ginklas, atitinka BPK reikalavimus ir paneigia kasatoriaus nuteistojo K. P. teiginį, kad liudytojai K. K. pateiktas atpažinti kasatoriui priklausantis šaunamasis ginklas aiškiai išsiskyrė iš kitų atpažinti pateiktų šaunamųjų ginklų. BPK neįpareigoja daiktų atpažinimui pateikti identiškų daiktų.“*[84] Trečiasis punktas apibūdina daiktus ar objektus, kurie vienaip ar kitaip yra susiję su nusikalstama veika ir juos gali

[83] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16,* 206 straipsnis

[84] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-173/2020.

atpažinti proceso dalyviai. Pavyzdžiui, tai gali būti dokumentai, paimti įvykio vietos apžiūros ar kratos metu.

Paprastai daiktų parodymas atpažinti atliekamas jau anksčiau aptarta bendra tvarka. Tai reiškia, kad daiktų atpažinimo atveju galioja ta pati „3“ taisyklė. Daiktai ir kiti objektai atpažinimui turi būti pateikiami tarp ne mažiau kaip 3 kitų tos pačios rūšies daiktų ar objektų *„<...>Iš byloje esančio 2016-04-25 daiktų ir kitų objektų parodymo atpažinti protokolo matyti, kad nukentėjusi V. Š. Iš jai pateiktų atpažinti trijų kompiuterių atpažino V. V. pateiktą kompiuterį Nr. 2, kaip pavogtą iš jos buto, nurodė, kad kompiuterio korpusas nebuvo aplankstytas.*“[85] Skirtingai nei asmenų atpažinimo atveju daiktų atpažinimas turi ir rūšies kriterijų, kuris veikia kaip papildomas saugiklis. Minėtas kriterijus veikia taip: kiekvienu atveju daiktai pagal savo individualias savybes (formą, dydį, spalvą, priklausomybę ir t.t.) sugrupuojami į tam tikras rūšis, kurios vėliau yra pateikiamos atpažinimui. Pavyzdžiui, iš visų atpažinimui pateikiamų daiktų yra atrenkama juvelyrika, kuri vėliau dar gali būti sugrupuojama į žiedus, pakabukus, auskarus, apyrankes ir t.t. „3“ taisyklė bei rūšies kriterijus daiktų atpažinimo atveju netaikomi tada, kai daiktas yra unikalus. Daikto unikalumas šiuo atveju gali būti suprantamas pagal daugybę kriterijų: formą, dydį, egzempliorių skaičių, graviūrą, unikalius numerius ir t.t. Kai reikia parodyti atpažinti didelį kiekį įvairių daiktų arba didelį kiekį vieno pavadinimo daiktų (drabužių, patalynės komplektų, automobilių detalių ir pan.), pavogtų iš vienos vietos, tokiais atvejais skirtingi daiktai yra grupuojami pagal jų pavadinimus, paskirtį, ir tarp jų įmaišoma vienarūšių daiktų, neturinčių jokio ryšio su tiriama nusikalstama veika.[86] LAT dėl didelio daiktų kiekio atpažinimo yra pasakęs: „*BPK 193 straipsnyje nustatytos daiktų ir kitų objektų parodymo atpažinti tvarkos nuostatos nėra pritaikytos atvejams, kai tenka atpažinti didelį vienarūšių daiktų skaičių. Turint galvoje, kad šiuo atveju buvo pateikta atpažinti 115 vnt. laikrodžių (iš kurių 69 atpažinti), vien tai, kad nebuvo preciziškai laikytasi reikalavimo pateikti atpažįstančiajam ne mažiau kaip tris daiktus, iš kurių du neturėtų būti vagystės dalykas, nelaikytina pakankamu pagrindu paneigti parodymo atpažinti protokolo įrodomąją reikšmę.*“[87]

2.1.4. Gyvūnų atpažinimas

[85] Kėdainių Apylinkės teismo 2016 rugpjūčio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-186-336-2016
[86] Kurapka, E. et el. Supra note 6, p. 269
[87] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-461-788/2016.

Gyvūnų atpažinimas, panašiai kaip ir daiktų, vykdomas tuomet, kai gyvūnas yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs su tiriama nusikalstama veika. Praktikoje gyvūnų atpažinimas dažniausiai vykdomas šiais atvejais:

- Kai gyvūnas yra pagrobtas ar kitaip pasisavintas.
- Kai proceso dalyviai matė gyvūną kartu su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu ir gyvūnas leistų jį identifikuoti.
- Kai gyvūnas buvo panaudotas nusikalstamos veikos metu.

Gyvūnų atpažinimas reglamentuotas BPK 193 straipsnyje ir jis yra priskiriamas „kitų objektų“ grupei, todėl ši atpažinimo rūšis vykdoma bendrąja tvarka. Tai reiškia, kad gyvūnų atpažinimui turi būti pateikiami ne mažiau kaip 3 tos pačios rūšies, pagal dydį, spalvą, lytį, veislę, amžių bei formą[88] panašūs gyvūnai. Prieš gyvūnų atpažinimą yra vykdoma atpažįstančiojo apklausa bendra tvarka, kurioje jis nurodo:

- Aplinkybes, kaip jis prarado gyvūną arba matė gyvūną.
- Tikslų gyvūno apibūdinimą (veislę, lytį, spalvą bei kitus požymius, reikalingus atpažinimui).
- Gyvūno vardą (jei yra žinoma).
- Papildomus požymius, nesusijusius su gyvūno išvaizda, galinčius padėti jį identifikuoti.

Gyvūnų atpažinimo atveju, kaip specialistas, gali būti kviečiamas veterinaras arba kinologas, kuris, pasitelkdamas savo profesines žinias, galėtų įvertinti gyvūno reakcijas. Gyvūnai, kaip ir daiktai, gali būti reti, unikalūs, turėti tik vienam individui būdingų savybių. Tokiu atveju yra netaikoma „3“ taisyklė ir toks gyvūnas yra atpažįstamas vienas pats. Šiuo metu gyvūnų parodymas atpažinti yra naudojamas išskirtinai retais atvejais todėl, kad teisės aktų, tokių kaip „Įsakymas dėl ūkinių gyvūnų registravimo ir ženklinimo valstybinės veterinarinės kontrolės“[89], „Įsakymas dėl galvijo paso išdavimo ir naudojimo“[90], „Įsakymas dėl gyvūnų augintinių ženklinimo ir registravimo taisyklių patvirtinimo“[91] ir kitų didžioji dalis ūkinių gyvūnų bei augintinių ženklinami specialiais ženklais, bei registruojami specialiuose registruose, todėl atpažinimo procedūra praranda savo esmę ir tampa nebereikalinga

[88] Sarąšas nėra baigtinis
[89] Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. sausio 5 d. įsakymas Nr. B1-6 „Dėl ūkinių gyvūnų registravimo ir ženklinimo valstybinės veterinarinės kontrolės“
[90] Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 3D-238 „Dėl galvijo paso išdavimo ir naudojimo“
[91] Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 3D-959 „Dėl Gyvūnų augintinių ženklinimo ir registravimo taisyklių patvirtinimo“

2.1.5. Patalpų ir vietovių atpažinimas

Patalpų ir vietovių parodymas atpažinti yra dar viena atpažinimo rūšis, reglamentuota baudžiamojo proceso kodekso 193 straipsnyje, bei priskirta prie kitų objektų atpažinimo grupės. Ši atpažinimo rūšis naudojama siekiant patikrinti asmens parodymus apie tam tikrą vietą. Kalbant apie pačią patalpų ir vietovių atpažinimo tvarką reikia paminėti, kad ji yra vykdoma bendra tvarka. Tai reiškia, kad pirmiausia yra vykdoma asmens apklausa, kurios metu tikslinga išsiaiškinti kokios tai patalpos, koks jų išsidėstymas, forma, durų bei langų skaičius, interjeras, eksterjeras ir kiti ypatumai, pagal kuriuos jas bus bandoma atpažinti. Jei atpažįstantysis neįsidėmėjo vietos ar patalpų arba neturėjo galimybės jų matyti, toks atpažinimas būna netikslingas. Tokią nuostatą yra įtvirtinęs ir LAT vienoje iš savo nutarčių: „*Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad vietos atpažinimas nebuvo tikslingas, nes nukentėjusysis buvo užrištomis akimis ir būtų jos nepatvirtinęs, tačiau jis davė prieštaringus parodymus dėl veikos prieš jį padarymo aplinkybių.*“[92]

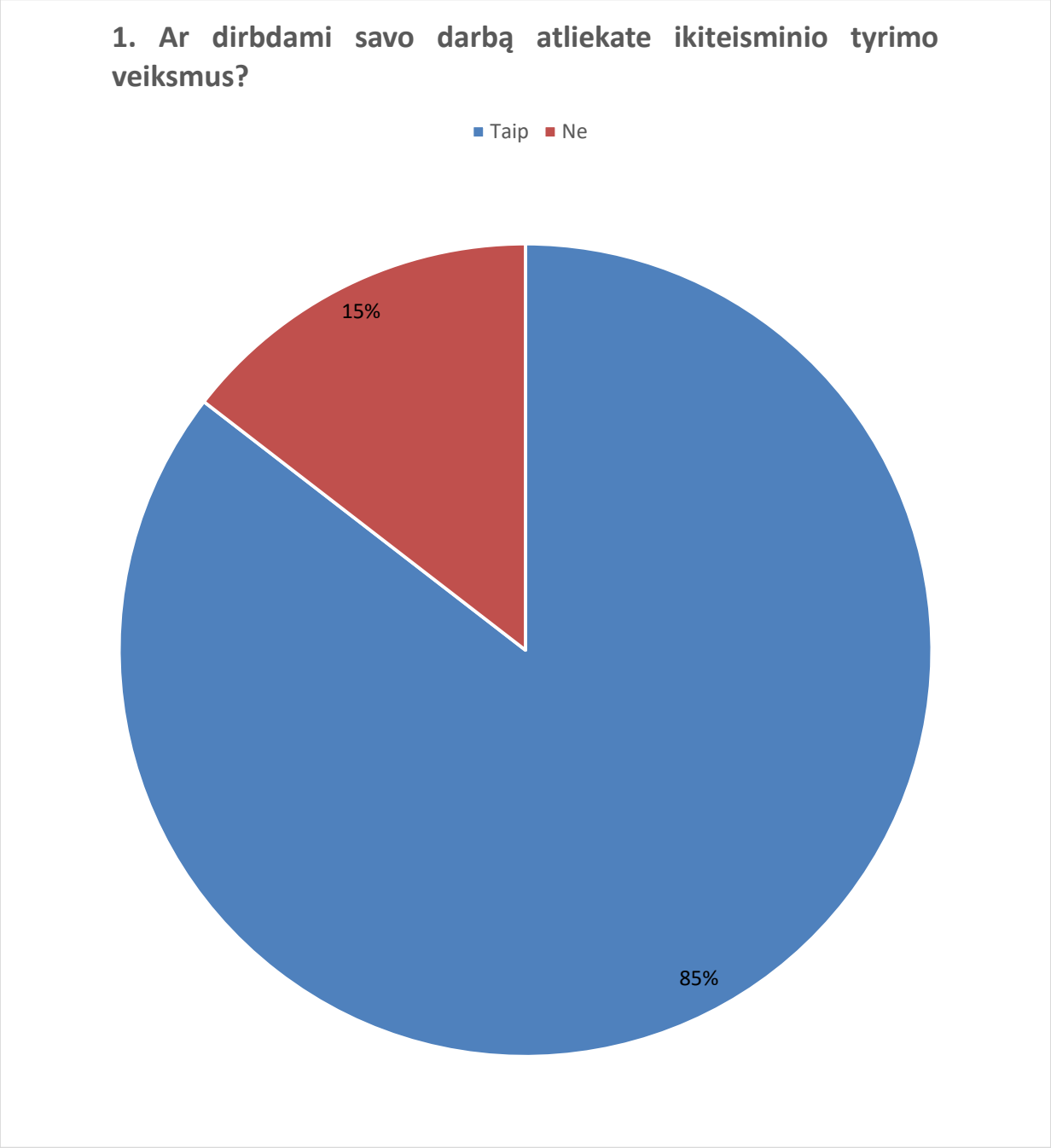
Kitas svarbus procesinis aspektas yra susijęs su patalpų parinkimu. Pareigūnas, vykdantis atpažinimą, turi parinkti kitas panašias patalpas, kurios parodymo atpažinti metu bus parodytos atpažįstamajam. Šiuo atveju pareigūnas, atliekantis atpažinimo veiksmą, vadovaujasi atliktos apklausos analize bei savo paties žiniomis. Taktiniais sumetimais patalpų ir vietovių atpažinimui geriausia parinkti pareigūną, kuris gerai pažįsta miestą ar vietovę, kurioje bus vykdoma ši atpažinimo rūšis. Šio tipo atpažinimui yra pasitelkiamos ir šiuolaikinės technologijos. Pavyzdžiui, tyrėjai jau dabar naudojasi registrų centro[93], „Regia“[94] duomenų bazėmis bei „GOOGLE“ žemėlapių[95] suteikiama peržiūros funkcija, kurios padeda parinkti panašias vietoves ar patalpas.

2.2. Parodymo atpažinti panaudojimo galimybės ikiteisminio tyrimo metu

Siekiant ištirti LR BPK 191 str. reglamentuoto parodymo atpažinti panaudojimo galimybes ikiteisminiame tyrime bei nustatyti, kaip dažnai pareigūnai naudoja tam tikras parodymo atpažinti rūšis, buvo atlikta valstybės sienos apsaugos tarnybos ir policijos pareigūnų anketinė apklausa. Šios apklausos metu buvo apklausta daugiau negu 100 statutinių pareigūnų, iš kurių atsitiktine tvarka buvo pasirinktas 100 galimų respondentų. Toks skaičius buvo pasirinktas, siekiant aiškesnių rezultatų. 80 % respondentų buvo vyrai, 20 % moterys, daugelis turintys magistro aukštąjį

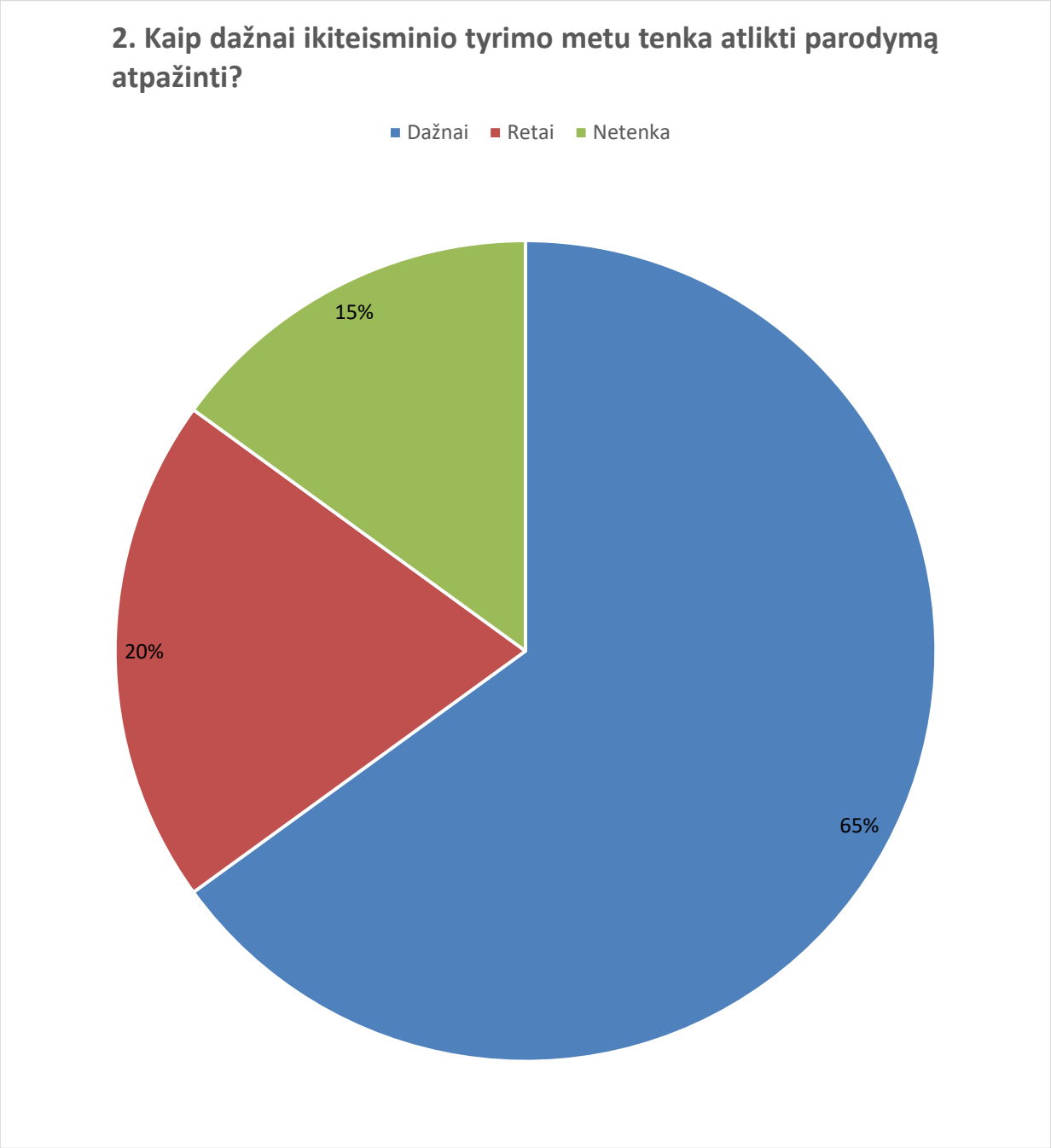
[92] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303-699/2015.
[93] https://www.registrucentras.lt
[94] https://www.regia.lt/map/regia2
[95] https://www.google.lt/maps Kalbama apie „GOOGLE“ žemėlapių funkciją „STREET VIEW“

išsilavinimą (75 %). Vertinant pagal darbovietę 70 % respondentų dirba policijos, 30% valstybės sienos apsaugos tarnyboje. Vidutinis respondentų darbo stažas 12 metų. Apklausai buvo naudojama anketa, kurią sudarė 15 uždaro tipo klausimų. Klausimai buvo suformuluoti taip, kad būtų gauta reikalingiausia informacija, nepareikalaujant pernelyg daug respondentų laiko. Gauti apklausos rezultatai buvo sumuojami bei daromos atitinkamos išvados.

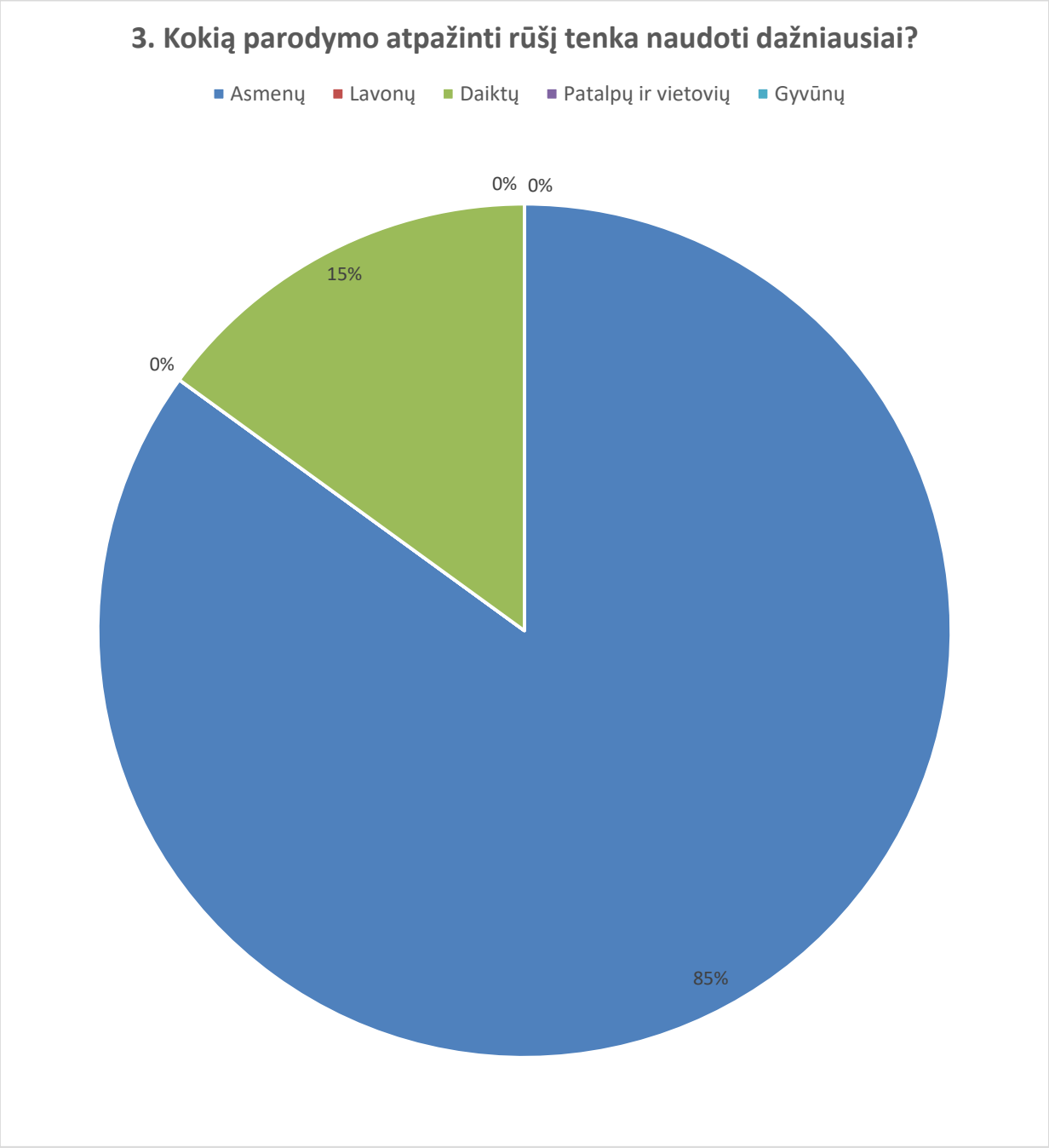

Pirmasis klausimas buvo kontrolinis ir juo buvo siekiama atrinkti tik tuos pareigūnus, kurie vykdo ikiteisminį tyrimą bei turi galimybę vykdyti BPK 191 straipsnyje reglamentuotą parodymų patikrinimo veiksmą parodymą atpažinti. Asmenys pasirinkę teigiamą atsakymą galėjo

atsakinėti į sekančius anketos klausimus, tuo tarpu pasirinkę neigiama atsakymą – nebegalėjo. Taigi po šio klausimo apklausą tęsė 83 % respondentų.

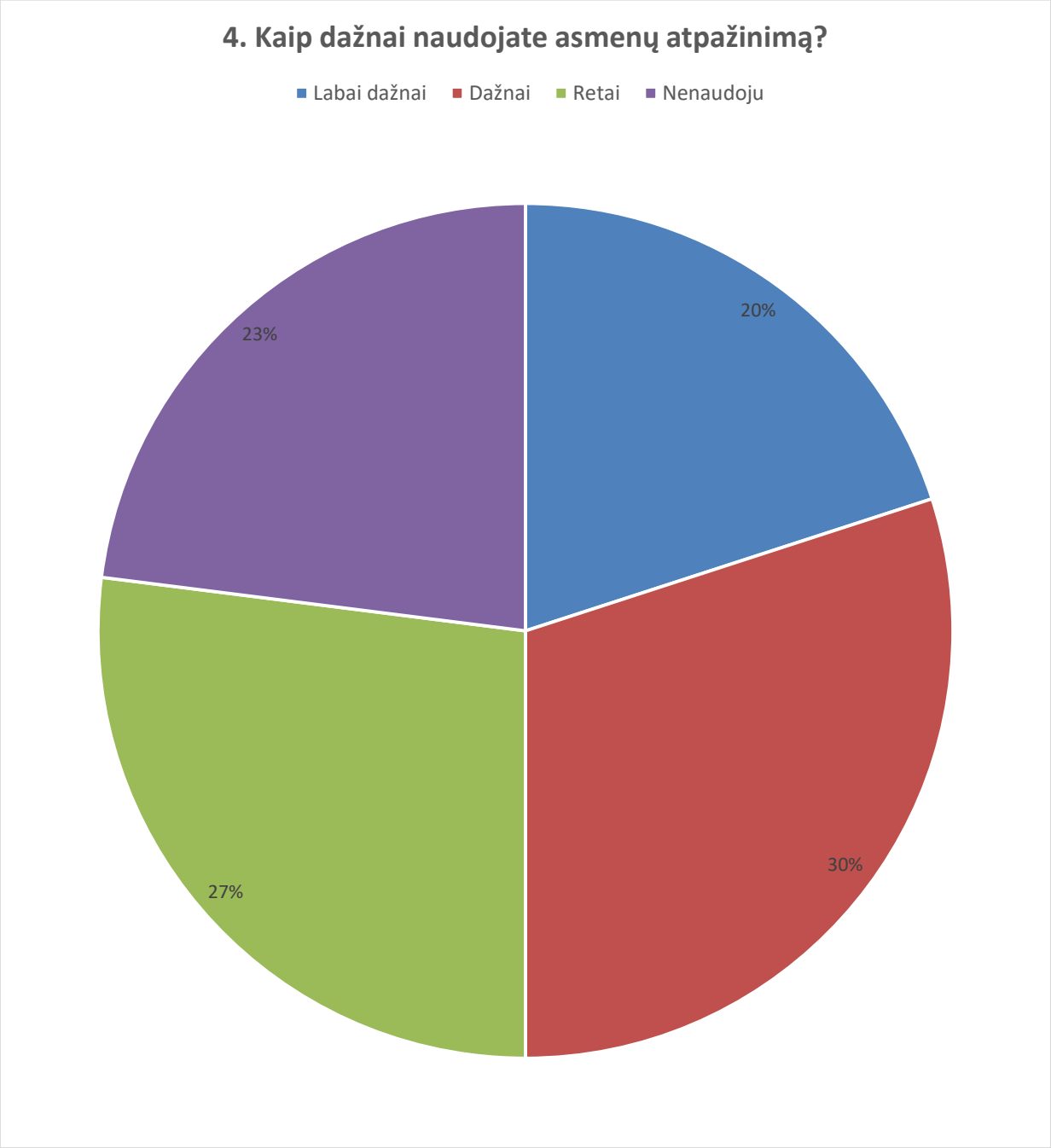

Iš apklaustųjų respondentų vykdančių ikiteisminio tyrimo veiksmus net 65 % procentai nurodė, kad ikiteisminio tyrimo metu parodymą atpažinti naudoja dažnai. Remiantis šia statistika galima teigti, kad parodymas atpažinti tiriant nusikalstamas veikas yra naudojamas ganėtinai dažnai. Vertinant šio klausimo atsakymus pagal apklausiamųjų darbovietes buvo pastebėta, kad net 80 % VSAT pareigūnų nurodė, kad parodymą atpažinti vykdo dažnai.

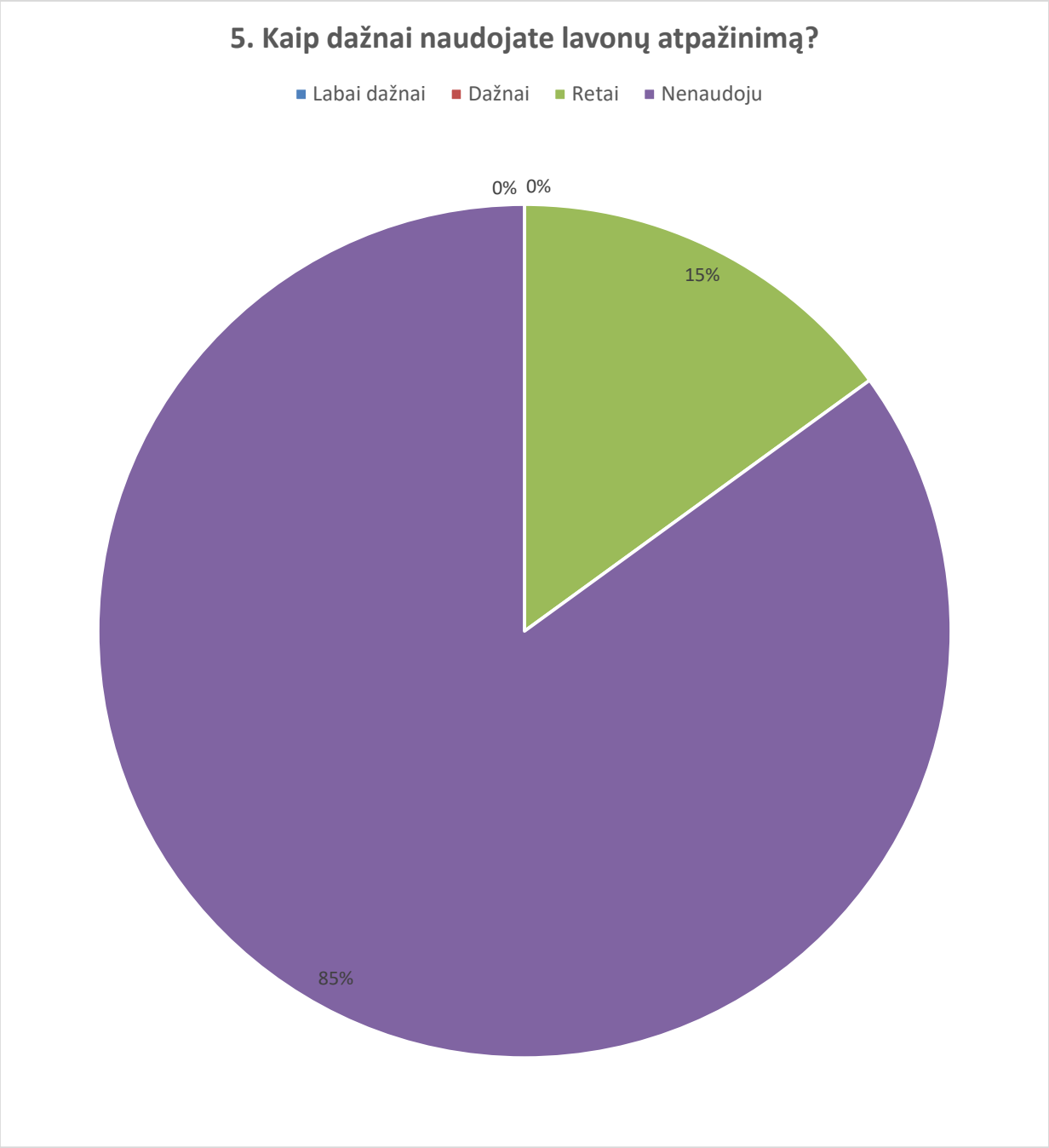

Iš respondentų pateiktų atsakymų matyti, kad dažniausiai pareigūnų naudojama parodymo atpažinti rūšis yra asmenų atpažinimas ir jis sudaro 85 % visų atpažinimų. Likusieji 15 % teko daiktų atpažinimui. Lavonų, gyvūnų, patalpų ir vietovių atpažinimo, kaip dažniausios atpažinimų rūšies, nepasirinko nei vienas respondentas. Vertinant anketose pateiktą informaciją matyti, kad valstybės sienos apsaugos pareigūnai 100 % pasirinko asmenų atpažinimą, o daiktų atpažinimą įvardijo tik policijos pareigūnai. Tokį respondentų pasiskirstymą galimai lėmė skirtinga

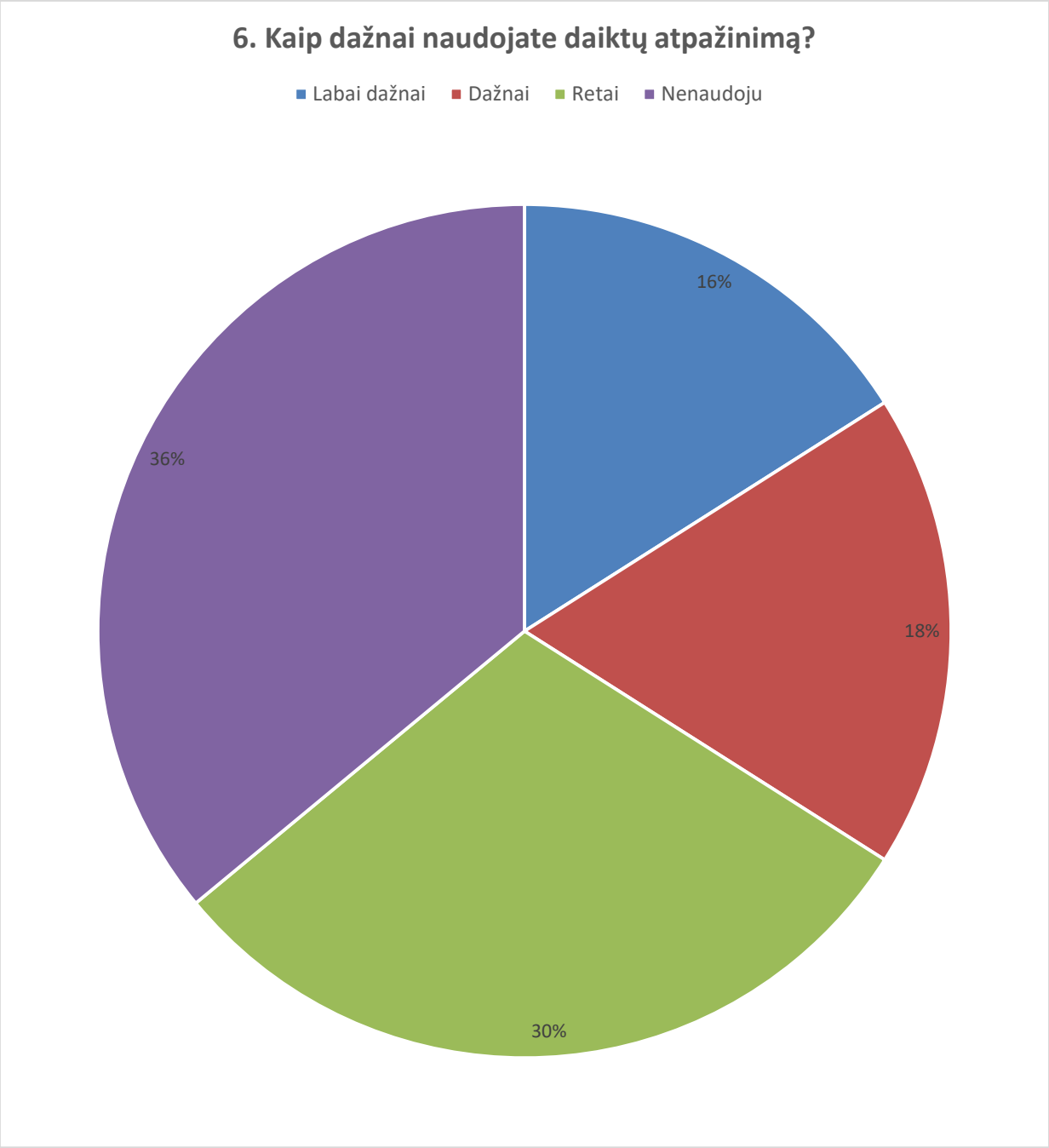
įstaigų darbo specifika. Natūralu, kad policijos pareigūnai, kurie specializuojasi vagysčių ar plėšimų tyrimuose dažniau parodymų patikrinimui naudoja daiktų atpažinimą.

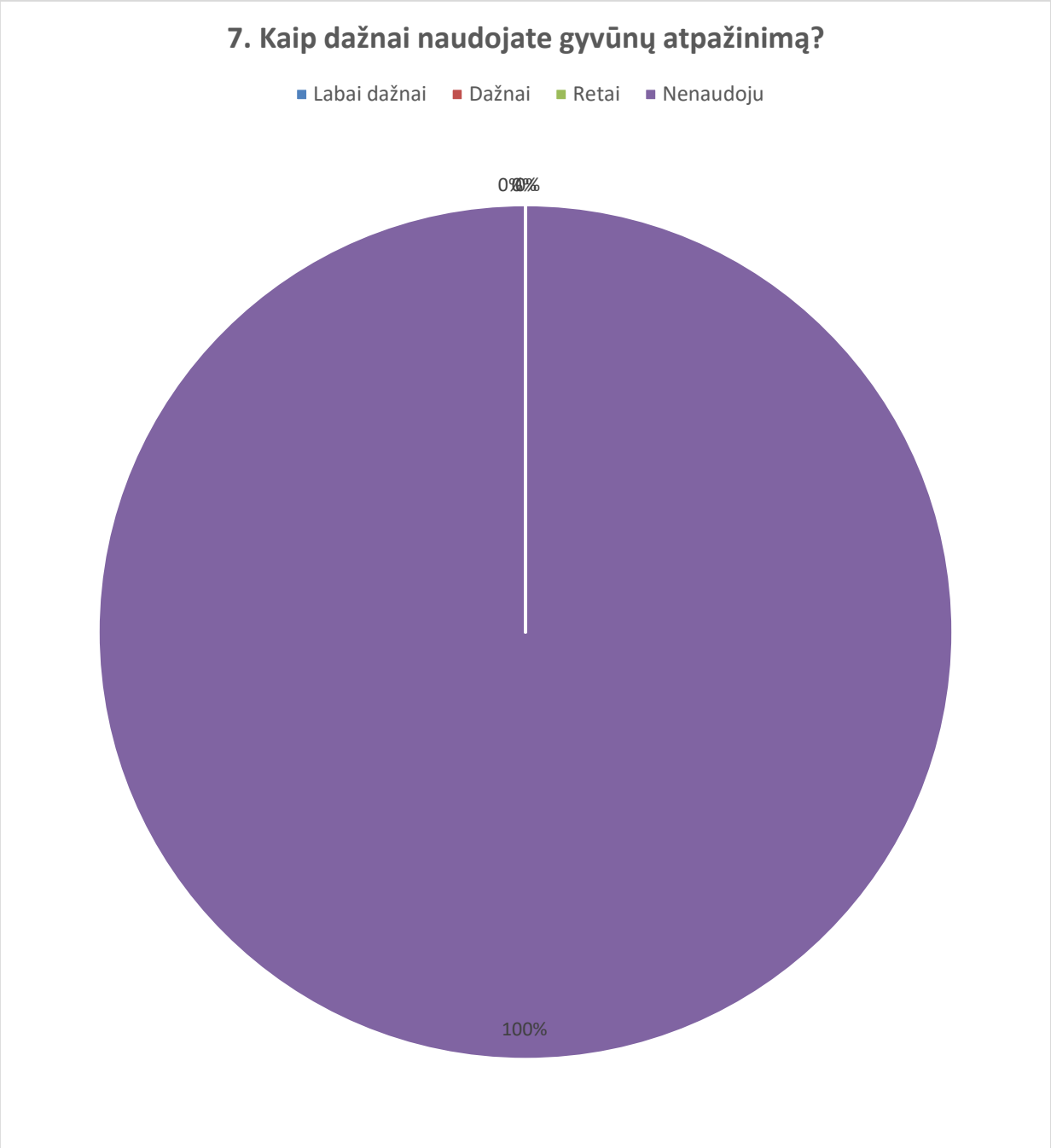
Iš pateiktų atsakymų matyti, kad pareigūnai asmens parodymą atpažinti naudoja gana dažnai. 50 % apklaustųjų nurodė, kad jį naudoja dažnai arba labai dažnai, tuo tarpu retai jį naudoja tik 27 % apklaustųjų. Didžioji dalis t.y. 90 % respondentų nurodę, kad asmenų atpažinimo nenaudoja apskritai buvo policijos pareigūnai.

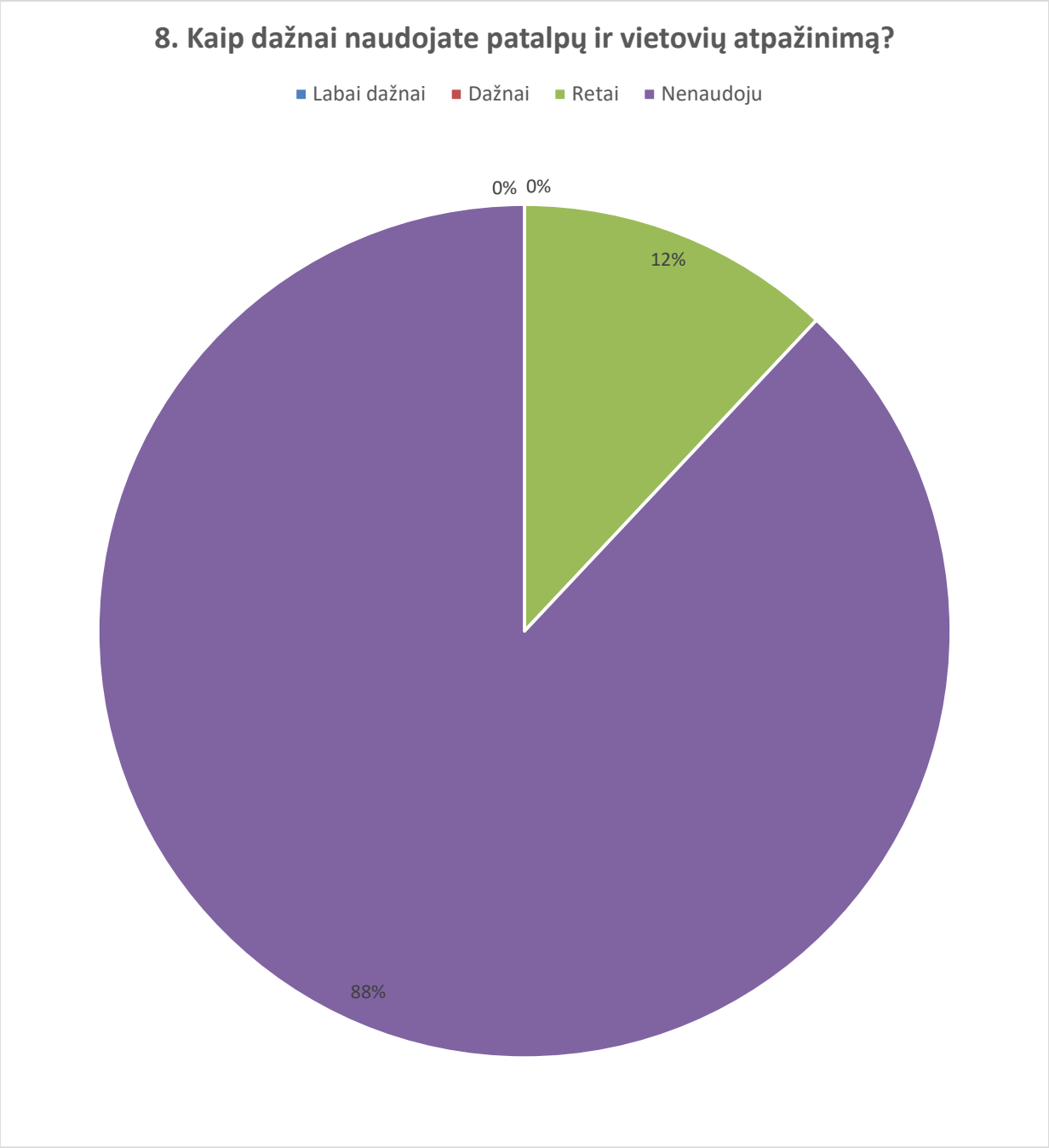
Lavonų atpažinimas praktikoje yra naudojamas ganėtinai retai. Didžioji dalis t.y. 85 % procentai apklaustųjų nenaudoja šios parodymo atpažinti rūšies tirdami nusikalstamas veikas. Toks rezultatas gali priklausyti nuo to, kad neatpažintų lavonų praktikoje pasitaiko retai ir su jais dirba tik specializuoti policijos daliniai. Tokių dalinių darbuotojų policijos sistemoje nėra daug ir tai galėjo daryti įtaką gautiems rezultatams. Šią išvadą patvirtino ir tai, kad visi 15 % nurodę, kad vykdo lavonų parodymą atpažinti buvo policijos pareigūnai.

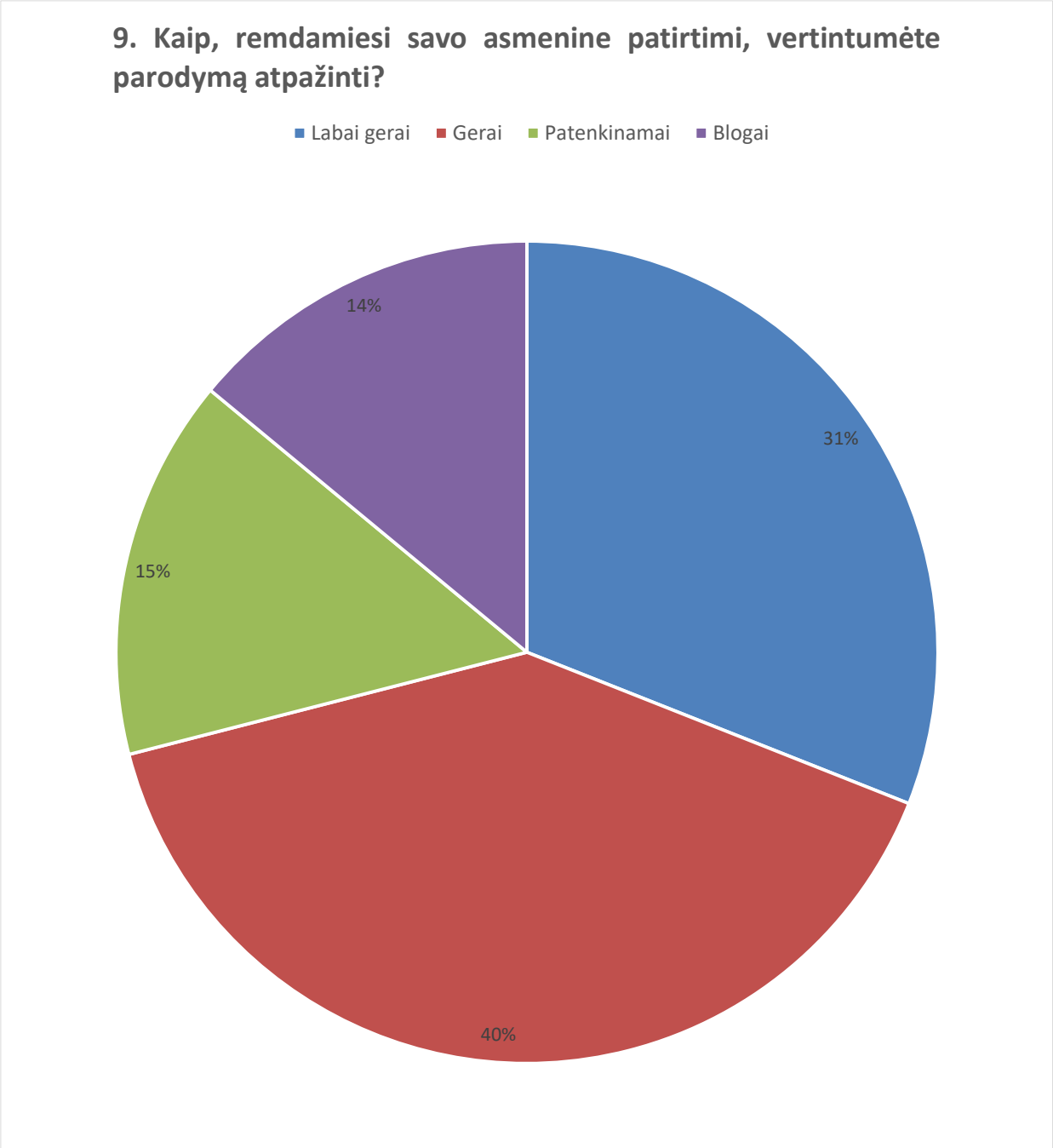
Remiantis apklaustųjų pateiktas duomenimis matome, kad 64 % apklaustųjų naudoja daiktų atpažinimą. Net 16 % jį naudoja labai dažnai. Analizuojant šį klausimą pagal apklaustųjų darbovietes buvo nustatyta, kad VSAT pareigūnai daiktų atpažinimo nenaudoja ir visus aukščiau aptartus 64 % sudaro policijos pareigūnai. Galima daryti prielaidą, kad dažnai ir labai dažnai šį veiksmą naudoja policijos pareigūnai tiriantys turtines nusikalstamas veikas, tuo tarpu kitų skyrių pareigūnai šį veiksmą naudoja retai. Ši prielaida daroma net tik dėl iš apklausos metu gautų duomenų, bet ir iš pokalbių su policijos pareigūnais.

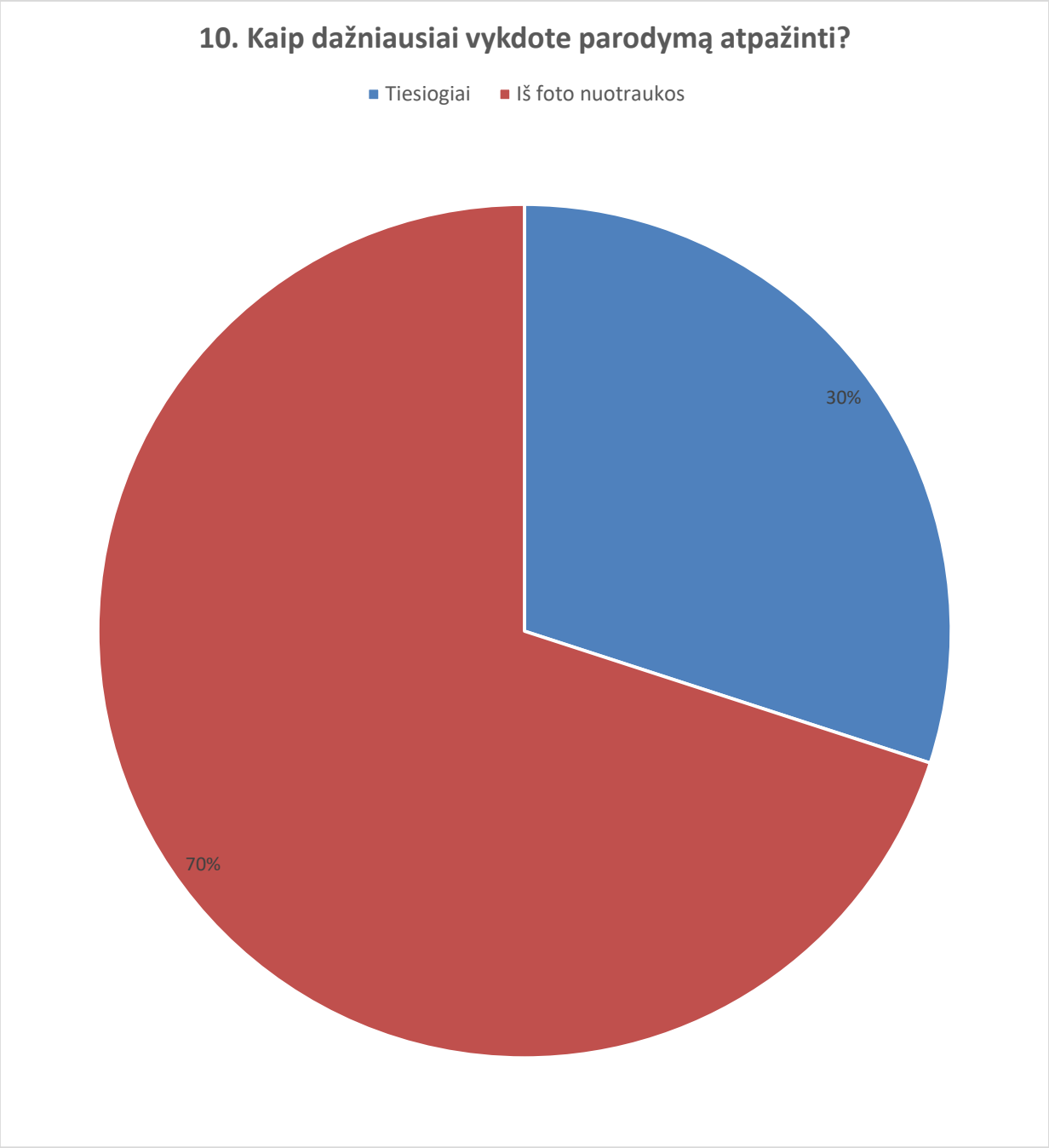
Remiantis respondentų atsakymais gyvūnų atpažinimas yra nevykdomas arba vykdomas labai retais, specifiniais atvejais, kurie nėra užfiksuoti šioje apklausoje. Analizuojant šį klausimą plačiau buvo gauta duomenų, kad šis veiksmas buvo vykdomas iki maždaug 2000 m., po to atsiradus teisės aktams reglamentuojantiems laukinių bei naminių gyvūnų žymėjimą ši atpažinimo rūšis tapo neaktuali. Didesnį stažą turintys policijos pareigūnai įvardijo, kad gyvūnų atpažinimas buvo vykdomas retai bei dažniausiai neoficialiai. Tai reiškia, kad policijos pareigūnas asmens žodžiu paprašydavo atpažinti tam tikrą gyvūną to neprotokoluodamas ir niekaip įstatymiškai neįformindamas.

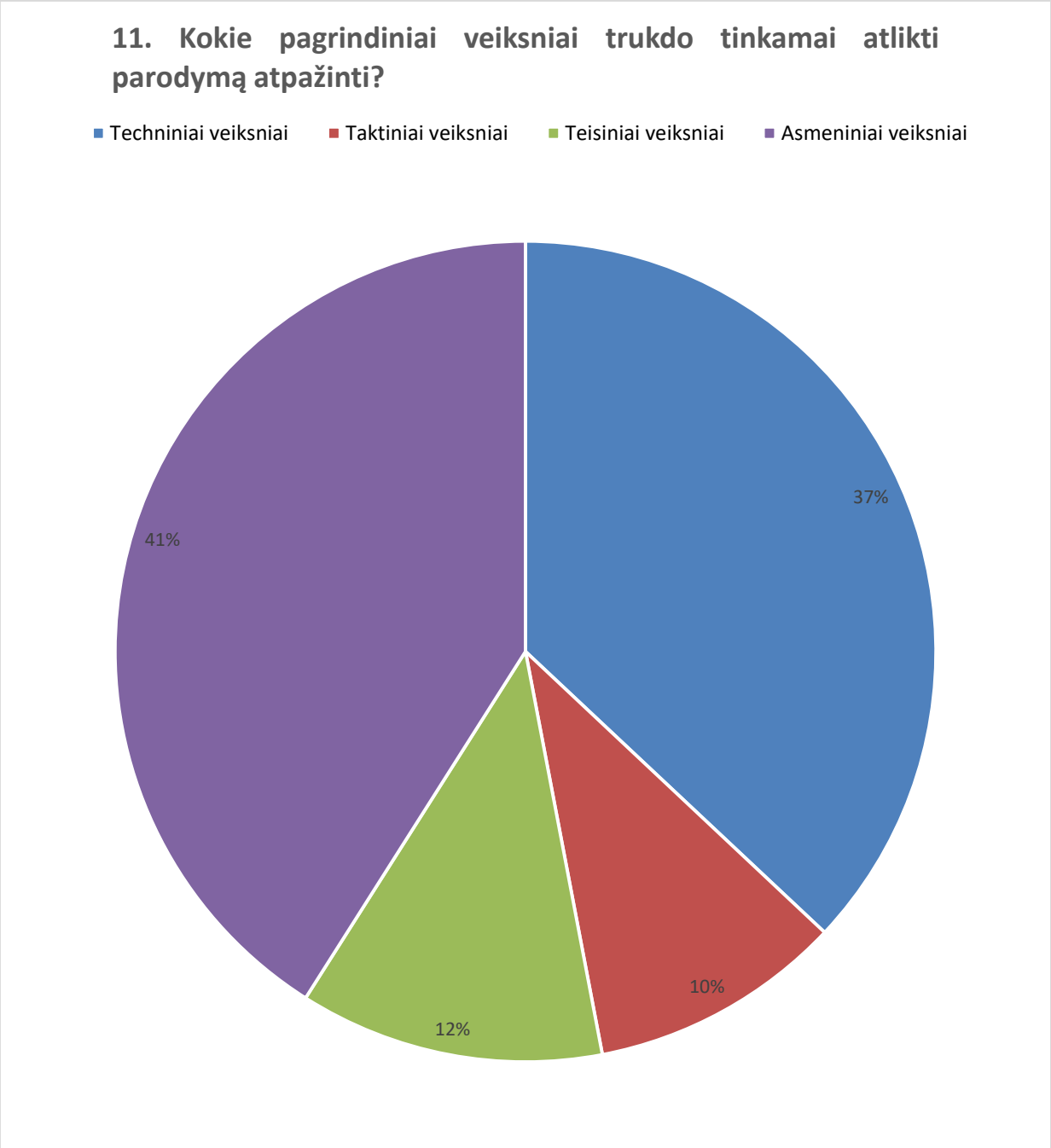
Patalpų ir vietovių atpažinimas, kaip ir lavonų bei gyvūnų atpažinimas praktikoje yra naudojamas labai retai. Dažniausiai tai būna tam tikros specifinės situacijos. Analizuojant atsakymus buvo pastebėta, kad patalpų ir vietovių atpažinimą vykdė tiktai didesnį t.y. daugiau negu 10 metų stažo turintys pareigūnai, kurių didžioji dalis buvo policijos įstaigų darbuotojai. Pasak dalies apklaustųjų patalpų ir vietovių atpažinimas retai vykdomas dėl to, kad situacijos kuomet jis yra reikalingas nėra dažnos, o pats atpažinimo procesas nėra labai veiksmingas.

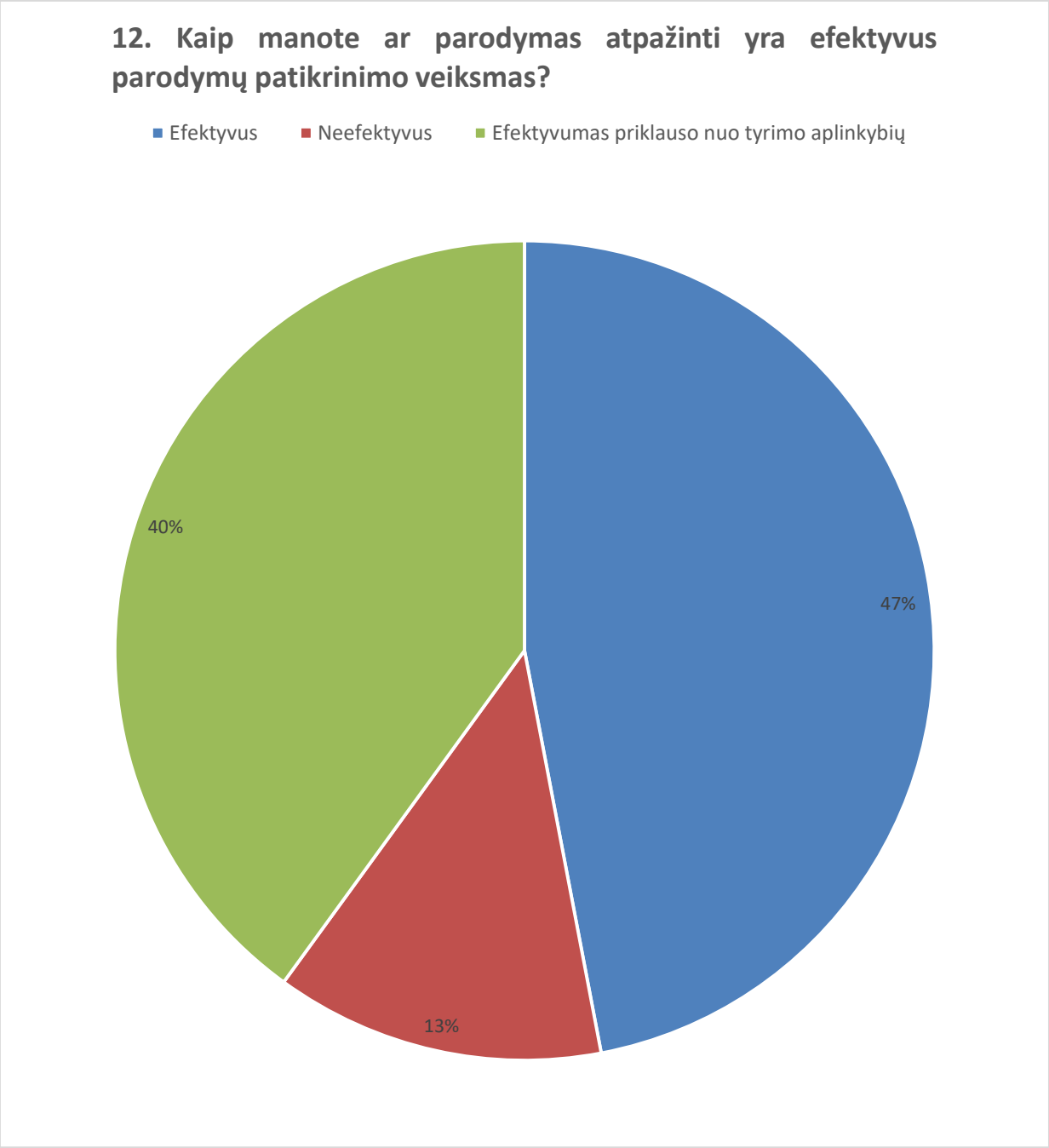
Didžioji dalis respondentų tai yra 71 % parodymą atpažinti vertina gerai arba labai gerai. Ir tik 14 % šį parodymų patikrinimo veiksmą vertina neigiamai. Vertinant apklaustųjų darbovietes buvo pastebėta, kad didžioji dalis VSAT pareigūnų šį veiksmą vertiną labai gerai, tuo tarpu visi 14 % įvertinę parodymą atpažinti blogai buvo policijos pareigūnai. Taip pat buvo pastebėta, kad geriau šį veiksmą vertino mažesnį stažą turintys pareigūnai.

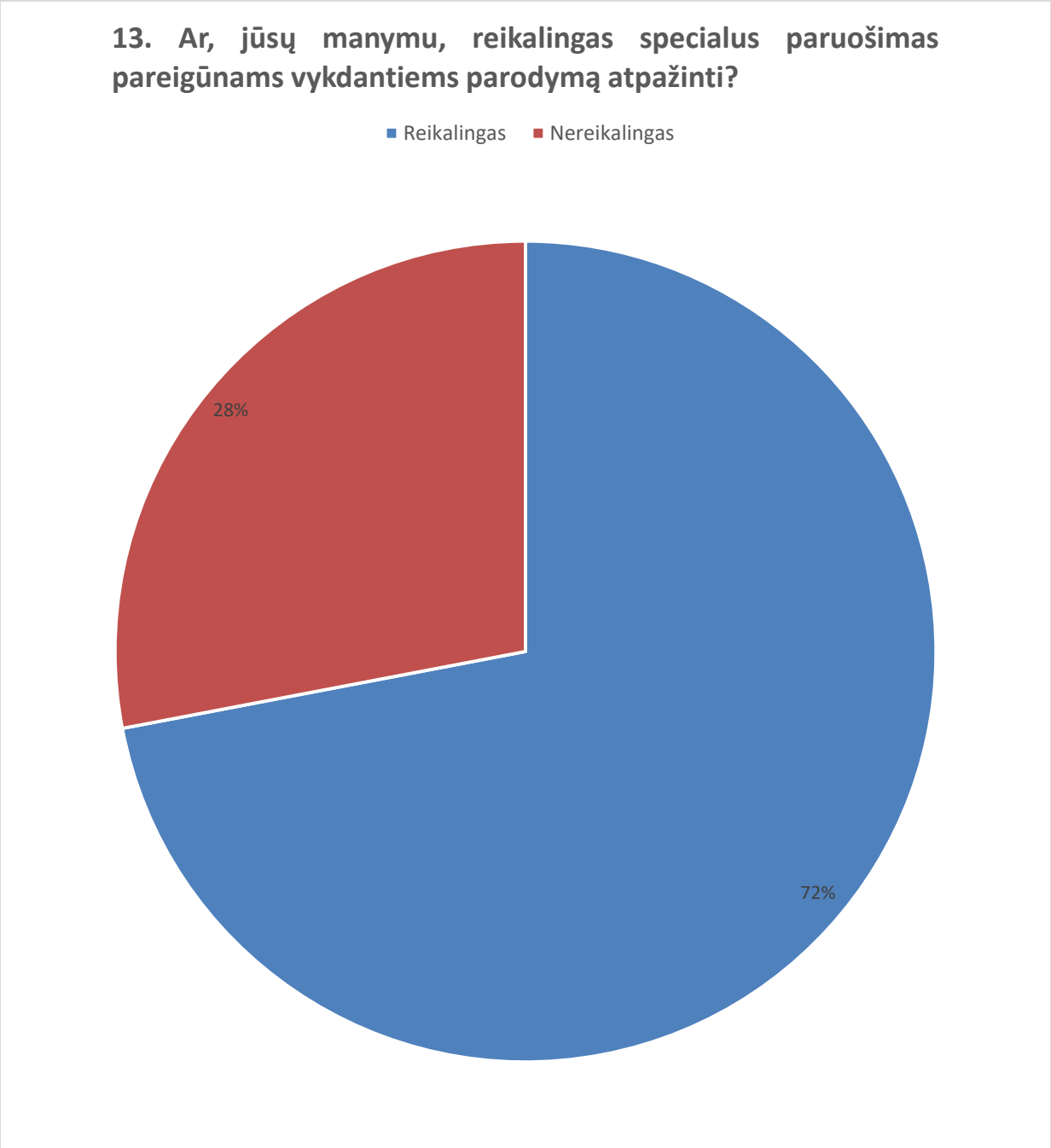
Didžioji dalis respondentų parodymą atpažinti vykdo iš foto nuotraukų. Detaliau analizuojant atsakymus buvo nustatytas įdomus faktas. Beveik visi VSAT apklausti pareigūnai įvardijo, kad parodymą atpažinti vykdo iš nuotraukų. Pokalbio metu su vienu iš apklaustųjų buvo nustatyta tokios statistikos priežastis. Parodymas atpažinti iš nuotraukų yra patogesnis, nes pareigūnams nereikia derintis prie visų proceso dalyvių. Taip pat lengviau yra ir dėl to, kad nereikia ieškoti atpažinimui pateikiamų asmenų, o užtenka pateikti panašių asmenų nuotraukas, kurias gauti yra pakankamai paprasta.

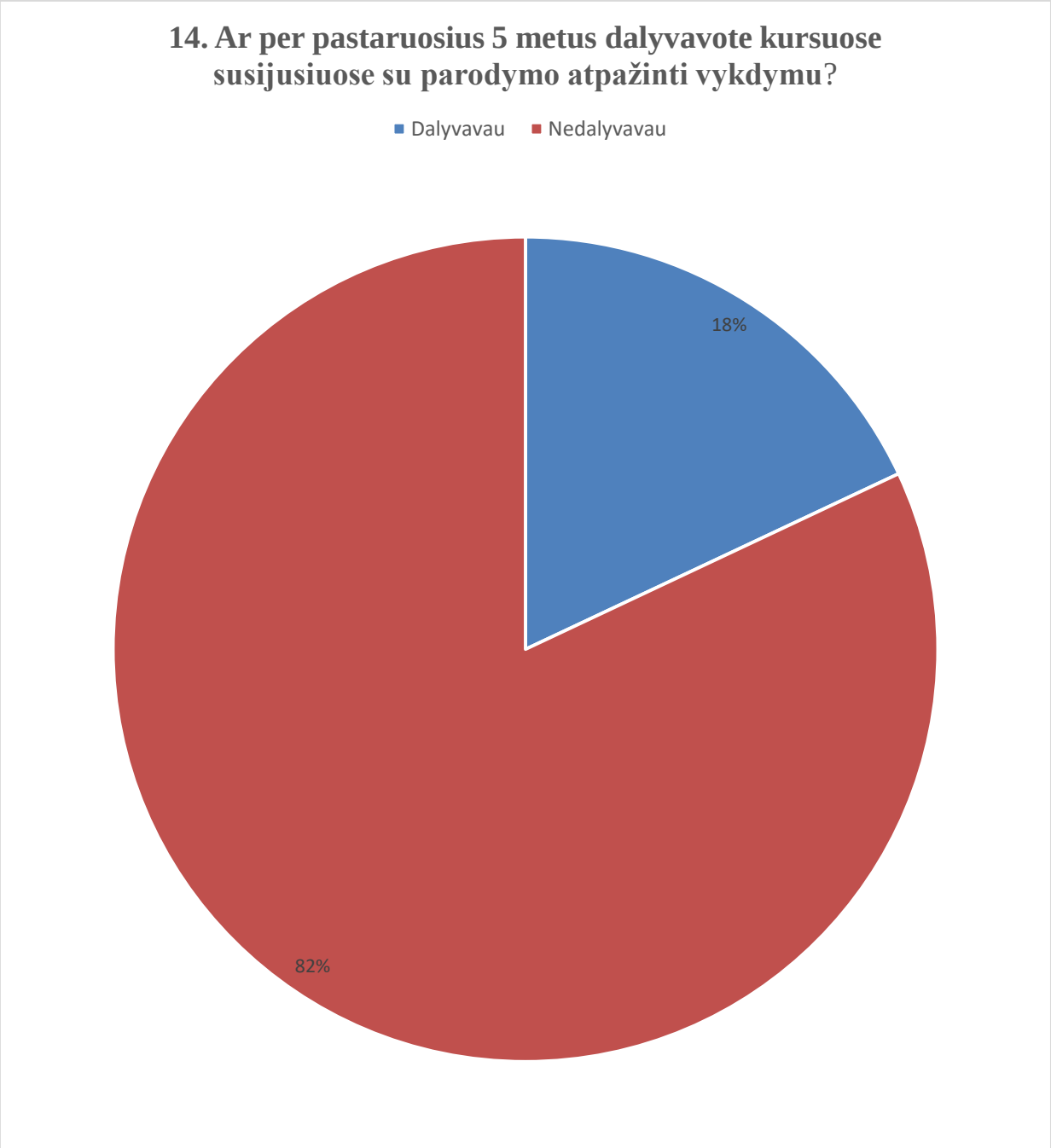
Didžioji dalis pareigūnų įvardijo, kad pagrindiniai veiksniai trukdantys tinkamai atlikti parodymą atpažinti yra pareigūnų asmeninės savybės bei patirties. Kita didelė problema apsunkinanti parodymo atpažinti atlikimo eigą yra naudojamos techninės priemonės apklausoje įvardijamos kaip techniniai veiksniai. Kalbant apie pirmąjį veiksnį reiktų įvardinti, kad pareigūnai nėra specialiai apmokomi kaip atlikti parodymą atpažinti ir dažniausiai šį veiksmą atlikinėja taip kaip jiems pasako labiau patyrę kolegos. Pastebėtina, kad minėti daugiau patirties turintys pareigūnai patys dažnai daro daug procesinių klaidų ir vėliau šios klaidos yra perduodamos jaunesniems kolegoms. Tai reiškia, kad tos pačios esminės klaidos yra kartojamos metai iš metų tol, kol galiausiai tampa blogąją praktika.

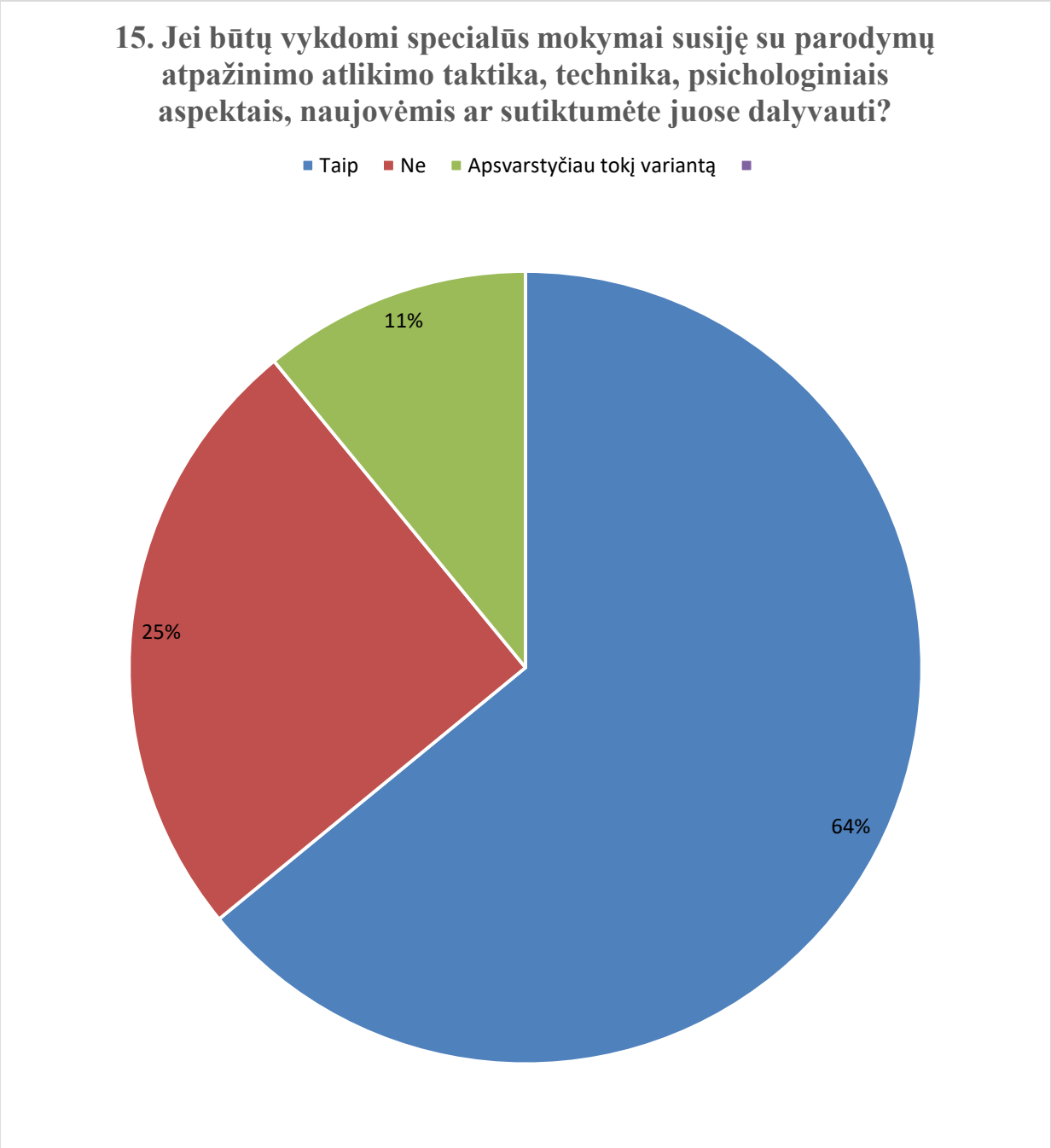
Didžioji dalis apklaustųjų t.y. 47 % nurodė, kad parodymas atpažinti yra efektyvus parodymų patikrinimo veiksmas. Taip pat pastebėtina tai, kad panašus procentas apklaustųjų t.y. 40 % nurodė, jog parodymo atpažinti efektyvumas priklauso nuo konkretaus tyrimo aplinkybių.

Net 72 % apklaustųjų nurodė, kad pareigūnams, kurie vykdo parodymą atpažinti reikalingas specialus paruošimas. Vertinant specialaus paruošimo sąvoką buvo nuspręsta, kad toks paruošimas turi būti vykdomas prieš įsidarbinant į tam tikrą teisėsaugos instituciją, o vėliau kursų ar mokymų pavidalu jis turi būti vykdomas darbovietėje.

Didžioji dalis apklaustųjų 13 klausime nurodė, kad pareigūnams reikalingas specialus paruošimas, tačiau 14 klausimo rezultatų analizė mums parodo, kad kvalifikacijos tobulinimas susijęs su parodymu atpažinti vykdomas labai maža apimtimi ir didžioji dalis pareigūnų negauna pakankamai žinių. 14 klausime gauti duomenys taip pat patvirtina 13 klausimo išvadose nurodytų rekomendacinio pobūdžio mokymų reikalingumą. Šiuo metu turime didelį kiekį statutinių pareigūnų, kurie nori tobulinti savo kvalifikaciją, tačiau jiems nėra sudaromų tinkamų sąlygų.

Didžioji dalis pareigūnų, t.y., net 64 procentai, apklausos metu išreiškė norą dalyvauti mokymuose, susijusiuose su parodymu atpažinimu. Vertinant pareigūnų pateiktus atsakymus 13, 14 ir 15 anketinės apklausos klausimuose matome labai didelį specifinių mokymų poreikį, kurio teisėsaugos institucijos nesugeba patenkinti.

Apibendrinant pateiktus apklausos duomenis galima daryti išvadas, kad:

1. Dažniausiai naudojama parodymo atpažinti rūšis yra asmenų atpažinimas, o kitos parodymo atpažinti rūšys naudojamos žymiai rečiau. Remiantis apklausos rezultatais bei pareigūnų

išsakyta nuomone galima daryti išvadą, kad tokios atpažinimo rūšys, kaip gyvūnų atpažinimas arba patalpų ir vietovių atpažinimas, praktikoje yra beveik nenaudojamos.

2. Nors BPK reglamentuotas atpažinimas iš nuotraukos yra tik alternatyvi asmens atpažinimo rūšis, tačiau ji yra naudojama dažniau nei pats asmens atpažinimas gyvai. Ir tai yra daroma nesiekiant užtikrinti BPK numatytų sąlygų, o siekiant pareigūnams palengvinti savo pačių darbą.
3. Išanalizavus apklausų rezultatus matyti, kad naudojama parodymo atpažinti rūšis tiesiogiai susijusi su respondentų darboviete. Valstybės sienos apsaugos pareigūnai naudoja išskirtinai tiktai asmenų atpažinimą, tuo tarpu policijos pareigūnai naudoja visas parodymo atpažinti rūšis.
4. Parodymas atpažinti tyrimų metu naudojamas dažnai ir tai yra efektyvus bei pareigūnų gerai vertinamas tyrimo veiksmas.
5. Efektyvų tyrimo organizavimą lemia ne tik pakankamai aiškus šio proceso reglamentavimas, bet ir ikiteisminio tyrimo subjektų kvalifikacija ir kompetencija.[96] Tyrėjo kvalifikacijos stoka buvo įvardinta kaip pagrindinis veiksnys, trukdantis tinkamai atlikti parodymą atpažinti. Remiantis apklausos analize matyti, kad daugelis respondentų yra imlūs ir turi norą tobulėti, tačiau jiems nėra sudaromos tinkamos sąlygos, kas vėliau daro įtaką šio veiksmo atlikimo kokybei. Pastebėtina, kad tyrėjų patirties stoką jau yra tyrinėjusi S. Matulienė ir G. Bičiūnas, kurie nustatė, kad didžioji dalis jų tyrime apklaustųjų respondentų nurodė, kad bylose pastebėti trūkumai yra susiję su tyrėjų kompetencijos stoka nusikaltimų tyrimo srityje.[97]

2.3. Užsienio valstybių praktika bei jos palyginimas su Lietuvoje vykdomu parodymu atpažinti

Iki šio momento parodymo atpažinti institutas buvo aptartas nacionaliniu lygmeniu, paliečiant tam tikras kitų valstybių mokslininkų nuomones. Tačiau norint objektyviai įvertinti šį institutą, jo privalumus ir trūkumus bei galimas ateities perspektyvas, tikslinga aptarti bei palyginti kitų valstybių teisinį reglamentavimą, susijusį su parodymu atpažinti. Todėl šiame skyriuje bus aptarinėjamos 3 valstybių t.y. Anglijos, Rusijos bei Indijos teisinės sistemos, reglamentuojančios parodymą atpažinti. Šios valstybės buvo pasirinktos ne atsitiktinai. Pirmiausia, jos priklauso skirtingoms kriminalistikos mokykloms, o tai reiškia, kad iš esmės skiriasi jų kriminalistikos

[96] Navickienė Ž. Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje. Vilnius, 2011, p. 163
[97] Matuelienė S., Bičiūnas G. Ikiteiminio tyrimo efektyvumo problemos. Jurispundencija.//Mokslo darbų rinkinys „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“. Vilnius, 2007, p. 88.

supratimas. Didžioji Britanija, priklausanti anglosaksų kriminalistikos mokyklai, kriminalistiką laiko mokslu, kuris pasinaudodamas kitų mokslų pagalba sprendžia teisinius klausimus. Taip pat, minėta kriminalistinė mokykla neturi aiškios struktūros, metodologinės sistemos, vieno aiškaus kriminalistikos apibrėžimo.[98] Rusijos kriminalistikos mokykla, skirtingai nei anglosaksų, turi ne tik aiškią struktūrą, bet ir darnią metodologinę sistemą. Minėta kriminalistinė sistema padarė didelę įtaką ir Lietuvoje susiformavusiems kriminalistikos pagrindams, todėl ir šiuolaikinėje Lietuvos kriminalistikoje galima įžvelgti labai daug Rusijos kriminalistikos mokyklos bruožų. Trečioji valstybė, t.y., Indija, buvo pasirinkta dėl savo neįprasto kriminalistinio požiūrio. Kriminalistika Indijoje formavosi veikdama tiek paprotinių tradicijų, tiek anglosaksų kriminalistikos mokyklos įtakos, todėl ten susiformavo unikali kriminalistinė sistema, turinti kelių kriminalistinių mokyklų bruožų.

Taip pat aptariamos valstybės priklauso ir skirtingoms teisinėms sistemoms. Didžioji Britanija priskiriama prie bendrosios teisinės sistemos valstybių bei naudoja gerai išvystytą precedentų sistemą. Rusija priklauso civilinės teisės sistemai bei naudoja tiek kodifikuotus, tiek kitus įstatymus, poįstatyminius aktus, įstatus ir t.t. Kaip ir Lietuvoje, Rusijoje teisės aktai turi griežtą hierarchinę sistemą bei konstitucinį teismą, kurio sprendimu tam tikri įstatymai gali būti pripažįstami negaliojančiais. Rusijos baudžiamuosiuose įstatymuose galima rasti begalę panašumų į Lietuvoje naudojamus baudžiamuosius įstatymus (baudžiamąjį ir baudžiamojo proceso kodeksą). Indija turi hibridinę teisinę sistemą, susidedančią iš civilinės ir bendrosios teisės, paprotinių bei religinių normų. Didelę įtaką šios valstybės teisinei sistemai padarė Didžiosios Britanijos kolonizacija, po kurios dalis teisinių normų išliko iki šių dienų. Indija kaip valstybė išsiskiria ne tik savo teisine, bet ir hierarchine – kastų sistema[99], kuri turi svarbia įtaką priimant įvairius teisinius sprendimus.

2.3.1. Rusija

Pasak H. Malevski, kalbant apie Rusiją, pastebėtina, kad ten teorinis ir metodologinis kriminalistikos lygis yra aukštas, nes tam yra palankios sąlygos, tradicijos ir stiprūs akademiniai ir žinybiniai mokslo centrai.[100] Parodymas atpažinti Rusijos Federacijoje yra savarankiškas tyrimo veiksmas, reglamentuotas baudžiamojo proceso kodekso 192 straipsnyje, kur nurodoma, kad tyrėjas gali pateikti liudytojui, nukentėjusiajam, įtariamajam ar kaltinamajam asmenį ar daiktą

[98] Juškevičiutė J.,et al. supra note 9, p. 18
[99] Bagde, U. S. (2020). Human rights perspectives of Indian Dalits. Journal of Law and Conflict Resolution, 11(2), 26-32.
[100] Malevski. H. Pagrindinės kriminalistikos mokyklos ir šiuolaikinio kriminalistikos modelio formavimasis Lietuvoje. Jurispundencija.// Mokslo darbų rinkinys „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“. Vilnius, 2009, p. 110

atpažinimui.[101] Pati atpažinimo tvarka yra beveik identiška Lietuvoje vykdomam parodymui atpažinti. Pirmiausia vykdoma atpažįstančiojo apklausa, kurios metu tyrėjas turi išsiaiškinti:

- Kokiomis aplinkybėmis atpažįstantysis matė atpažintiną asmenį ar objektą;
- Kokius specifinius bruožus ar ypatybes atpažįstantysis pastebėjo;
- Ar atpažįstantysis nepažįsta atpažintino asmens;
- Ar normali atpažįstančiojo asmens rega, klausa, psichinė būklė bei tai, ar jis apskritai gali dalyvauti atpažinimo procese.

A. R. Ratinovas apie apklausą yra pasakęs: „*Nesugebėjimas apibūdinti objekto neatmeta galimybės jo identifikuoti, kaip ir teisingas objekto apibūdinimas - jį identifikuoti.*“[102] Tai reiškia, kad apklausos metu išsiaiškinus nepakankamai duomenų tyrėjai vis tiek turėtų vykdyti parodymą atpažinti. Tokiai nuomonei pritaria ir Stepanenko D. A bei Egerev I. M, kurie teigė, kad net ir nesant išsamaus asmens bruožų aprašymo, turi būti atliekamas parodymas atpažinimas.[103] Po apklausos tyrėjas parenka vietą, kurioje bus vykdomas atpažinimas. Kaip ir Lietuvoje, atsakingam pareigūnui paliekama pasirinkimo laisvė parinkti atpažinimo vietą. Dažniausiai tai būna tyrėjo kabinetas, bet dėl taktinių sumetimų ar tam tikro tiriamo įvykio aplinkybių atpažinimas gali būti vykdomas įvykio vietoje, specialiose patalpose, vaikams specialiai pritaikytuose kambariuose ir pan. Į tokią patalpą būna atvedami mažiausiai trys savo išvaizda panašūs asmenys, kuriems pasiūloma pasirinkti jiems norimą vietą tarp kitų atpažįstamųjų. Lavonų atpažinimo atveju „trijų“ \ taisyklė negalioja. Visas atpažinimo procesas yra protokoluojamas remiantis Rusijos BPK 166 ir 167 straipsniais. Minėtame BPK taip pat yra reglamentuotas atpažinimas iš nuotraukų, kuris taikomas fiziškai negalint asmens pateikti atpažinimui. Tokiu atveju tyrėjas atpažįstančiajam turi pateikti ne mažiau kaip 3 asmenų nuotraukas, kuriose užfiksuoti žmonės būtų panašūs į atpažįstamąjį. Atpažįstančiajam atpažinus vieną iš asmenų jis turi paaiškinti, pagal kokius požymius jis šį asmenį atpažino. Rusijos BPK 193 straipsnio 7 dalyje yra nurodyta imperatyvi norma, kuri draudžia tyrėjui klausti atpažįstančiojo menamų klausimų.[104] Tai reiškia, kad tyrėjas negali uždavinėti klausimų, kurie privestų atpažįstantįjį prie tokių atsakymų, kokių nori pats tyrėjas. Kalbant apie parodymą atpažinti Rusijoje reikia paminėti, kad ši valstybė ilgą laiką iki BPK pakeitimo netiesiogiai leido atlikinėti parodymą atpažinti pakartotinai. Po BPK 193 straipsnio

[101] Rusijos baudžiamojo proceso kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-20]. <https://www.legislationline.org/download/id/4248/file/RF_CPC_2001_am03.2012_en.pdf>

[102] Ratinov A. R. Sudebnaya psikhologiya dlya sledovateley [Forensic psychology for investiga-tors]. Moscow, 2001. p, 352

[103] Stepanenko D. A., Egerev I. M. Psikhologicheskaya sushchnost' pred"yavleniya dlya opoznaniya (taktiko-kriminalisticheskie aspekty) [Psychological essence of presentation for identifica-tion (tactical-criminalistics aspects)]. Irkutsk, 2006, 61 p.

[104] Ten pat, 193 str .7 d.

pakeitimo trečioje šio straipsnio dalyje buvo įtvirtinta nuostata, nurodanti, kad pakartotinas asmens ar daikto atpažinimas, vykdomas to paties atpažįstančiojo ir pagal tuos pačius požymius, yra neleistinas.[105] Skirtingai nei Lietuvoje, Rusijos BPK nėra įtvirtinta atpažinimo pagal kitus jutimo organais suvokiamus požymius. Tačiau ši atpažinimo rūšis yra nagrinėjama mokslinės bendruomenės. Jos svarbą bei panaudojimo galimybes savo disertacijoje plačiai aptarė A. E. Michailov.[106]

Taigi vertinant Rusijoje ir Lietuvoje vykdoma parodymą atpažinti galime įžvelgti šiuos panašumus:

- Abiejose šalyse parodymas atpažinti reglamentuotas baudžiamojo proceso kodeksuose skiriant šiam institutui panašų kiekį dėmesio;
- Abiejose šalyse parodymas atpažinti galimas tiek gyvai, tiek iš nuotraukos;
- Atpažintų asmenų ar objektų skaičius abiejose šalyse privalo būti ne mažesnis nei 3 ir ši taisyklė negalioja lavono atpažinimo atveju;
- Abi šalys įtvirtinusios nuostatą neleidžiančia atpažinimą vykdyti 2 kartus, tačiau šiai nuostatai kiekviena šalis turi savo išimtis;
- Abi šalys turi panašią parodymo atpažinti eiga bei taktinius šios eigos atlikimo veiksmus;
- Abi šalys turi panašias atpažinimo rūšis (asmenų, daiktų, lavonų ir panašiai).

Išanalizavus Rusijoje ir Lietuvoje vykdoma parodymą atpažinti galima išskirti ir pagrindinius skirtumus:

- Rusijos BPK nėra reglamentuota unikalaus objekto taisyklė. Tai reiškia, kad kiekvienu atveju daiktų atpažinimas turi būti vykdomas laikantis „trijų“ taisyklės. Tokios nuostatos nebuvimas iš dalies apsunkina daiktų atpažinimo procesą, kadangi net ir išskirtinių daiktų atpažinimo atveju jiems turi būti surasti atitikmenys, kurie kartu su daiktu pateikiami atpažinimui;
- Asmens saugumui užtikrinti Lietuvoje naudojamas atpažinimas iš nuotraukos, tuo tarpu Rusijoje saugumo sumetimais numatyta galimybė atpažįstamajam neleisti matyti atpažįstančiojo;
- Rusijos BPK reglamentuota imperatyvi norma neleidžianti tyrėjui klausti menamų klausimų. Tokios normos įtvirtinimas užtikrina, kad tyrėjas nepakreips atpažinimo jam norima linkme.

[105] Ten pat, 193 str. 3 d.
[106] Michailov A. E. 2011. „Предъявление для опознания : Уголовно-процессуальный и криминалистический аспекты“. Daktaro disertacija, Vladimiras

- Lietuvos BPK reglamentuota norma leidžianti atpažinti asmenis pagal kitus jutimo organais suvokiamus požymius. Ši norma praplečia parodymo atpažinti taikymo spektrą, suteikdama galimybę asmeniui atpažinimo metu pasinaudoti kitais jutimo organais.

2.3.2. Indija

Prieš pradedant aptarinėti bei lyginti Indijoje ir Lietuvoje vykdomą parodymą atpažinti pirmiausia svarbu išsiaiškinti teisinį pagrindą, leidžiantį vykdyti šį veiksmą. Kalbėdami apie Indiją negalime apsiriboti vienu teisės aktu. Atpažinimo pagrindą galima rasti 1872 m. išleisto Indijos įrodymų įstatymo (angl. *Indian Evidence Act*) 9 skirsnyje[107], kurio straipsniuose yra reglamentuotas įtariamojo identifikavimas, reikšmingų savybių bei bylai svarbių faktų panaudojimas teisme. Tačiau minėtame įstatyme nėra įtvirtinto parodymo atpažinti instituto. Šis institutas randamas Indijos baudžiamojo proceso kodekso (angl. *Indian code of criminal procedure*) 54A sekcijoje, kur rašoma: „*Kai asmuo yra suimamas už nusikalstamos veikos padarymą ir šio asmens atpažinimas, kurį gali atlikti kitas ar kiti asmenys yra laikomas būtinas šiai nusikalstamai veikai tirti, teismas turintis jurisdikciją ir gavęs pareigūno vadovaujančio tyrimui ar policijos įstaigai tiriančiai minėtą nusikalstamą veiką prašymą gali paskirti įtariamojo atpažinimą taip, kaip teismui atrodo tinkama*.“[108] Šiame įstatyme įtvirtintos keturios pagrindinės sąlygos, kurių visumos reikia norint taikyti parodymą atpažinti:

- Nusikalstamos veikos padarymas;
- Asmens atpažinimas yra reikšmingas nusikalstamos veikos tyrimui;
- Yra asmenų galinčių atlikti atpažinimą;
- Yra atsakingų asmenų oficialus prašymas;

Trečiasis teisės aktas, reglamentuojantis parodymą atpažinti, yra 1990 metais išleistas Baudžiamosios praktikos taisyklių ir įsakymų rinkinys (angl. Criminal Rules of Practice and Circular Orders), kurio 34 straipsnyje[109] yra reglamentuotos pagrindinės parodymo atpažinti atlikimo taisyklės. Nagrinėjant Indijos teismų praktiką galima rasti ne kartą paminėtą ir parodymo atpažinti tikslą. Pvz., Alabahado aukščiausias teismas yra pasakęs: „*Nusikalstamos veikos atveju atpažinimas turi dvejopą poveikį; pirmiausia tiriančioji institucija prieš išsiųsdama bylą teisminiam*

[107] Indijos Įrodymų įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-25] <https://www.legislationline.org/download/id/4248/file/RF_CPC_2001_am03.2012_en.pdf>
[108] Indijos baudžiamojo proceso kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-25] <https://legislative.gov.in/sites/default/files/A1974-02.pdf>
[109] Baudžiamosios praktikos taisyklių ir įsakymų rinkinys. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-25] <https://tshc.gov.in/rtia/criminal_rules_practise_1990.pdf>

nagrinėjimui įsitikina, kad areštuotas, bet prieš tai liudytojams nežinomas asmuo, buvo vienas iš tų, kurie padarė nusikaltimą arba atitinkamas turtas buvo nusikaltimo objektas. Antrą norint įtikinti teismą, kad kaltinamasis yra tikrai nusikaltimą atlikęs asmuo“[110].

Parodymo atpažinti procesas Indijoje pradedamas nuo tada, kai policijos įstaiga išsiunčia oficialų prašymą, kad būtų atliktas atpažinimas. Šį prašymą svarsto teismas ir, priėmęs teigiamą sprendimą, skiria atsakingą magistratą, kuris vadovauja šiam procesui. Policijos įstaigos bei jų pareigūnai nedalyvauja parodymo atpažinti procese. Atsakingas magistratas nurodo datą bei vietą, kur turės būti vykdomas parodymas atpažinti. Datą šiuo atveju bandoma parinkti kuo greičiau, tuo tarpu dėl vietos konkrečių nurodymų nėra, todėl magistratui paliekama pasirinkimo laisvė. Indijos įstatymuose taip pat nėra nurodytas ir minimalus atpažįstamųjų skaičius. Teismų praktikoje galima rasti tik rekomendacijas. Pvz., byloje Rapani Laksmanas ir kiti prieš Andhra Pradesh valstiją teismas nurodė, jog įstatymas nurodo visiems magistratams surengti atskirus parodymus atpažinti kiekvienam kaltinamajam, kad tai atitiktų Baudžiamosios praktikos taisyklių ir įsakymų rinkinio 34 straipsnį. Šioje taisyklėje nėra nurodyta, kad įtariamųjų ir neįtariamųjų santykis turi būti 1: 5. Tai turėtų būti palikta magistrato nuožiūrai[111]. Kitas svarbus apsektas yra asmenų parinkimas atpažinimo procesui. Baudžiamosios praktikos ir įsakymų taisyklių 34 straipsnyje yra nurodyta, kad parodymui atpažinti parinkti asmenys kiek įmanoma turi būti to paties amžiaus, ūgio, bendros išvaizdos ir padėties gyvenime, kaip ir įtariamasis (kaltinamasis). Jei įtariamasis dėvi pastebimą drabužį, atpažinimą vedantis magistratas turi pasirūpinti, kad panašų drabužį dėvėtų ir kiti atpažįstamieji, arba turi liepti asmeniui tokį drabužį nusirengti.[112] Tada atpažįstamasis pagal save pasirenka vietą tarp kitų asmenų ir laukia atpažinimo. Atpažįstantysis asmenis atpažįsta po vieną ir

[110] 1960 m. Alabahado aukščiausiojo teismo nutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-29] <https://indiankanoon.org/doc/1664429/?__cf_chl_jschl_tk__=fb4110dcbd0b7ddbffdb77377cba65b04e8b4972-1616501763-0-AW_Ntq-EpwuPJ5KJQETLC2L_dLqzwwFXk_aepg9_CQlIbapvjmDlrYnqta_uimdQ6aFRDsfYAegRhJ2Hs80IVatz25C1RNGX2e4FOgBF9o4UAPLKTOIt0NkkP4qUh_2EoBlrVu3EZB0baeaco8Pfze6x95NLQaUCbx0UQzQLLJnPfIHIm3iWWstyUBB08WBLgaPqwxLA3y11-YvawgLIRoIWPGE6Vau7l_wWpobENlk48WHQsYevcpx9lTsiqVRPBD2rp79_JP6mBHXvhwg-ToammdgffN0JF1I5zqr2OA3NZuw0B_NJnaHrB0E3lJ1z2rcW6vjOSqOqiOJIhoiCiTKESRr_8M0xCdeBicu7WGvCyHpXME1NI3rLthUghxtuNLA4P6tixPnGSxurf5DFZBg>

[111] 2003 m. Andhra aukščiausiojo teismo nutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-11-02] <https://indiankanoon.org/doc/50124/?__cf_chl_jschl_tk__=f3c4a0119bd60a61a6c3491473f0cefc72d768cc-1605973223-0-ATPyaUogZsy4nB3xxKScKNYfoH1RPrhGufqr_f9kL_9wQqQBZoLBaeJq_rKsTnZdSvMbXjnjB5qiieHGsIU1XdgaEUbliOgR0lgdKmaia9n2MhY1Nb4oApZitZPw6gsODi-SkSUcj4CPjFkCoAFN9op6dG0ASrEndEm5vwMSQuJ3smFjbUlfiiahyjBqbgaDiF9zf9ygmURau9v8GbHtE5rCixzuV3swE6mJaghoNoN3zy8wLUYeY7Pn-CVba-k_HTa5rFw8OVZl280YTVu_szzIGwt2vC9gekuq7hwvx21N0Amg3xABe4JIlvc5bUKRFF6HmOtwwmdiahlPkHVTTvPMSJm9wxynfqwxIqfbMackB8nTmrEvQpS3gBXgSo7kYQ>

[112] Baudžiamosios praktikos įsakymų ir taisyklių rinkinys. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-11-05] <http://hc.ap.nic.in/crlrulescircularorders1990.pdf>

prieš kiekvieną atpažinimą jo yra paklausiama, ar jis nėra susijęs su atpažįstamuoju, ar jo nematė kitomis aplinkybėmis. Po atpažinimo atpažįstantysis turi nurodyti, pagal kokias savybes asmenį atpažino. Be asmenų atpažinimo Indijos įstatymuose dar yra reglamentuotas ir daiktų atpažinimas, kuris yra vykdomas teismo salėje. Šios atpažinimo rūšies metu objektai sudedami atskirai vienas nuo kito ir sumaišomi su 4-5 panašiais objektais. Prieš atpažinimą asmuo privalo paaiškinti, pagal kokius požymius atpažins daiktus. Vertindami Indijoje ir Lietuvoje vykdomą parodymą atpažinti galime įžvelgti šiuos panašumus:

- Kaip vieną iš panašumų galima įvardinti reglamentaciją. Tiek Lietuvoje, tiek Indijoje parodymas atpažinti reglamentuotas baudžiamojo proceso kodeksuose, nors Indijoje dar papildomai yra ir specialus taisyklių rinkinys;
- Sutampa atpažinimų rūšys. Abiejose šalyse vykdomi asmenų ir daiktų parodymai atpažinti;
- Panašūs tam tikri taktiniai elementai. Pavyzdžiui atpažįstamajam leidžiama pasirinkti vietą tarp kitų asmenų.

Išanalizavus Indijoje ir Lietuvoje vykdoma parodymą atpažinti galima išskirti ir pagrindinius skirtumus:

- Skiriasi parodymo atpažinti skyrimo tvarka. Lietuvoje parodymas atpažinti vykdomas atsakingo pareigūno sprendimu, tuo tarpu Indijoje ši tvarka yra žymiai sudėtingesnė. Pirmiausia turi būti pateiktas atsakingos institucijos ar pareigūno prašymas teismui, tada turi būti priimtas teigiamas teismo sprendimas;
- Skiriasi subjektai, vykdantys parodymą atpažinti. Indijoje reglamentuota unikali tvarka, kuri pareigūnui vykdančiam tyrimą ne tik kad neleidžia atlikti parodymo atpažinti, bet ir atriboja jį nuo viso proceso, o veiksmą atlieką teismo paskirtas magistratas;
- Indijoje įstatymiškai nėra nurodytas atpažinime teikiamų asmenų skaičius, tačiau teismų praktikoje yra randama rekomendacijų, kad atpažįstamųjų atpažinime turi būti pateikta ne mažiau 5;
- Atpažinimui Indijoje asmenys yra pateikiami po vieną, tuo tarpu Lietuvoje atpažįstamieji yra pateikiami visi kartu;
- Skiriasi ir Lietuvoje bei Indijoje vykdomo atpažinimo vieta. Lietuvoje atpažinimas dažniausiai vykdomas tyrėjo kabinete, tuo tarpu Indijoje šio veiksmo vietą parenka magistratas, bet dažniausiai ji būna nesusijusi su tyrimą vykdančia institucija. Taip pat reiktų paminėti, kad daiktų atpažinimas Indijoje vyksta teismo salėje;

- Indijoje, kaip ir Rusijoje, nėra išskirta unikalių daiktų taisyklė. Tai reiškia, kad daiktai atpažinimui pateikiami su atitinkamu skaičiumi tokios pačios rūšies savo išvaizda panašių daiktų. Pateikiamų daiktų skaičius įstatymuose nėra nurodomas, tačiau Indijos teismų praktikoje randama rekomendacijų, kad daiktų, kaip ir asmenų, turi būti pateikiama ne mažiau, kaip penki;
- Skiriasi Lietuvoje ir Indijoje vykdomo parodymo atpažinimo tikslas. Lietuvoje kaip tikslą būtų galima įvardinti siekį patikrinti įrodymus, tuo tarpu Indijoje šio veiksmo tikslas yra nustatyti, ar tam tikras asmuo tikrai padarė nusikaltimą.

2.3.3. Didžioji Britanija

Didžiojoje Britanijoje pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis parodymą atpažinti, jo atlikimo taktiką, procedūrą bei taisykles yra 1984 metais išleistas Policijos ir kriminalinių įrodymų įstatymas[113] (ang. *Police and Criminal Evidence Act*). Šis teisės aktas yra suskirstytas į dalis pagal abėcėlės raides (A, B, C, D, E, F, G, H). Kiekviena dalis reglamentuoja tam tikrus teisinius santykius. Parodymą atpažinti reglamentuoja Policijos ir kriminalinių įrodymų įstatymo D dalis (angl. *D Code*), pavadinta Pareigūno atliekama asmens parodymo atpažinti taktika (ang. *Code of Practice For Identification of Persons by Police Officers*). Įžanginėje minėto teisės akto dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad šis įstatymas apima pagrindines pareigūnų naudojamas principines nuostatas ir metodus, siekiant atlikti parodymo atpažinti procedūrą, norint kuo greičiau išaiškinti nagrinėjamą nusikaltimą. Visos įtvirtintos galimybės, metodai ir procedūros turi būti naudojami su didžiausia pagarba, atsakomybe ir teisingi tiems asmenimis, kuriems yra taikomas šis įstatymas be jokios, įstatymų draudžiamos, diskriminacijos.[114] Analizuodami minėtą teisės aktą pastebime, kad jame atpažinimo procedūra skiriasi priklausomai nuo įstatyme reglamentuotų *žinomumo* ir *pasiekiamumo* kriterijų. *Žinomumas* šio teisės akto kontekste gali būti įvardijamas kaip pareigūnų disponavimas tam tikro pobūdžio informacija, kurios pakanka asmens tapatybės nustatymui bei asmens sulaikymui. Tuo tarpu *pasiekiamumas* gali būti įvardijamas kaip pareigūnų galimybė pasiekti asmenį tokiu būdu, kad jis, esant reikalui, galėtų būti sulaikytas per pakankamai trumpą laiko tarpą. Taigi, priklausomai nuo šių kriterijų išsidėstymo, Didžiojoje Britanijoje įstatymas išskyrė 3 pagrindines situacijas[115]:

- Asmens tapatybė nežinoma;

[113] Police and Criminal Evidence Act. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-12-07] <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/903812/pace-code-d-2017.pdf>
[114] Ten pat,
[115] Ten pat

- Asmens tapatybė žinoma ir jis pasiekiamas;
- Asmens tapatybė žinoma, bet jis nepasiekimas.

Priklausomai nuo esamos situacijos skiriasi ir atpažinimo tvarka. Kai asmens tapatybė yra nežinoma, atpažįstantysis gali būti nugabentas į tą vietą, kurioje buvo įvykdytas nusikaltimas ar kurioje jis galimai matė įtariamąjį, prašant jo prisiminti visas detales apie nusikaltimą arba įtariamojo išvaizdą bei kitą tyrimui svarbią informaciją. Taip pat atpažįstamajam galima rodyti nuotraukas, eskizus, grafinius paveikslėlius ir t.t., su tikslu, kad jis juose atpažintų įtariamąjį. Jei asmuo policijos pareigūnams yra žinomas ir pasiekiamas, tai tokiu atveju įstatymas reglamentuoja 3 atpažinimo rūšis, kurios gali būti panaudotos priklausomai nuo esamos situacijos:[116]

- Atpažinimas iš video medžiagos;
- Asmens atpažinimas gyvai;
- Atpažinimas grupėje.

Atpažinimas iš video medžiagos vyksta, kai atpažįstančiajam yra rodomi tam tikri judantys vaizdai, kuriuose būna užfiksuoti asmenys. Šio atpažinimo metu atpažįstamajam yra suteikiama galimybė pateikti savo norimus vaizdus atpažinimui, tačiau pareigūnui, atsakingam už atpažinimą, palikta pasirinkimo laisvė tokius vaizdus naudoti ar ne. Kalbant apie tinkamų vaizdų atpažinimui parinkimą reikia paminėti, kad įstatyme yra numatyta sąlyga, jog pareigūnas, atsakingas už vaizdų parinkimą, video atpažinimui negali būti tiesiogiai susijęs su tiriama byla. Video atpažinimui yra parenkami bent 8 savo išvaizda, amžiumi ir socialine padėtimi į atpažįstamąjį panašūs asmenys.

Atpažinimas gyvai vyksta panašiu principu kaip ir Lietuvoje. Atpažįstamasis pastatomas kartu su kitais savo išvaizda, socialine padėtimi, ūgiu ir amžiumi panašiais 8 asmenimis. Didesnis asmenų skaičius sumažina neteisingo atpažinimo galimybę, kadangi atpažįstantysis turi neskubėdamas įvertinti kiekvieną asmenį atskirai. Atpažįstančiajam leidžiama pasirinkti vietą tarp kitų asmenų. Atpažinimas dažniausiai yra filmuojamas bei dokumentuojamas protokole. Anglijoje vykdomas gyvas asmenų atpažinimas numato galimybę vykdyti kelių žmonių atpažinimą vienu metu, tačiau tokie asmenys turi būti vienas į kitą panašūs savo išvaizda, ūgiu, amžiumi, socialine padėtimi.

Trečioji atpažinimo rūšis įvardinta įstatyme, yra atpažinimas neformalioje grupėje. Ši atpažinimo rūšis gali būti vykdoma dviem budais:

- Su atpažįstamojo žinia;

[116] Ten pat

- Slapai.

Tyrėjas savo nuožiūra pasirenka vietą, kurioje vyks neformalus atpažinimas grupėje. Tai gali būti prekybos centras, aikštelė, liftas ar kitos vietos, kur būna didelės žmonių grupės. Šiam tikslui gali būti panaudojama netgi policijos nuovada. Priklausomai nuo situacijos pareigūnas gali parinkti judančią ar vietoje stovinčią grupę. Pati atpažinimo tvarka skiriasi nuo ankščiau paminėtų tuo, kad vykdant šį atpažinimą pareigūnas negali kontroliuoti, kiek, kada ir kokių asmenų bus bei kaip jie atrodys.

Kai asmuo policijos pareigūnams yra žinomas, bet nepasiekiamas įstatymas[117] nurodo tris atpažinimo galimybes:

- Atpažinimas iš video medžiagos;
- Slaptas atpažinimas grupėje.
- Atpažįstančiojo ir atpažįstamojo akistata.

Reikėtų paminėti, kad, aukščiau aptartos atpažinimo procedūros, Anglijoje yra laikomos tradicinėmis arba kitaip, klasikinėmis, tačiau jas baigia pakeisti virtuali asmens atpažinimo procedūra (angl. VIPER). Šios programos veikimo principas yra ganėtinai paprastas. Atpažįstantysis jam patogiu metu kviečiamas atvykti į policijos įstaigą ar kitą įstaigą, kur vyks atpažinimas. Atvykus į minėtą vietą atpažįstančiajam kompiuteryje yra rodomas apie 3 minučių trukmės video įrašas, kuriame pateikti atpažįstamieji. Toks procesas kartojamas bent du kartus. Po jo atpažįstantysis nurodo, ar atpažino vieną iš video įraše matytų asmenų.

Išanalizavę Anglijoje vykdomą parodymą atpažinti galime išskirti pagrindinius šio ir Lietuvoje vykdomo parodymo atpažinti panašumus:

- Abiejų šalių įstatymuose įtvirtinta galimybė vykdyti atpažinimą iš foto nuotraukos ar video įrašo, tačiau Didžiojoje Britanijoje tokių rūšių atpažinimas yra išvystytas geriau;
- Panaši atpažinimo tvarka;
- Abiejose šalyse naudojami panašūs tam tikri taktiniai atpažinimo elementai;
- Abiejose šalyse parodymo atpažinti institutas turi tą patį tikslą t.y. atpažinti nusikalstamą veiką padariusį asmenį.

Pagrindiniai skirtumai:

- Lietuva neturi virtualios asmens atpažinimo procedūros (VIPER) atitikmens. Tokio tipo atpažinimas mūsų šalyje yra nagrinėjamas tik teoriniu lygmeniu.

[117] Ten pat

- Anglijoje yra išskirti žinomumo ir pasiekiamumo kriterijai, nuo kurių priklauso atpažinimo procedūros kryptis;
- Skiriasi atpažinimui pateikiamų asmenų skaičius. Lietuvoje – 3, Anglijoje -8; Didesnis asmenų skaičius daro tiesioginę įtaką atpažinimo tikslumui bei sąžiningumui.
- Lietuvoje nėra įtvirtinto atpažinimo neoficialioje grupėje;
- Nors abiejose šalyse yra įtvirtinta galimybė atpažinti asmenį iš video įrašo, tačiau skiriasi minėtų atpažinimų tvarka; Didžiojoje Britanijoje atpažinimas iš video medžiagos yra taikomas plačiau.
- Didžiosios Britanijos įstatymuose nėra reglamentuotas daiktų atpažinimas.

2.4. Problematika kylanti nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu

2.4.1. Problematika Lietuvoje

Šiame skyriuje aptarsime pagrindinius probleminius aspektus, kylančius naujausioje teismų praktikoje, akcentuodami parodymo atpažinti procedūros teisėtumo reikalavimus, galimus pažeidimus bei kitas problemines situacijas. Aiškinantis problematiką buvo išnagrinėtos 43 Lietuvos Aukščiausiojo teismo (toliau – LAT) 2015-2020 metų nutartys, taip pat buvo nagrinėtos ir kitų instancijų teismų nutartys, aktualios šiai temai.

Darbo metu, kalbėdami apie parodymą atpažinti, ne kartą akcentavome, koks svarbus yra šio veiksmo įforminimas protokole. Šis aspektas įtvirtintas tiek įstatyme, tiek teisinėje literatūroje, tačiau LAT savo nutartyse ne kartą yra pasisakęs, kad parodymo atpažinti protokolo neįforminimas negali būti laikomas esminiu proceso pažeidimu: „*Ikiteisminio tyrimo metu byloje siekiant nustatyti nežinomą asmenį, 2012 m. liepos 17 d. ir 2012 m. rugpjūčio 20 d., vadovaujantis BPK 207 straipsnio nuostatomis, buvo peržiūrėtas vaizdo įrašas, esantis interneto tinklalapyje, ir surašyti apžiūros protokolai, kuriuose, konstatuotas faktas, kad liudytojas I. M. ir nukentėjusysis R. B. internete skelbiamoje vaizdo medžiagoje atpažįsta vieną jaunuolį, kuris užpuolė ir sumušė juos 2012 m. balandžio 27 d. Tai, kad, atlikus internete buvusių vaizdo įrašo apžiūras, A. V. atpažinimas nebuvo įformintas protokolu kaip parodymas atpažinti iš kolekcijų ir kartotekų (BPK 194 straipsnis), nėra esminis baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas*.“[118] Taigi, nors protokolo surašymas yra įstatymiškai privaloma procedūra, tačiau tam tikri nukrypimai ar netikslumai nuo šios taisyklės ne visais atvejais lemia, kad parodymo atpažinti procedūra bus pripažinta neteisėta.

[118] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-489/2015.

Teismų praktikoje šiuo atveju yra formuluojama taisyklė: kol tam tikras neatitikimas įstatymiškai įtvirtintai normai nėra esminis, tol paties veiksmo negalima laikyti neleistinu.

Praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kai asmenų atpažinimo metu atpažįstančiajam pateikiami asmenys iš išvaizdos nėra panašūs į įtariamąjį, nors ankščiau aptartas panašumo kriterijus yra viena iš būtinų sąlygų šiam parodymų patikrinimo veiksmo atlikimui. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, parinkdamas asmenis atpažinimui, turėtų atsižvelgti į įstatyme įtvirtintas savybes, tačiau net jei pareigūnas parenka asmenis, kurie nėra savo išvaizda panašūs į įtariamąjį, teismai to nelaiko procedūros pažeidimu. Pvz., Kauno apygardos teismas yra pasakęs: „*Teisėjų kolegijos nuomone, I. J. nepagrįstai tvirtina, jog tiek asmens parodymo atpažinti pagal nuotraukas, tiek gyvo atpažinimo metu liudytojams parodyti kiti asmenys buvo nepanašūs į atpažintiną asmenį, t. y. nuteistąją. Pažymėtina, jog pati nuteistoji grįsdama šį skundo argumentą nurodė tik tai, kad gyvo atpažinimo metu parodytos kitos moterys buvo už ją vyresnės. Šiame kontekste pažymėtina, jog BPK nustatyta bei teismų praktikoje pripažįstama, jog atpažintinas asmuo turi būti parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties asmenimis, pagal išorę kuo panašesniais į atpažintiną, t. y. neturėtų ryškesnių išvaizdos skirtumų, tačiau nereikalaujama, kad visi parodomi atpažinti asmenys būtų visiškai to paties amžiaus. Akivaizdu, jog ir surasti itin panašių asmenų, kurie jokiais bruožais nesiskirtų ar labai nežymiai skirtųsi nuo atpažįstamo asmens, yra neįmanoma*.“[119] Kitoje nutartyje kurioje akivaizdžiai skyrėsi atpažįstamųjų amžius LAT pasakė, kad: „*Kasatorius pagrįstai nurodo, kad 2012 m. gruodžio 5 d. A. V. parodymas atpažinti jį nukentėjusiajam R. B. atliktas nesilaikant visų BPK 192 straipsnio 1 dalies reikalavimų, nes A. V., gimęs 1991 metais, R. B. buvo parodytas su kitais dviem asmenimis, gimusiais 1982 ir 1988 metais, taigi žymiai vyresniais asmenimis. Tačiau šis pažeidimas nelaikytinas esminiu BPK pažeidimu, nes tuo nebuvo suvaržytos įstatymų garantuotos įtariamojo teisės, taip pat tai nesukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą sprendimą.*.“[120]

Problema šiuo atveju kyla ne tik dėl teismų skirtingo vertinamojo kriterijaus, bet ir pareigūno subjektyvios nuomonės, vertinant panašumo kriterijų. Juk aišku, kad kas vienam žmogui atrodo panašu, tas kitam žmogui gali atrodyti visiškai skirtinga. Ir šiuo atveju mes susiduriame su įtariamajam nepalankia situacija, kuomet atpažinimo metu pareigūnas gali parinkti į jį nepanašius asmenis, dėl ko nebus užtikrintos įtariamojo teisės į teisingą baudžiamąjį procesą.

[119] Kauno Apygardos Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-31-317/2020

[120] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-489/2015.

Aptardami pasirengimą parodymui atpažinti kalbėjome apie šiame etape vykdomą apklausą bei padarėme išvadą, kad apklausa yra itin reikšminga ir būtina parodymo atpažinti procedūros dalis. Pats apklausos turinys leidžia pareigūnui surinkti reikiamą informaciją apie asmenį, kurio atžvilgiu vėliau bus vykdomas parodymas atpažinti. Tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet apklausos metu asmuo nenurodo, pagal kokius individualius bruožus jis gali atpažinti asmenį ir teismas tokį atpažinimą vertina teigiamai: „*Pagal baudžiamojo proceso įstatymą (BPK 191–192, 195 straipsniai), prieš atliekant parodymą atpažinti (nesvarbu, ar parodomas atpažintinas asmuo, ar atpažinimas daromas pagal jo nuotrauką), atpažįstantis asmuo turi būti apklaustas apie aplinkybes, kuriomis jis matė ar kitaip įsidėmėjo atpažintiną asmenį, taip pat apie žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį. Apklausos metu atpažįstantis asmuo ne visada gali nurodyti ar apibūdinti visus individualius atpažintino asmens požymius (pvz., veido bruožus), tačiau vien tai nėra pagrindas abejoti atpažinimo patikimumu*.“[121] Tokia LAT pozicija suponuoja faktą, kad tam tikri procedūros pažeidimai yra galimi ir tyrėjai neturi griežtai laikytis parodymo atpažinti tvarkos. Apie BPK nustatytą tvarkos nesilaikymą LAT pasisako taip: „*Asmens parodymo atpažinti metu gauti rezultatai teismų paprastai yra vertinami kaip ir visi kiti byloje surinkti įrodymai. Vien tai, kad atpažinimo metu buvo nesilaikyta BPK nustatytos atpažinimo atlikimo tvarkos, savaime nereiškia, kad tokie duomenys negalės būti įrodymais. Kuomet nustatoma, jog renkant duomenis buvo nesilaikoma nustatytos tokių duomenų rinkimo tvarkos, teismas turi įvertinti: 1) ar nustatytos tvarkos pažeidimai turėjo įtakos gautų duomenų patikimumui ir 2) ar dėl šių pažeidimų buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo ar nuteistojo teisės*.“[122]

Analizuojant teismų praktiką galima rasti nutarčių, kuriose teismai yra pasisakę dėl leidimo atpažinimui naudoti atpažįstančiajam žinomus asmenis, jei tik jie yra panašūs į įtariamąjį. Kauno apygardos teismas vienoje iš savo nutarčių yra pasakęs: „*A. Š. apeliaciniame skunde atkreipia dėmesį ir į tai, kad kitos šalia jo nuotraukos atpažinimo metu įklijuotos nuotraukos yra asmenų, kurie yra pažįstami su nukentėjusiąja, todėl pastaroji neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik paliudyti, kad automobilį Toyota Land Cruiser, valst. Nr. (-), pagrobė jis. Su tokiu apelianto pateiktu faktinių aplinkybių vertinimu nėra pagrindo sutikti. Vienintelis nukentėjusiajai pažįstamas asmuo pateiktose nuotraukose yra T. Š., tai ji pati pripažino pirmosios instancijos teisme. Tai, jog nukentėjusioji pažįsta kitus du asmenis, A. Š. advokato teigimu, G. E. yra I. A. buvusio draugo E.* V*. draugas, o L. R. nukentėjusiajai pažįstamas iš bendro draugų rato, tėra prielaida, kuria apeliacinės*

[121] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-719/2019.
[122] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-942/2016.

instancijos teismas nesivadovauja. Nuotraukos atpažinimui buvo parinktos pagal panašius į kaltinamojo veido bruožus, taip pat, net jei vienas iš keturių nuotraukose užfiksuotų asmenų ir buvo nukentėjusiosios pažįstamas, tai nereiškia, jog ji negalėjo šio asmens atpažinti kaip nusikalstamą veiką įvykdžiusio asmens."[123] Tokią teismo praktiką galima būtų laikyti ydinga, kadangi iš esmės ji parodymą atpažinti padaro fiktyviu veiksmu, kuris praranda savo paskirtį, t.y., patikrinti asmenų pateiktus parodymus. Kitas probleminis aspektas šiuo atveju išryškėja tyrėjo darbe. Pateikdamas parodymui atpažinti atpažįstančiajam žinomus asmenis jis nebepalieka atpažįstančiajam kitos galimybės, kaip tik pasirinkti tyrėjui reikalinga asmenį, o tai ne tik padaro parodymą atpažinti fiktyviu, bet kartu ir įstatymui prieštaraujančiu veiksmu.

Dar vienas probleminis aspektas teismų praktikoje atsiskleidžia dėl asmens atpažinimo būdo. LR BPK 192 straipsnyje yra numatytos dvi sąlygos, kurios lemia, ar atpažinimas bus vykdomas gyvai, ar iš nuotraukos. Pirmoji sąlyga yra asmens fizinis negalėjimas dalyvauti atpažinimo procedūroje. Pavyzdžiu, tyrėjams nepavyksta rasti asmens, jis išvykęs ar jo dalyvavimas atpažinimo procese negalimas. Antroji sąlyga yra liudytojo ar nukentėjusiojo saugumo užtikrinimas. Tačiau, analizuojant teismų praktiką, pasitaiko tokių atvejų, kai asmuo atpažįstamas iš nuotraukos, nors nėra nei vienos iš įstatyme numatytų sąlygų: „*Minėta, kad pagal BPK 192 straipsnio 5 dalies nuostatas asmuo gali būti parodomas atpažinti nuotraukas ne vien tik tais atvejais, kai to reikia liudytojo ar nukentėjusiojo asmens saugumui užtikrinti. Iš bylos duomenų matyti, kad tiek nukentėjusieji E. B. ir Š. Š., tiek įvykio vietoje buvę liudytojai M. U. ir D. K. tuoj po įvykio buvo apklausti apie aplinkybes, kuriomis jie matė atpažintiną asmenį – G. J. – ir pakankamai išsamiai jį apibūdino, nurodydami, kad tai buvo apie 40–50 metų amžiaus, vidutinio kūno sudėjimo, stambaus veido, trumpai kirptų plaukų vyras, taip pat nurodė, kad galėtų jį atpažinti, nes gerai įsidėmėjo veido bruožus, šukuoseną. Be to, kitą rytą po įvykio nukentėjusysis Š. Š. pravažiuodamas pro nuteistojo gyvenamąjį namą, o liudytojai M. U. ir D. K. praeidami pro namą atpažino G. J., nes pamatė jį balkone ir apie tai pranešė policijos pareigūnams*."[124] Taigi, šioje nutartyje liudytojai ne tik įvardijo, kaip atrodė įtariamasis, bet tuo pačiu pasakė ir kur jis gyvena. Remiantis BPK 192 straipsnyje nustatyta tvarka atpažinimas šiuo atveju turėjo būti vykdomas gyvai, tačiau dėl nežinomų priežasčių tyrėjas pasirinko atpažinimą iš nuotraukos ir teismas to nelaikė pažeidimu. Nagrinėjant teismų praktiką šiuo klausimu galima rasti ir tokių pasisakymų: „*BPK 192 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad jeigu parodyti asmens negalima, atpažinimas gali būti daromas pagal jo*

[123] Kauno Apygardos Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-257-245/2016

[124] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-489/2015.

nuotrauką. Ji parodoma kartu su ne mažiau kaip trimis kitų asmenų nuotraukomis. Pagal nuotraukas asmuo gali būti parodomas atpažinti ir tais atvejais, kai to reikia liudytojo ar nukentėjusiojo asmens saugumui užtikrinti. Taigi iš šios normos turinio matyti, kad ji nėra imperatyvi ir suteikia ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar ikiteisminio tyrimo teisėjui teisę savo nuožiūra spręsti, kada tikslingiausia asmens atpažinimą atlikti pagal jo nuotrauką.[125] LAT savo nutartyse taip pat yra išaiškinęs, kad: „*Išimtiniais atvejais, kai parodymas atpažinti gali būti atliekamas iš nuotraukų, laikytini ir atvejai, kai per ankstyvas galbūt nusikalstamas veikas darančio asmens informavimas apie atliekamus proceso veiksmus galėtų sutrukdyti išsamiai nustatyti reikšmingas tyrimui aplinkybes.*“[126] Tai reiškia, kad be įstatyme numatytų sąlygų atsiranda ir dar viena, kuria remiantis galima vykdyti atpažinimą iš nuotraukos. Analizuodami šią taisyklę susiduriame su dar vienu momentu, kuomet teismai, aiškindami įstatymą, daro jį palankesnį teisėsaugos institucijoms. Tyrėjas, nenorėdamas vykdyti atpažinimą gyvai, gali visada jį vykdyti iš nuotraukos ir tai bus teisėta, nes tą reglamentuoja įstatymas ir išaiškina teismų praktika. Atpažinimas pagal nuotrauką yra nagrinėtas daugelyje nutarčių ir dažniausiai kaltinamųjų skundai dėl tam tikrų parodymo atpažinti iš nuotraukos pažeidimų LAT buvo atmetami.

Analizuojant teismų praktiką dviejose LAT nutartyse pavyko rasti socialinių tinklų elementą parodymo atpažinti procedūroje. Pirmuoju atveju nukentėjusysis socialiniuose tinkluose, konkrečiai „Facebook“ puslapyje, atpažino jį sumušusį asmenį ir šiuos duomenis perdavė ikiteisminio tyrimo pareigūnei, kuri pagal tai vykdė parodymą atpažinti. LAT šiuo atveju pasisakė, kad: „*Toks tyrimo veiksmas kelia pagrįstų abejonių savo teisėtumu, o jo metu gauti rezultatai – jų patikimumu*.“[127] Kitoje nutartyje[128] nukentėjusieji dar iki parodymo atpažinti metu daromos apklausos ieškojo bei surado asmenis „Facebook“ puslapyje, kurie juos sumušė. Pasinaudodami šia informacija nukentėjusieji apklausos metu šiuos asmenis apibūdino, o parodymo atpažinti metu atpažino. Teismas šiuo atveju visą parodymo atpažinti procesą pripažino tinkamu, taip suformuluodamas praktiką, kad nukentėjusieji, naudodami šiuolaikines technologijas, gali patys ieškoti informacijos apie asmenis, kuriuos matė darant nusikalstamas veikas bei vėliau šią informaciją panaudoti parodymo atpažinti metu. LAT toje pačioje nutartyje pasakė, kad: „*Taip pat tai, kad nukentėjusieji ieškojo informacijos apie kaltininkus internete, nėra ir negali būti pripažinta*

[125] Vilniaus Apygardos Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-207-898/2019.
[126] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295-507/2016.
[127] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-719/2019
[128] Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-942/2015

aplinkybe, lemiančia parodymų atpažinti pagal nuotrauką negalimumą, juolab kad apklausiami prieš šį ikiteisminio tyrimo veiksmą visi trys nuteistieji parodė apie nukentėjusiųjų bruožus, pagal kuriuos gali juos atpažinti ir pagal ką gali atpažinti kaltininkus.“ [129]

Taigi, išanalizavus teismų praktiką, apibendrinant galima konstatuoti, jog parodymo atpažinti veiksmo teisėtumo kontekste dažnai kyla teisinių problemų dėl pareigūnų netinkamai atliekamų veiksmų. Pagrindinė problema, iškylanti didžiojoje dalyje teismų praktikos, buvo dviejų atpažinimo rūšių, t.y., atpažinimo gyvai ir atpažinimo iš nuotraukos atribojimas. Tiek įstatyminė bazė, tiek suformuluota teismų praktika pareigūnams leidžia netiesiogiai piktnaudžiauti galimybe vykdyti parodymą atpažinti iš nuotraukos ir tokiu būdu yra apribojamos nusikalstamą veiką padariusio asmens teisės.

Kitas svarbus probleminis aspektas išryškėja analizuojant parodymo atpažinti veiksmui vadovaujančio pareigūno turimas teises. Ne vienoje nutartyje randame momentą, kai pareigūnas atpažinimui parenka netinkamus asmenis. Netinkamumą šiuo atveju galėtume įvardinti kaip:

A. Nepanašūs asmenys;
B. Asmenys žinomi atpažįstančiajam.

Punktas „A“ atsiskleidžia per atpažinimui pateikiamų asmenų išorines savybes, nusakančias jų išvaizdą, amžių, ūgį, svorį ir t.t. LR BPK yra nurodyta, kad būtent pagal šias savybes turi būti atrenkami panašūs asmenys atpažinimui. Tačiau pareigūnui pateikus net ir akivaizdžiai nepanašius asmenis, kas remiantis įstatymu yra neteisėta, teismai to nelaiko pažeidimu arba esminiu pažeidimu. Ta pati situacija yra ir su punktu „B“, kai yra pateikiami atpažįstančiajam žinomi asmenys. Šiuo atveju yra sudaroma galimybė pareigūnams, pasinaudojant parodymu atpažinti, gauti jiems reikiamus arba, kitaip sakant, jiems tinkamus parodymus. Pavyzdžiui, pareigūnas vykdantis tyrimą bei turintis galimą įtariamąjį ir liudytoją gali pasinaudoti šia „galimybe“ gali surengti fiktyvų parodymą atpažinti, kurio metu liudytojas atpažins pareigūnui reikiamą žmogų. Trečiasis probleminis aspektas teismų praktikoje atsiskleidžia šiuolaikinių technologijų prizmėje. Įstatyminė bazė, reglamentuojanti parodymą atpažinti, nereguliuoja atpažįstančiojo asmens veiksmų, nukreiptų į atpažįstamojo tapatybės nustatymą. Todėl šiuo metu turime situaciją, kai asmuo, pasinaudodamas šiuolaikinėmis technologijomis, dar iki apklausos gali susirasti įtariamąjį, įsidėmėti jo bruožus, pateikiamus TV laidose, „Facebook“, „Youtube“, „Twitch“, „TikTok“ ar kitose platformose, apie tai pranešti tyrimą vykdančiam pareigūnui, vėliau apklausos metu įvardinti būtent tuos aukščiau

[129] Ten pat

minėtus bruožus, o ne bruožus, kuriuos jis galbūt įsidėmėjo, kai matė vykdomą nusikalstamą veiką, ir būtent pagal juos atpažinti asmenį. Aptartas probleminis aspektas gali būti sprendžiamas pasitelkiant atpažįstamojo advokatą, kuris turi galimybę dalyvauti procese ir įsitikinti, kad yra laikomasi visų būtinų sąlygų skirtų teisėtam atpažinimo atlikimui, tuo pačiu šis proceso dalyvis gali stebėti, ar faktiškai yra siekiama atpažinimo tikslo, t.y. teisėtai patikrinti asmens duotus parodymus.

2.4.2. Problematika užsienyje (JAV)

Aptariant problematiką užsienio valstybėse buvo pasirinkta viena šalis – Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau - JAV). Ši šalis buvo pasirinkta dėl kelių svarbių aspektų. Pirmiausia, JAV turi išskirtinę teisinę sistemą, kuri yra suskirstyta į tris lygmenis:[130]

- Federalinius įstatymus (angl. federal law).
- Valstijų įstatymus (angl. state law).
- Vietinius įstatymus (angl. local law).

Federaliniai įstatymai JAV yra pagrindiniai ir jie galioja visoje valstybės teritorijoje. Valstijų įstatymai galioja tik tam tikrose valstijose, o vietiniai įstatymai tam tikrose valstijų teritorijose. Vertinant problematiką JAV šis skirstymas svarbus siekiant suprasti skirtingus teismų sprendimus skirtingose šalies dalyse. Kitas svarbus aspektas, dėl ko buvo pasirinkta būtent ši šalis, yra neteisingai apkaltintų žmonių skaičius, kurį nulėmė blogas arba blogai atliktas atpažinimas. Klaidingas atpažinimas JAV sudaro maždaug 69 % iš daugiau nei 375 neteisėtų apkaltinamųjų nuosprendžių, panaikintų po vėliau atliktų DNR tyrimų.[131] Tai yra vienas iš šaltinių, leidžiančių teigti, kad atpažinimas JAV yra problematiškas veiksmas. Gerai žinoma, kad žmogaus atminties silpnumas ir pažeidžiamumas pasiūlymams lemia klaidas atpažinimo procese. Tačiau variacijos skirtinguose liudytojų sąlygų aspektuose sukuria skirtingas klaidas, susijusias su neteisėtais asmenų nuteisimais dėl labai skirtingų priežasčių.[132] JAV aukščiausio teismo byloje Jungtinės valstijos prieš Veidą (angl. United States v. Wade), 388 U.S. 218 (1967) teismas pripažino paveldimas įtariamojo savybes liudytojų atpažinimo įrodymuose ir nurodė, kad tokie įrodymai yra žinomai nepatikimi, tuo pat metu pažymėdami, kad žiuri šiems įrodymams labai jautri.[133]

[130] https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_the_United_States [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-12-29]
[131] https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/. [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-20]
[132] Clark, S.E., Godfrey, R.D. Eyewitness identification evidence and innocence risk. Psychonomic Bulletin & Review 16, 22–42 (2009).
[133] 1967 m. JAV aukščiausio teismo byla Jungtinės Valstijos prieš Veidą [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-23] https://supreme.justia.com/cases/federal/us/449/341/

Toliau aptardami problematiką, būtent, ir kalbėsime apie neteisingai apkaltintus asmenis bei priežastis, lėmusias šį veiksmą.

1985 m. gruodžio 14 d. Steven Avery buvo nuteistas 32 metų laisvės atėmimo bausme dėl tariamo moters užpuolimo ir išprievartavimo.[134] Teismas pagrindiniu įrodymu šioje byloje rėmėsi nukentėjusiosios atpažinimais, kurių metu ji du kartus atpažino S. Avery kaip ją užpuolusį asmenį, nors buvo kitų įrodymų, pagrindžiančių kaltinamojo nekaltumą. Vertinant patį atpažinimą galima teigti, kad jis taip pat buvo atliktas netinkamai, nesilaikant nustatytų procedūrų. Pirmiausia, S. Avery atpažinimui buvo parinktas dėl išankstinio nusistatymo, nes ankščiau buvo įvykdęs smulkius nusikaltimus bei buvo nubaustas realia laisvės atėmimo bausme. Kitas svarbus aspektas šioje byloje buvo susijęs su tikruoju nusikaltimą įvykdžiusiu asmeniu Gregory Allen, kuris prieš du metus buvo sulaikytas beveik identiškoje vietoje, darantis panašaus pobūdžio nusikaltimą bei vėliau buvo stebimas policijos pareigūnų ir įvardijamas kaip pavojingas individas, potencialiai galintis panaudoti smurtą.[135]Tačiau minėtas asmuo nebuvo įtrauktas į įtariamųjų bei atpažinimui pateiktų asmenų sąrašą, nors ir buvo identiškas asmeniui, kurį apklausos metu apibūdino nukentėjusioji. Taigi, analizuodami pateiktą situaciją aiškiai matome atsiskleidžiančius pagrindinius probleminius aspektus:

- Pirmiausia, atpažindinimas daromas remiantis išankstiniu nusistatymu, kas lemia, kad visiškai nesusijęs asmuo pateikiamas liudytojai atpažinti, o žinomas nusikaltėlis visiškai nedalyvauja šiame procese.
- Liudytojo atpažinimas vykdomas ne pagal taisykles.
- Atpažinimo metu gauti duomenys pateikiami kaip pagrindiniai įrodymai, nekreipiant dėmesio į priešingus, įrodomąją reikšmę turinčius duomenis;
- Perdėtas pirminių proceso veiksmų (atpažinimo) greitumas lemia nekokybišką veiksmo atlikimą.

Minėtos klaidos lėmė tai, kad nekaltas žmogus kalėjime praleido daugiau negu 18 metų ir vėliau valstybei buvo pareikštas 36 milijonų dolerių ieškinys.

Kitas atvejis, kurį norėčiau aptarti, įvyko 1991 m., tačiau teismų procesai pasibaigė tiktai 2016 m.[136] Andre Hatchett buvo apkaltintas moters, kurią pažįsta, žmogžudyste, remiantis kito nusikaltėlio parodymais ir vėliau vykdytu atpažinimu. Minėtas asmuo buvo Gerard Williams, kuris

[134] http://stevenaverycase.com/#sthash.IgWOoSIE.dpbs[interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-25]
[135] https://eu.greenbaypressgazette.com/story/news/2016/02/19/rapist-linked-avery-case-get-parole-hearing/80612368/[interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-22]
[136] https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/casedetail.aspx?caseid=4850 [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-24]

buvo sulaikytas dėl vagystės ir, norėdamas išvengti bausmės, policijos pareigūnams pasakė, kad gali suteikti informacijos apie neseniai įvykdytą nusikaltimą bei esant reikalui atpažinti jį padariusį asmenį. To policijos pareigūnams pakako, nepaisant fakto, kad Andre Hatchett turėjo tvirtą alibi bei jo fizinė būklė (buvo sužalotas, vaikščiojo su ramentais) nebūtų leidusi jam įvykdyti minėto nusikaltimo. 1992 m. prisiekusiųjų žiuri nuteisė Andre Hacthett už antrojo laipsnio žmogžudystę ir skyrė jam 25 metų laisvės atėmimo bausmę. Analizuojant pateikta situaciją galime išskirti pagrindinius probleminius aspektus:

- Pirmiausia, kaip ir anksčiau aptartame atvejyje, išryškėja atpažinimo metu gautų duomenų dominavimas prieš kitus įrodomąją reikšmę turinčius duomenis. Priešingi, bet nenuginčijami įrodymai žiuri akivaizdoje praranda įrodomąją galią.
- Atpažinimui pasitelkiamas suinteresuotas – nepatikimas - asmuo.
- Atpažinimo metu policijos pareigūnai nukrypsta nuo konkrečių, privalomų taisyklių, o teismai to nevertina kaip pažeidimo, nors tai akivaizdžiai suvaržo įtariamojo teises.
- Nusikaltimų išaiškinamumas yra svarbiau už tiesos atskleidimą. Tai reiškia, kad tyrėjams daug svarbiau rasti asmenį, kuriam gali pareikšti įtarimus, nei tikrąjį įtariamąjį.

Neteisingi teismų sprendimai, kurie rėmėsi atpažinimu yra pirmasis šaltinis parodantis šio veiksmo problemiškumą JAV. Analizuojant tokius teismų sprendimus buvo pastebėta, kad beveik kiekvienu atveju atpažinimo metu gauti duomenys buvo laikyti „viršesniais“ už kitus byloje esančius įrodymus ir dažnai esant įrodymų prieštaravimas pirmenybė buvo teikiama atpažinimo metu gautiems įrodymams. Kitas įdomus aspektas teismų sprendimuose atsiskleidė nagrinėjant patį teismo procesą. JAV konstitucijos 6 pataisoje yra įtvirtintas prisiekusiųjų institutas[137]. 1968 m. JAV Aukščiausio teismo byloje Garis Dunkanas prieš Luizijanos valstiją (ang. Gary Duncan, v. State OF Louisiana) buvo išaiškinta, kad prisiekusiųjų teismas naudojamas tada, kai bausmė asmeniui yra laisvės atėmimas 6 mėnesiams arba daugiau.[138] Analizuojant teismų procesus, kuriose būdavo prisiekusieji buvo pastebėta, kad žmogžudysčių, lytinių nusikaltimų bei vagysčių atveju atpažinimo metu gauti duomenys prisiekusiesiems darė labai didelę įtaką. Didžiojoje dalyje sprendimų buvo pastebėta, kad aukos užtikrintumas nusikaltėlio tapatybe lėmė prisiekusiųjų

[137] JAV konstitucija [interaktyvus]. [žiūrėta 2021-03-27]. <https://constitutioncenter.org/interactive-constitution/full-text>

[138] JAV aukščiausio teismo byla Garis Dunkanas prieš Luizijanos valstiją 1968m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2021-03-27]. <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/391/145>

užtikrintumą nusikaltėlio kaltumu, net jei ir buvo kitų įrodymų prieštaraujančių šiam faktui. Kaip antrąjį šaltinį galime įvardinti didelį kiekį mokslinių eksperimentų atliktų panaudojant imituotus nusikaltimus[139]. Imituotus nusikaltimus būtų galima apibūdinti kaip tam tikros rūšies mokslininkų sukurtus įvykius, kurie pašaliniams žmonėms atrodo kaip nusikaltimai ir kurių metu gaunama informacija naudojama siekiant gauti tam tikrų duomenų apie atitinkamą procesą. Šių eksperimentų metu buvo nustatytos konkrečios aplinkybės bei požymiai (stresas, ginklo panaudojimas, nusikaltimo rūšis, vieta[140], laikas[141], atpažįstamojo procesinė padėtis, rasės kriterijus[142] ir kt.) darantys tiesioginę įtaką atpažinimo procesui. Keli iš šių veiksnių ir jų problematika t.y. stresas, ginklo panaudojimas, laiko kriterijus jau buvo aptarti šiame darbe. JAV mokslininkų literatūroje yra išskiriamas ir trečiasis šaltinis t.y moksliniai tyrimai (angl. *Field research*), kurių metu mokslininkai stebi atpažinimą vykdoma natūraliomis sąlygomis, jį analizuoja, išskiria probleminius aspektus bei vėliau siūlo tam tikras rekomendacijas, kurios pagerintų šį veiksmą. Tokių tyrimų esmė labai gerai atsiskleidžia analizuojant atpažįstamųjų išsidėstymo tvarką atpažinimo metu (angl. *Indetification lineup*). JAV buvo atlikta begalės mokslinių tyrimų šia tema, kurių duomenys vėliau buvo panaudoti rengiant įvairias atpažinimo rekomendacijas.[143] Apibendrinant JAV situaciją būtų galima teigti, kad:

- Atpažinimas šioje valstybėje yra svarbus įrodymo rinkimo būdas, kurio metu gauti duomenys turi labai didelę reikšmę teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje.
- Atpažinimo vykdymas JAV turi daug variacijų ir priklauso nuo to, kurioje valstijoje šis procesinis veiksmas atliekamas. Siekiant suvienodinti atpažinimo procesą, užkirsti kelią blogosios praktikos pavyzdžiams bei pagerinti patį atpažinimo procesą yra išleista mokomojo pobūdžio literatūra, kuria turi vadovautis atpažinimą vykdantys subjektai.
- Atsiradus DNR tyrimams parodymų atpažinti reikšmė JAV sumažėjo. Taip pat remiantis DNR tyrimais buvo nustatyta daug klaidingų atpažinimų, kurie lėmė neteisinga asmenų įkalinimą.

---

[139] Wells, G. L. (2018). Eyewitness identification. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-12-27]. < <https://law.asu.edu/sites/default/files/pdf/academy_for_justice/10_Reforming-Criminal-Justice_Vol_2_Eyewitness-Identification.pdf>

[140] Brigham, J. C., Maass, A., Snyder, L. D., & Spaulding, K. (1982). Accuracy of eyewitness identification in a field setting. Journal of Personality and Social Psychology, 42(4), 673–681.

[141] Weber, N., Brewer, N., Wells, G. L., Semmler, C., & Keast, A. (2004). Eyewitness Identification Accuracy and Response Latency: The Unruly 10-12-Second Rule. Journal of Experimental Psychology: Applied, 10(3), 139–147.

[142] MacLin, O. H., & Malpass, R. S. (2001). Racial categorization of faces: The ambiguous race face effect. Psychology, Public Policy, and Law, 7(1), 98–118

[143] National Institute of Justice (U.S.). Eyewitness evidence: a guide for law enforcement. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 1999.

- Kiekvienais metais JAV yra atliekama įvairių mokslinių tyrimų susijusių su atpažinimu, kuriais remiantis atsakingos institucijos tobuliną šį veiksmą.

3. Parodymo atpažinti ateities perspektyvos

Per kelis pastaruosius dešimtmečius technologija veikia kaip naujovių varomoji jėga ne tik mūsų gyvenime, bet ir visame nusikalstamumo diapazone. Nusikaltėliai greitai prisitaiko prie naujovių, perima naujausius metodus, veiklas bei technines priemones, kurias įgalina pažangios technologijos. Teisėsaugos institucijos kovodamos su nusikalstamumu privalo neatsilikti nuo šiuolaikinių technologijų ir žengti vienu žingsniu priekyje prieš asmenis vykdančius nusikalstamas veikas. Viena iš teisėsaugos institucijų pasitelkiamų naujovių kovai su nusikalstamumu tapo socialiniai tinklai. 2014 m. korporacija "LexisNexis" Jungtinėse Amerikos Valstijose atlikusi teisėsaugos pareigūnų apklausas nustatė, kad net 81 procentas pareigūnų tirdami nusikaltimus vienaip ar kitaip panaudoja socialinius tinklus.[144] Analizuojant užsienio šalių literatūrą buvo nustatyta, kad socialiniai tinklai teisėsaugos institucijų yra panaudojami keliais būdais:

- Aptinkant ir tiriant nusikalstamas veikas (socialinių tinkle erdvėje yra pardavinėjamos narkotinės medžiagos, ginklai ir jų dalys, fiksuojami smurtiniai video įrašai, įžeidžiantys pasisakymai ir t.t.). Pareigūnai užfiksavę nusikalstamą veiką socialinėje erdvėje pradeda tyrimą bendra tvarka.
- Renkat įrodomąją reikšmę turinčius duomenis (nuotraukos, įvykiai, ryšiai ir t.t.)
- Nustatant asmens buvimo vietą (pasinaudojant socialiniais tinklais galima nustatyti esamą žmogaus buvimo vietą, jo adresą, ankstesnes jo lankytas vietas).
- Komunikacijos sumetimais (yra labai daug pavyzdžių kaip teisėsaugos institucija per socialinius tinklus bendrauja su visuomene).
- Atpažinimo vykdymui (socialiniuose tinkluose dažnai pateikiamos dingusių arba teisėsaugos institucijų ieškomų asmenų nuotraukos).

Paskutinysis aptartas punktas yra pamatinė parodymo atpažinti veiksmo dalis, kuri šį veiksmą sieja su socialiniais tinklais ir kurios ateities vizija aptarsime toliau. Taigi išsiaiškinus, kad socialiniai tinklai iš esmės gali būti naudojami atpažinime, ateityje būtų galima sukurti technologiją, kuri leistų susisieti šiuos skirtingus institutus.

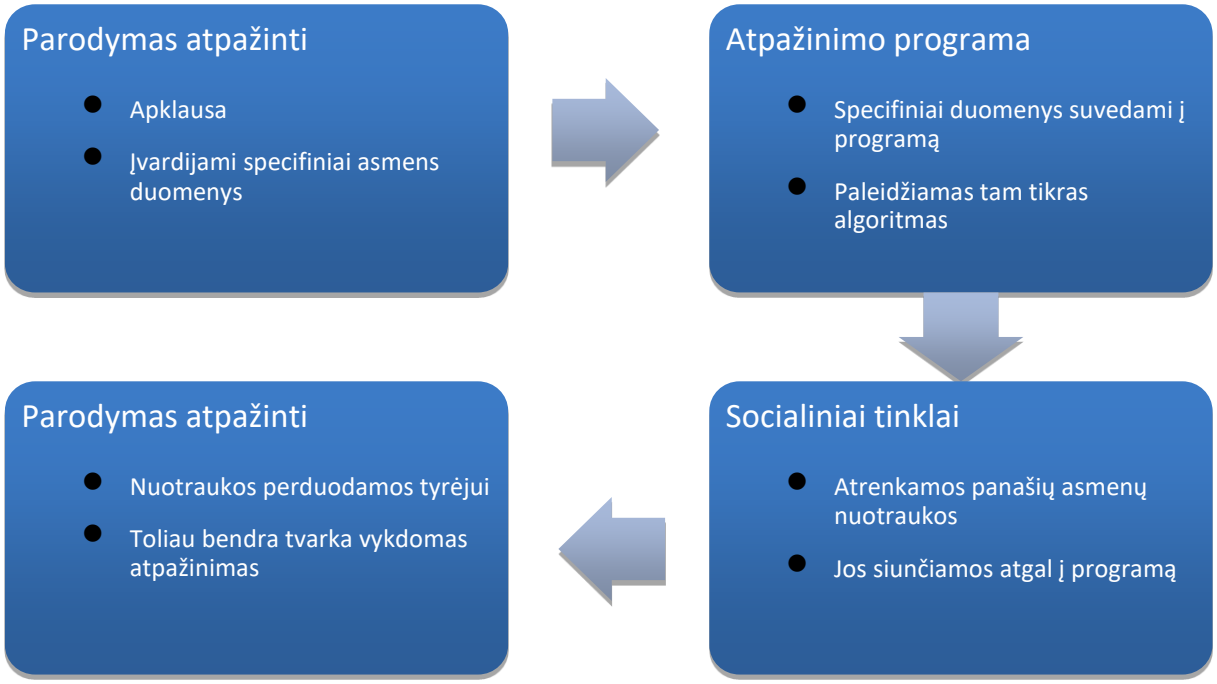
Kaip jau aptarėme ankstesniuose skyriuose, viena iš svarbiausių parodymo atpažinti proceso dalių yra apklausa, kurios metu gauti duomenys vėliau panaudojami atpažinimo metu. Vienas iš esminių apklausos momentų yra asmens išvaizdos bei skiriamųjų bruožų apibūdinimas. Šis momentas

[144] Socialinių tinklų panaudojimas teisėsaugos institucijose: nusikalstamumo prevencija ir tyrimo veikla ir toliau skatina jų naudojimą (ang.- Social Media Use in Law Enforcement: Crime prevention and investigative activities continue to drive usage). [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-10] < https://centerforimprovinginvestigations.org/wp-content/uploads/2018/11/2014-social-media-use-in-law-enforcement-pdf.pdf>

išliktų svarbus ir naujojoje technologijoje, tačiau apklausos metu asmeniui būtų leidžiama pasirinkti tarp specifinių ir aiškiai išreikštų žmogaus išvaizdos (plaukų spalva, šukuosena, kaktos forma, nosies forma, akių spalva, ūgis, sudėjimas ir t.t.) bei aprangos elementų, kurie būtų užfiksuoti specialioje programoje. Minėta programa turėtų apdoroti duomenis ir remiantis algoritmu, pagal specifinius požymius atrintktų socialiniuose tinkluose esamas panašių žmonių nuotraukas, kurios vėiau būtų rodomos atpažįstančiajam. Tokia technologija[145] pirminiame etape galėtų veikti kaip pagalbinė parodymo atpažinimo priemonė, o sulaukusi teigiamų rezultatų ir visuomenės pritarimo ji galėtų veikti kaip atskira parodymo atpažinti rūšis pvz., „Skaiteninis parodymas atpažinti“. Tačiau kurdami ir kriminalistikoje pritaikydami tokia technologiją susidurtume su daug iššūkių. Pirmiausia reikalingi tikslingi pakeitimai teisinėje bazėje: baudžiamojo proceso kodekse turėtų būti įtvirtinta nauja atpažinimo rūšis bei tvarka, duomenų apsaugos įstatyme[146] turėtų atsirasti išlyga leidžianti panaudoti asmens duomenis bei nustatyti jų apimtį atpažinimo metu. Sunkumų įgyvendinat šią technologiją iškiltų ir dėl pačios atpažinimo programos sukūrimo. Ji turėtų ne tik sukurti skaitmeninį žmogaus atvaizdą, bet ir algoritmo pagalbą jį palyginti su kitais veidais bei išrinkti panašiausius. Šiuo metu pasaulyje yra naudojamos tokios pažangios veidų atpažinimo sistemos kaip ‘Evofit”[147], “Efit-V”[148], “Facenet”[149] ir t.t., tačiau jų veikimo diapazonas vis dar nėra pakankamas. Didelis iššūkis būtų ir kooperacija tarp socialinių tinklų ir teisėsaugos institucijų, nors praktikoje pasitaiko vis daugiau atvejų, kuomet socialiniai tinklai suteikia prieigas prie jų saugomų duomenų.[150] Kalbant apie socialinių tinklų panaudojimą ne tik vykdant atpažinimą, bet apskritai tiriant nusikalstamas veikas plačiąją prasme mokslininkų nuomonė išsiskiria. Viena pusė palaiko bei inicijuoja tokį socialinių tinklų naudojimą argumentuodama, kad teisėsaugos institucijos gavo precedento neturinčia prieigą prie vieno iš didžiausių, šiuolaikinių, laisvai prieinamų informacijos šaltinių. Tuo pačiu teisėsauga gavo tiesioginį priėjimą prie visuomenės dalies besinaudojančios socialiniais tinklais. Vertinant 2021 atliktų tyrimų duomenis[151] ši dalis sudaro beveik pusė visos populiacijos t.y. 3.96 milijardų žmonių. Tačiau kita dalis mokslinės bendruomenės įžvelgia blogąją pusę. Pirmiausia didelis visuomenės spaudimas gali daryti neigiamą įtaką teisminių sprendimų

[145] Aptariamos technologijos schema pateikiama žemiau
[146] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas Nr. XIII-1426
[147] Veidų atpažinimo programa [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-15]. <https://evofit.co.uk>
[148] S. J. Gibson, C. J. Solomon, A. P. Bejarano.Synthesis of photographic quality facial compositesusing evolutionary algorithms. Proceedi ngs of t heBritish Machine Vision Conference 2003,Vol1:221–230, 2003
[149] Facenet programa [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-16]. < https://medium.com/analytics-vidhya/introduction-to-facenet-a-unified-embedding-for-face-recognition-and-clustering-dbdac8e6f02>
[150] Facebook suteikia prieiga prie savo duomenų [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-17]. <https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster/2021/01/21/facebook-gives-fbi-private-messages-of-users-discussing-capitol-hill-riot/?sh=5fe1431861ed>
[151] Socialinių tinklų naudotojai [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-20] <https://backlinko.com/social-media-users>

priėmimui, tyrimo procesui, tyrėjų darbui ir t.t. Taip pat didelis informacijos kiekis esantis socialiniuose tinkluose gali apsunkinti bei prailginti tyrėjo, prokuroro ar teisėjo darbą.

Šiuolaikiniame nusikalstamų veikų tyrimo procese teisėsaugos institucijos naudoja begale priemonių. Viena iš jų yra duomenų bazės. Duomenų bazės gali būti įvairios ir jose gali būti kaupiama informaciją apie transporto priemones, nekilnojamą turtą, pajamas, darbovietes ir t.t. Taip pat jose gali būti kaupiami asmenų anketiniai duomenys: vardai, pavardės, nuotraukos, adresai, giminystės ryšiai ir t.t. Tokiu principu veikiančia duomenų bazę ir aptarsime nagrinėdami ateities perspektyvas. Pirmiausia aptariant duomenų bazę svarbu išsiaiškinti kaip ji susijusi su parodymu atpažinti. Atsakymas labai paprastas – ten kaupiamos asmenų nuotraukos, kurios yra panaudojamos atpažinimo metu. Pats panaudojimo procesas yra ganėtinai paprastas: ruošiantis atpažinimui iš duomenų bazių surenkamos nuotraukos, kuriose užfiksuoti žmonės panašūs į atpažįstamąjį. Vėliau tos nuotraukos panaudojamas atpažinimo metu. Tai ganėtinai paprastas ir efektyvus procesas palengvinantis ir pagreitinantis ikiteisminio tyrimo tyrėjo darbą. Netolimoje ateityje minėtų duomenų bazių pagrindu tikslinga būtų sukurti vieną, viską apjungiančią duomenų bazę, kuri iš esmės pakeistų atpažinimo tvarką. Šioje duomenų bazėje būtų kaupiami Lietuvos Respublikos piliečių asmens duomenys, kurių pagrindu būtų vykdomas atpažinimas. Pats atpažinimo procesas būtų vykdomas nuotoliniu būdu panašiai kaip Didžiojoje Britanijoje[152]. Tai reiškia, kad atpažinimo procesas būtų vykdomas ne tik tyrėjo kabinete, bet ir specialiai tam pritaikytose bei

[152] VIPER programa aptarta ankstesnėse darbo dalyse

atpažįstantiesiems patogiose vietose. Visoje Lietuvos teritorijoje būtų galima įrengti „atžinimo kambarius“, kuriuose būtų visa reikiama įranga skirta nuotoliniam atpažinimui. Asmuo, priklausomai nuo savo gyenamosios, pasirinktų jam arčiausia kambarį bei nustatytu laiku atvyktų į atpažinimą.

Vertinant tokio tipo atpažinimą išskiriami du teigiami aspektai:

- Atpažinimo procesas vyktų greičiau, kas lemtų greitesnį baudžiamąjį procesą ir teisminį nagrinėjimą. Tokiu atveju būtų įgyvendinami baudžiamojo proceso kodekse reglamentuotas[153] ekonomiškumo ir teismų įstatyme[154] reglamentuotas operatyvumo principai.
- Atpažinimo procesas galėtų vykti atpažįstantiesiams priimtinose vietose, dėl ko sumažėtų jų patiriamas stresas bei kitos neigiamos emocijos. Tuo pačiu atpažinimo metu būtų išvengta bet kokių asmenų kontaktų.

Nuotoliniam atpažinimui, kaip ir mūsų aptartos technologijos įgyvenimui, reikalingi teisinės sistemos pakeitimai. Ateityje baudžiamojo proceso kodekse turi būti reglamentuotos normos leidžiančios tokių tipų atpažinimus. Pats baudžiamojo proceso kodeksas reglamentuojantis parodymą atpažinti turi būti pakeistas pašalinant iš jo praktikoje nenaudojamas atpažinimo rūšis bei sukonkretinant atpažinimo procesą. Kodekso pakeitimai iš dalies turėtų lemti ir tai, kad papildomai bus kuriama rekomendacinio pobūdžio literatūra tyrėjams, prokurorams ir teisėjams, kurioje patyrę mokslininkai aprašys įvairių BPK naudojamų veiksmų rekomendacinio pobūdžio instrukcijas, galimus probleminius apsektus, taktinius elementus ir t.t. Baudžiamasis procesas ir kriminalistika žengs vienu žingsniu ir papildys vienas kitą.

Kalbant apie parodymo atpažinti bei apskritai kriminalistikos ateities viziją reikėtų pagalvoti ne tik apie teisinio reglamentavimo pakeitimus ir naujas technologijas, bet tuo pačiu ir apie kriminalistines institucijas. Šiuo metu Lietuvoje dalinai kriminalistines funkcijas atlieka 3 pagrindinės institucijos:

- Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centras (KTC), kurio tikslas tirti įvykio vietose rastus pėdsakus bei kitus objektus, rūpintis kriminalistinių įskaitų organizavimu bei įgyvendinti viešojo saugumo politiką.[155]

[153] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 16*
[154] Lietuvos Respublikos teismų įstatymas Nr. XIII-1426
[155] Lietuvos kriminalinių tyrimo centro internetinis puslapis [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02] <https://ktc.policija.lrv.lt/>

- Valstybinė teismo medicinos tarnyba (VTMT), kurios tikslas teikti kokybiškas teismo medicinos paslaugas, atliekant teismo medicinos ekspertizes ir tyrimus pagal teismų, prokuratūros ar ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų pavedimus, kitų fizinių ir juridinių asmenų prašymus bei užtikrinti savo srities teismo ekspertų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą, organizuoti jų kvalifikacijos teikimą bei dalyvauti rengiant teismo medicinos gydytojus.[156]
- Lietuvos teismo ekspertizės centras (LTEC), kurios tikslas teikti teismo medicininės paslaugas bei užtikrinti savo srities teismo ekspertų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą organizuojant jų kvalifikacijos teikimą, dalyvauti rengiant teismo medicinos gydytojus bei bendradarbiauti su mokslo ir studijų institucijomis.[157]

Tačiau analizuojant aukščiau išvardintų institucijų priklausomybes, tikslus bei veikimo principus matome, kad nors jos ir atlieka kriminalistines funkcijas, tačiau šios funkcijos apsiriboja tik tam tikrose specifinėse normose. Tuo pačiu matyti, kad šios institucijos nėra nepriklausomos ir turi atskaitomybę atitinkamoms ministerijoms. Lietuva šiuo metu neturi nepriklausomos kriminalistikos institucijos, kuri galėtų veikti ne tik nacionaliniame, bet ir tarptautiniame lygmenyje. Tačiau mes turime 2001 m. buvo įkurtą visuomeninę, nepolitinę ir nepelno siekiančia organizaciją, turinčia savo organizacinę struktūrą ir savivaldą t.y. Lietuvos kriminalistų draugiją (toliau LKD)[158]. Jos pagrindu ateityje galėtų būti vystoma kriminalistinės institucijos įkūrimo idėja. Kaip ir dabartinė LKD tokia institucija pirmiausia galėtų rengti kasmetines mokslines praktines konferencijas, kurių metu susirinktų žymiausi pasaulio kriminalistai ir dalintųsi savo žiniomis. Kita šios institucijos kryptis galėtų būti švietėjiško-informacinio pobūdžio. Iš vienos pusės šios institucijos atstovai skirtų laiką teisinės-kriminalistinės literatūros leidybai, įvairių žurnalų bei straipsnių publikacijoms, o iš kitos rengtų įvairių specializacijų atstovų kvalifikacinius mokymus bei išdavinėtų tarptautinio lygio atestacijos pažymėjimus, kurie būtų pripažįstami visame pasaulyje. Panašiu principu veikia 1959 m. įkurta ir tarptautiniu mastu pripažinta organizacija „The Chartered Society of Forensic Sciences“[159] Taip pat vienoje vietoje surinkus žymiausius šalies kriminalistus būtų galima ne tik vykdyti įvairius objektų tyrimus, bet ir tobulinti esamas bei kurti naujas technologijas.

[156] Valstybinės teismo medicinos tarnybos internetinis puslapis [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02] <http://www.vtmt.lt/pages/lt/apie-vtmt/bendroji_informacija.php>
[157] Lietuvos teismo ekspertizės centro internetinis puslapis [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02] <http://www.ltec.lt/>
[158] Vidmantas Egidijus Kurapka, Henryk Malewski, Snieguolė Matulienė. Kriminalistika Lietuvoje 1990-2020: nuo naujų paradigmų paieškos iki realizuotų mokslinių koncepcijų ir ateities įžvalgų. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. 2020, 24, p. 256-291
[159] The Chartered Society of Forensic Sciences internetinis puslapis [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02] <https://www.csofs.org/>

Apibendrinant tai kas išdėstyta šiame skyriuje galime teigti, kad parodymo atpažinti panaudojimo perspektyvos ateityje atsiskleis per:

- Esamų technologijų panaudojimą bei naujų kūrimą.
- Įstatyminės bazės atnaujinimus.
- Kriminalistikos įtaką baudžiamojo proceso teisei.
- Naujų vadovėlių, straipsnių, jurisprudencijų rašymą.
- Mokslinius tyrimus.

IŠVADOS

Išanalizavus temos klausimus, apžvelgus teisės aktus, literatūros šaltinius, įvertinus išdėstytas mintis bei įvykdžius iškeltus uždavinius galima padaryti tokias išvadas:

1. Analizuojant teismų praktiką, Lietuvos ir užsienio šalių teisės aktus bei literatūrą nustatyta, kad savo samprata ir esme parodymas atpažinti Lietuvoje ir nagrinėtose užsienio šalyse yra labai panašus įrodymų patikrinimo-rinkimo veiksmas, kuris yra plačiai naudojamas baudžiamojo proceso teisėje.
2. Išnagrinėjus naujausią teismų praktiką buvo nustatyti pagrindiniai probleminiai aspektai, kurie dažniausiai būna susiję su parodymo atpažinti taktikos procedūros pažeidimais. Tačiau šie pažeidimai ne visada lemią pačios procedūros neteisėtumą. Darytina išvada, kad LAT tokius pažeidimus vertina nevienareikšmiškai. Teismas nepriklausomai nuo pažeidimo pobūdžio kiekvienu konkrečiu atveju vertina ar jis yra esminis ar ne. Netgi dėl tų pačių pažeidimų skirtingose bylose gali būti priimamas skirtingas sprendimas. Toks teismų praktikos požiūris laikytinas ydingu, kadangi yra kartojamos tos pačios klaidos.
3. Remiantis atliktu tyrimu darytina išvada, kad nors parodymas atpažinti ir laikomas efektyviu parodymų patikrinimo veiksmu, tačiau dalis jo rūšių praktikoje yra naudojamos labai retai arba apskritai nenaudojamos. Tai suponuoja faktą, kad pats šio veiksmo reglamentavimas turi trūkumų ir jam reikalingi esminiai pakeitimai, kurie turi remtis šiuolaikinėmis kriminalistikos tendencijomis. Šį faktą patvirtina ir apklausos metu gauti duomenys, kurie parodė, kad teisėsaugos institucijos praktikoje dažniausiai naudoja tik dvi parodymo atpažinti rūšis: asmenų ir daiktų atpažinimą. Tyrimo metu atsiskleidė ir tai, kad didžioji dalis atpažinimų, nepriklausomai nuo situacijų bei tyrimo aplinkybių, daromi iš fotonuotraukų, nes atpažinimą vykdantiems subjektams toks būdas yra parankesnis, tačiau taip yra suvaržomos proceso dalyvių teisės.
4. Atlikus Lietuvoje ir užsienio šalyse vykdomo parodymo atpažininti veiksmo lyginanamąją analizę buvo pastebėta, kad visas nagrinėtas šalis apjungia panašumai artimi vienas kitam. Tai atpažinimo rūšys, vieta teisinėje sistemoje, reglamentacija, tam tikri atpažinimo taktiniai elementai. Kaip pagrindinius skirtumus išskyrėme atpažįstančiųjų skaičių, kuris priklausomai nuo valstybės svyruoja nuo 3 iki 8, atpažinimo vietą, taisykles, tikslus bei tvarką. Atlikus lyginamąją analize darytina išvada, kad Lietuvoje vykdomas parodymas atpažinti yra panašiausias į Rusijoje vykdomą atpažinimą. Tokį panašumą lėmė tai, kad Lietuvos kriminalistikos koncepcijai didelę įtaką darė Rytų Europos kriminalistikos mokykla.

5. Darbo metu buvo įvertinti blogosios parodymo atpažinti praktikos pavyzdžiai Jungtinėse Amerikos Valstijose, dėl kurių asmenys buvo neteisingai apkaltinti nusikalstamų veikų padarymu bei įkalinti, o vėliau panaudojant DNR tyrimus išteisinti. Tačiau vertinant Lietuvą ir JAV buvo pastebėta, kad Lietuvoje blogoji praktika atsiskleidžia per kitą prizmę, kadangi JAV parodymas atpažinti turi kitą tikslą ir tuo pačiu didesnę įrodomąją reikšmę, tačiau netinkamai atlikus šį veiksmą ar netinkamai įvertinus jo metu gautus duomenis yra padaroma didesnė žala asmenims ir valstybei.

PASIŪLYMAI

1. Parengti rekomendacinio pobūdžio metodinę priemonę pareigūnams vykdantiems parodymą atpažinti bei kitus parodymų patikrinimo veiksmus, kurioje būtų susisteminta visa reikiama informacija su lengvai suprantamomis gairėmis. Tokio pobūdžio priemonė galėtų būti perduota ikiteisminius tyrimus vykdančioms institucijoms ir pareigūnams taip palengvinant jų atliekamą darbą.
2. Remiantis anketos duomenimis būtų tikslinga tyrėjams vykdyti specializuotus mokymus, kuriuose jie galėtų įgyti teorinių ir praktinių žinių. Tokio pobūdžio mokymus padaryti privalomus naujai įsidarbinusiems tyrėjams, prokurorams bei teisėjams. Mokymų programas leisti sudaryti kriminalistams, kurie bendradarbiautų su daug praktinės patirties turinčiais teisėsaugos institucijų darbuotojais.
3. Siūloma remiantis Didžiosios Britanijos pavyzdžiui Lietuvoje įtvirtinti nuotolinį parodymą atpažinti. Pirmuoju etapu galėtų būti kuriama bendra ikiteisminį tyrimą vykdančių institucijų duomenų bazė, kurioje būtų pradėtos kaupti nusikalstamas veikas padariusių asmenų nuotraukos bei 3D maketai padaryti pasitelkiant šiuolaikines technologijas. Vėliau toje pačioje duomenų bazėje būtų galima kaupti ir savanorių duomenis, kurie galėtų būti panaudojami kaip statistai atpažinimo metu. Tokios atpažinimo rūšies įtvirtinimas pagreitintų baudžiamąjį procesą, palengvintų pareigūnų darbą bei padėtų išvengti praktikoje daromų klaidų.
4. Darbo metu analizuojant mokslininkų tyrimus susijusius su atpažinime dalyvaujančiais asmenimis buvo nustatyta, kad didesnis atpažįstamųjų skaičius lemia mažesnę klaidos tikimybę. Remiantis šia išvada tikslinga pakeisti šiuo metu galiojančio BPK 191 str. 2 d. į *"Parodomų atpažinti asmenų turi būti ne mažiau kaip šeši. Ši taisyklė netaikoma lavono atpažinimo atvejais."* Taip pat buvo nustatyta, kad atpažinimo tikslumą lemią ir atpažįstamųjų asmenų pateikimo būdas atpažinimo metu, todėl tikslinga pakeisti ir BPK 191 str. 3 d. į *„Atpažinimui asmenys pateikiami vienas paskui kitą. Atpažįstamajam asmeniui pasiūloma užimti bet kokią vietą tarp parodomų asmenų. Tai pažymima protokole."* Siūloma BPK 191 straipsnį papildyti 9 dalimi*: „Parodymą atpažinti vykdo su nagrinėjamu tyrimu nesusijęs arba atpažįstamojo asmenybės nežinantis pareigūnas.* Taip būtų galima išvengti bandymų daryti įtaką parodymo atpažinti metu.
5. Svarstyti klausimą dėl tam tikrų parodymo atpažinti rūšių panaudojimo galimybių baudžiamajame procese. Tuo pačiu būtų tikslinga atlikti didelės apimties teisėsaugos

institucijų, prokuratūrų ir teismų darbuotojų apklausas bei teismų praktikos analizes su tikslu nustatyti neveiksmingas ir perteklines parodymo atpažinti rūšis.

6. Svarstyti galimybę įkurti nepriklausomą kriminalistikos institutą, kuris apjungtų visus Lietuvos kriminalistus, švietimo bei mokslo įstaigas, studentų bendruomenę, teisėsaugos institucijas. Tokio tipo įstaiga galėtų vykdyti mokslinius tyrimus bei remiantis jų išvadomis leisti rekomendacinio pobūdžio literatūrą, vykdyti įvairių socialinių grupių (teisėsaugos pareigūnų, mokslininkų, studentų, moksleivių, politikų ir t.t.) švietimo bei tobulėjimo programas, rengti ir tuo pačiu dalyvauti tarptautinėse konferencijose.
7. Atlikti kruopščia teismų praktikos, susijusios su parodymu atpažinimu, analizę išskiriant dažniausiai praktikoje pasitaikančius probleminius aspektus bei bendradarbiaujant su teisėsaugos institucijomis, teismais, prokuratūromis ir kriminalistikos mokslo atstovais parengti šių probleminių aspektų sprendimo būdus.

SANTRAUKA

Šio magistro darbo tikslas - atskleisti šiuolaikinio parodymo atpažinti sampratą, išanalizuoti šio procesinio veiksmo atlikimo taktinius elementus Lietuvos ir pasirinktų užsienio valstybių teisėse, išskirti pagrindinius probleminius aspektus, kylančius nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje bei jo reikšmingumą tiriant nusikalstamas veikas.

Baigiamasis darbas susideda iš trijų dalių. Pirmojoje darbo dalyje pateikiama parodymo atpažinti samprata bei galimos jos variacijos, aptariama šio veiksmo vieta Lietuvos baudžiamojoje teisėje bei trumpai aptariama istorinė raida. Taip pat pirmojoje dalyje aptariama parodymo atpažinti eiga bei jos taktiniai elementai.

Antrojoje darbo dalyje analizuojamos parodymo atpažinti rūšys bei jų taikymo ypatumai, aptariami anketiniai statutinių įstaigų pareigūnų apklausos rezultatai, atliekama lyginamoji Lietuvos, Rusijos, Didžiosios Britanijos ir Indijos parodymo atpažinti veiksmo analizė, išskiriami panašumai ir skirtumai. Taip pat šioje dalyje analizuojama teismų praktika bei įvardijami probleminiai aspektai kylantys nacionalinėje teisėje, trumpai aptariama Jungtinių Amerikos Valstijų situaciją susijusi su neteisingai apkaltintais asmenimis.

Trečiojoje baigiamojo darbo dalyje aptariamos parodymo atpažinti veiksmo ateities perspektyvos Lietuvoj, pateikiami pasiūlymai bei išvados.

Magistrinio darbo metu surinkta medžiaga patvirtino teiginį apie šio parodym patikrinimo veiksmo reikalingumą nacionalinėje teisėje, tačiau siekiant išsaugoti bei padidinti jo efektyvumą yra būtini baudžiamojo proceso pokyčiai, kurie turėtų atitikti šiuolaikines tendencijas.

SUMMARY

The aim of this master's thesis is to reveal the concept of modern identification parade, to analize the tactical elements of this procedural action in the law of Lithuania and selected foreign countries to single out the main problematic aspects arising at the national and international level and its significance in investigating criminal acts.

The final work consists of three parts. The first part of the work presents the concept of eyewitness identification and its possible variations, discusses the place of this action in Lithuanian criminal law and briefly discusses historical development. The first part also discusses the process of eyewitness identification and its tactical elements.

The second part of the work analyzes the types of eyewitness identification and the peculiarities of their application, discusses the questionnaire results of the survey of officials of statutory institutions, comparative analysis of Lithuanian, Russian, British and Indian eyewitness identification, distinguishes similarities and differences. This section also analyzes the case law and identifies problematic aspects of national law, with a brief discussion of the situation in the United States with regard to wrongfully accused persons.

The third part of the final work discusses the future perspectives of eyewitness identification in Lithuania, presents suggestions and conclusions.

The material collected during the master's thesis confirmed the statement about the necessity of this evidence verification action in national law, but in order to preserve and increase its effectiveness, changes in the criminal process are necessary that should be in line with modern trends.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos konstitucija. TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr\
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.849A4BCA291A
6. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. balandžio 27 d. įsakymas nr. 3D-238 „Dėl galvijo paso išdavimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“ TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232152/asr
7. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. sausio 5 d. įsakymas nr. B1-6 „Dėl ūkinių gyvūnų registravimo ir ženklinimo valstybinės veterinarinės kontrolės“ TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.290642/asr
8. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymas nr. 3D-959 „Dėl gyvūnų augintinių ženklinimo ir registravimo taisyklių patvirtinimo“ TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1c927a80ae7011e59010bea026bdb259/asr
9. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas Nr. XIII-1426 TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bc0837f27f9511e89188e16a6495e98c
10. Lietuvos Respublikos tesimų įstatymas Nr. XIII-1426 TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825

Tarptautiniai teisės aktai

1. Criminal – Procedural Code of the Russian Federation [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-20]. < https://www.legislationline.org/download/id/4248/file/RF_CPC_2001_am03.2012_en.pdf >.
2. JAV konstitucija [interaktyvus]. [žiūrėta 2021-03-27]. <https://constitutioncenter.org/interactive-constitution/full-text>

3. Indian Evidence Act [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-11-03]. < https://www.indiacode.nic.in/handle/123456789/2188?sam_handle=123456789/1362 >.
4. Indian Code of Criminal Procedure [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-11-03].< https://www.indiacode.nic.in/handle/123456789/1611?sam_handle=123456789/1362 >.
5. Indian Criminal Rules and Practice and Circular orders [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-11-05].< http://www.bareactslive.com/AP/AP249.HTM#34 >.
6. Police and Criminal Evidence Act. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-11-20].< https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/903812/pace-code-d-2017.pdf>

Specialioji literatūra

1. Ancelis, P. Funkcijų suderinamumas veiksmingame ir sąžiningame baudžiamajame persekiojime. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012
2. Ancelis, P. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
3. Ancelis, P. Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
4. Ancelis, Petras, Ažubalytė, Rima, Barkauskas, Alvydas, Belevičius, Linas, Gušauskienė, Marina, Jurka, Raimundas, Kurapka, Egidijus, Latauskienė, Eglė, Losis, Egidijus, Matulienė, Snieguolė, Panomariovas, Artūras, and Zajančkauskienė, Jolanta. Baudžiamasis Procesas: Nuo Teorijos Iki įrodinėjimo: (prof. Dr. Eugenijaus Palskio Atminimui) : Mokslo Studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2011.
5. Bagde, U. S. Human rights perspectives of Indian Dalits. Journal of Law and Conflict Resolution, 2020.
6. Belkin, R. S. Kurs Kriminalistiki. – Moskva, 2001.
7. Belkin, R. S. Kriminalistika: problemy segodnjashnego dnja. Moskva, 2011
8. Būčiūnas, G., Gruodytė, E., Šalčius, M. Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir taktiniai aspektai. Vilnius: Registrų centras, 2017.
9. Bilevičiūtė, Eglė, Jurka, Raimundas, Juškevičiūtė, Janina, Kurapka, Egidijus, Matulienė, Snieguolė, Novikovienė, Lina, and Valūnė, Renata. Kriminalistika: Teorija Ir Technika: Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2012.
10. Bilius M. Asmens atpažinimas ikiteisminiame tyrime: teisiniai ir psichologiniai aspektai. Iš: Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sud. Juodkaitė-Granskienė, G. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014.

11. Brigham, J. C., Maass, A., Snyder, L. D., & Spaulding, K. Accuracy of eyewitness identification in a field setting. Journal of Personality and Social Psychology, 42(4), 673–681, 1982.
12. Burda, R. Kriminalistikos taktika ir metodika. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
13. Charles A. Morgan III et al., Accuracy of Eyewitness Memory for Persons Encountered During Exposure to Highly Intense Stress, 27 Int'l J.L. & Psychiatry, 2004.
14. Clark, S.E., Godfrey, R.D. Eyewitness identification evidence and innocence risk. Psychonomic Bulletin & Review 16, 22–42, 2009.
15. Cutler, B. L., & Kovera, M. B. Best practices in forensic mental health assessment.Evaluating eyewitness identification, 2010.
16. Cutler,B. L, Reform of Eyewitness Identification Procedures, 2013.
17. Dabartinės kalbos žodynas. Vilnius: Lietuvos kalbos institutas, 2012.
18. Doyle, J. M. True witness: Cops, courts, science, and the battle against misidentification. Palgrave Macmillan, 2005.
19. Elizabeth F. Loftus et al., Some Facts About "Weapon Focus," 11 L. & Hum. Behav. 55, 1987.
20. Janina, Krikščiūnas, Rolandas, Kurapka, Egidijus, Latauskienė, Eglė, Matulienė, Snieguolė, Novikovienė, Lina, and Radzevičius, Egidijus. Kriminalistika. Taktika Ir Metodika: Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013.
21. Juškevičiutė, J. Kriminalistika. Vilnius: mykolo Romerio universitetas, 2011
22. Kurapka, Vidmantas-Egidijus; Matulienė, Snieguolė; Bilevičiūtė, Eglė; Juškevičiūtė, Janina; Novikovienė, Lina; Jurka, Raimundas; Valūnė, Renata. Kriminalistika: teorija ir technika : vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas, 2012.
23. Kurapka, E., Malevski, H., Palskys, E., Kuklianskis, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius, 1998.
24. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I dalis. Vilnius, 2003.
25. Lisecki, M. J. Okazanie – Identifikacja prowadzona prez organ procesowy, czy też specjalist Ow lub bieglych. Jurisprundencija. 2005
26. MacLin, O. H., & Malpass, R. S. Racial categorization of faces: The ambiguous race face effect. Psychology, Public Policy, and Law, 7(1), 98–118, 2001.
27. Malevski. H. Pagrindinės kriminalistikos mokyklos ir šiuolaikinio kriminalistikos modelio formavimasis Lietuvoje. Jurispundencija.// Mokslo darbų rinkinys „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“. Vilnius, 2009.

28. Matuelienė S., Bičiūnas G. Ikiteiminio tyrimo efektyvumo problemos. Jurispundencija.//Mokslo darbų rinkinys „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“. Vilnius 2007
29. Mojtahedi, Dara & Ioannou, Maria & Hammond, Laura. (2017). The Reduction of False Convictions. The Custodial Review. 81. 12.
30. Michailov A. E. „Предъявление для опознания : Уголовно-процессуальный и криминалистический аспекты“. Daktaro disertacija, 2011
31. Nancy Mehrkens Steblay, A Meta-Analytic Review of the Weapon Focus Effect, 16 L. & Hum. Behav, 1992.
32. National Institute of Justice (U.S.). Eyewitness evidence: a guide for law enforcement. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 1999.
33. Navickienė Ž. Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje. Vilnius, 2011.
34. Ratinov A. R. Sudebnaya psikhologiya dlya sledovateley [Forensic psychology for investigators]. Moscow, 2001
35. Stepanenko D. A., Egerev I. M. Psikhologicheskaya sushchnost' pred"yavleniya dlya opoznaniya (taktiko-kriminalisticheskie aspekty) [Psychological essence of presentation for identifica-tion (tactical-criminalistics aspects)]. Irkutsk, 2006
36. S. J. Gibson, C. J. Solomon, A. P. Bejarano.Synthesis of photographic quality facial compositesusing evolutionary algorithms. Proceedings of the British Machine Vision Conference 2003,Vol1:221–230, 2003
37. Šalna, B., Kamarauskas J. Automatinio amsnes atpažinimo iš balso problemos ir perspektyvos kriminalistikoje. Jurispundencija, 2005.
38. Toglia, M. P., Read, J. D., Ross, D. F., & Lindsay, R. C. L. (Eds.). The handbook of eyewitness psychology, Vol. 1, 2007
39. Vidmantas Egidijus Kurapka, Henryk Malewski, Snieguolė Matulienė. Kriminalistika Lietuvoje 1990-2020: nuo naujų paradigmų paieškos iki realizuotų mokslinių koncepcijų ir ateities įžvalgų. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2020.
40. Vozgrin, I. A. Kriminalisticheskaja taktika: ponjatiei predmet issledovanija. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. MDV. 1999, N.1.
41. Weber, N., Brewer, N., Wells, G. L., Semmler, C., & Keast, A. Eyewitness Identification Accuracy and Response Latency: The Unruly 10-12-Second Rule. Journal of Experimental Psychology: Applied, 10(3), 139–147, 2004.

42. Wells, G. L. Eyewitness identification, 2018.
43. Wixted, J. T., & Wells, G. L. The relationship between eyewitness confidence and identification accuracy: A new synthesis. Psychological Science in the Public Interest, 18(1), 2017.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-13-719/2020).
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-14-1073/2020).
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-247-719/2019).
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-69-719/2019).
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60-942/2019).
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-229-976/2018).
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-295-719/2018).
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-184-895/2018).
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-166-699/2018).
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-157-976/2018).
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-370-693/2017).
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-79-489/2017).
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-1-693/2017).
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-349-648/2017).

15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-296-788/2017).
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-303-511/2017).
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-167-648/2017).
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-124-222/2017).
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-21-511/2017).
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-1-693/2017).
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-295-507/2016).
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-461-788/2016).
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-435-677/2016).
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-377-511/2016).
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-250-942/2016).
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-232-677/2016).
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-25-942/2015).
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-389-677/2015).
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-436-697/2015).
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-374-489/2015).
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-144-489/2015).

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-303-699/2015).
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-25-942/2015).
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-144-489/2015).
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-456/2014).
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. saplio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-330/2014).
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. saplio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-382/2014).
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. saplio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-360/2014).
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-380/2012).
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-30/2012).
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-193/2011).
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-41/2007).
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-586/2006).
44. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-207-898/2019
45. Vilniaus apylinkės teismo 2017 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-82-992/2017
46. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-276-312/2013
47. Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-82-319-478/2020
48. Kauno Apygardos teismo 2017 lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-614-594

49. Kauno Apygardos Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-257-245/2016
50. Šiaulių Apygardos teismo 2008 kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-76-154-2008
51. Kėdainių Apylinkės teismo 2016 rugpjūčio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-186-336-2016

Užsienio valstybių teismų praktika:

1. JAV aukščiausio teismo byla Garis Dunkanas prieš Luizijanos valstiją 1968m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2021-03-27].
2. JAV aukščiausio teismo byla Jungtinės Valstijos prieš Veidą [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-23] <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/391/145>
3. 1960 m. Alabahado aukščiausiojo teismo nutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-10-29] <https://indiankanoon.org/doc/1664429/?__cf_chl_jschl_tk__=fb4110dcbd0b7ddbffdb77377cba65b04e8b4972-1616501763-0-AW_Ntq-EpwuPJ5KJQETLC2L_dLqzwwFXk_aepg9_CQlIbapvjmDlrYnqta_uimdQ6aFRDsfYAegRhJ2Hs80IVatz25C1RNGX2e4FOgBF9o4UAPLKTOIt0NkkP4qUh_2EoBlrVu3EZB0baeaco8Pfze6x95NLQaUCbx0UQzQLLJnPfIHIm3iWWstyUBB08WBLgaPqwxLA3y11-YvawgLIRoIWPGE6Vau7l_wWpobENlk48WHQsYevcpx9ITsiqVRPBD2rp79_JP6mBHXvhwg-ToammdgffN0JF1I5zqr2OA3NZuw0B_NJnaHrB0E3lJ1z2rcW6vjOSqOqiOJIhoiCiTKESRr_8M0xCdeBicu7WGvCyHpXME1NI3rLthUghxtuNLA4P6tixPnGSxurf5DFZBg>
4. 2003 m. Andhra aukščiausiojo teismo nutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-11-02] <https://indiankanoon.org/doc/50124/?__cf_chl_jschl_tk__=f3c4a0119bd60a61a6c3491473f0cefc72d768cc-1605973223-0-ATPyaUogZsy4nB3xxKScKNYfoH1RPrhGufqr_f9kL_9wQqQBZoLBaeJq_rKsTnZdSvMbXjnjB5qiieHGsIU1XdgaEUbIiOgR0lgdKmaia9n2MhY1Nb4oApZitZPw6gsODi-SkSUcj4CPjFkCoAFN9op6dG0ASrEndEm5vwMSQuJ3smFjbUlfiiahyjBqbgaDiF9zf9ygmURau9v8GbHtE5rCixzuV3swE6mJaghoNoN3zy8wLUYeY7Pn-CVba-k_HTa5rFw8OVZl280YTVu_szzIGwt2vC9gekuq7hwvx21N0Amg3xABe4JIlvc5bUKRFF6HmOtwwmdiahlPkHVTTvPMSJm9wxynfqwxIqfbMackB8nTmrEvQpS3gBXgSo7kYQ>

Internetiniai šaltiniai:

1. http://www.lkz.lt/?zodis=taktika&id=26005570000 [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-11-10]
2. https://eu.greenbaypressgazette.com/story/news/2016/02/19/rapist-linked-avery-case-get-parole-hearing/80612368/[interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-22]
3. https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/casedetail.aspx?caseid=4850 [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-24]
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_the_United_States [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-12-29]
5. https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/ [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-20]
6. http://stevenaverycase.com/#sthash.IgWOoSIE.dpbs [interaktyvus]. [žiūrėtas 2020-12-25]
7. https://centerforimprovinginvestigations.org/wp-content/uploads/2018/11/2014-social-media-use-in-law-enforcement-pdf.pdf [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-10]
8. https://evofit.co.uk [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-15]
9. https://medium.com/analytics-vidhya/introduction-to-facenet-a-unified-embedding-for-face-recognition-and-clustering-dbdac8e6f02 [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-16].
10. https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster/2021/01/21/facebook-gives-fbi-private-messages-of-users-discussing-capitol-hill-riot/?sh=5fe1431861ed [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-17].
11. https://backlinko.com/social-media-users[interaktyvus] [žiūrėta: 2021-03-20]
12. https://ktc.policija.lrv.lt/[interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02]
13. http://www.vtmt.lt/pages/lt/apie-vtmt/bendroji_informacija.php[interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02]
14. http://www.ltec.lt/[interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02]
15. https://www.csofs.org/[interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-02]
16. https://www.registrucentras.lt/ [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-10]
17. https://www.regia.lt/map/regia2 [interaktyvus] [žiūrėta: 2021-04-10]

PRIEDAI

ANKETINĖ APKLAUSA

Gerbiamas Respondente,

Esu Mykolo Romerio Universiteto Teisės mokyklos Baudžiamossios teisės ir kriminologijos programos studentas. Šiuo metu rašau baigiamąjį darbą tema -„Šiuolaikinė parodymų atpažinti taktika". Šio tyrimo tikslas - išsiaiškinti parodymo atpažinti kaip įrodymų tikrinimo būdo privalumus, trūkumus, naudojimo svarbą bei problematiką. Ši apklausa yra anoniminė, gauti rezultatai bus panaudoti magistro baigiamajame darbe.

Lytis:

Išsilavinimas:

Darbovietė:

Pareigos:

Stažas:

1. Ar dirbdami savo darbą atliekate ikiteisminio tyrimo veiksmus?

a. Taip

b. Ne

2. Kaip dažnai ikiteisminio tyrimo metu tenka atlikti parodymą atpažinti?

a. Dažnai

b. Retai

c. Netenka

3. Kokią parodymų atpažinti rūšį tenka naudoti dažniausiai?

a. Asmenų atpažinimą

b. Lavonų atpažinimą

c. Daiktų atpažinimą

d. Gyvūnų atpažinimą

e. patalpų ir vietovių atpažinimą

4. Kaip dažnai naudojate asmenų atpažinimą?

a. Labai dažnai

b. Dažnai

c. Retai

d. Nenaudoju

5. Kaip dažnai naudojate lavonų atpažinimą?

a. Labai dažnai

b. Dažnai

c. Retai

d. Nenaudoju

6. Kaip dažnai naudojate daiktų atpažinimą?

a. Labai dažnai

b. Dažnai

c. Retai

d. Nenaudoju

7. Kaip dažnai naudojate gyvūnų atpažinimą?

a. Labai dažnai

b. Dažnai

c. Retai

d. Nenaudoju

8. Kaip dažnai naudojate patalpų ir vietovių atpažinimą?

a. Labai dažnai

b. Dažnai

c. Retai

d. Nenaudoju

9. Kaip, remdamiesi savo asmenine patirtimi, vertintumėte parodymą atpažinti?

a. Labai gerai

b. Gerai

c. Patenkinamai

d. Blogai

10. Kaip dažniausiai vykdote parodymą atpažinti?

a. Tiesiogiai

b. Iš foto nuotraukos

11. Kokie pagrindiniai veiksniai trukdo tinkamai atlikti parodymą atpažinti

a. Techniniai veiksniai (naudojamos techninės priemonės)

b. Taktiniai veiksniai (netinkamas laikas, vieta ar kiti taktiniai aspektai)

c. Teisiniai veiksniai (įstatyminė bazė)

d. Asmeniniai veiksniai (patirties stoka, asmeninės savybės ir t.t.)

12. Kaip manote ar parodymas atpažinti yra efektyvus parodymų patikrinimo veiksmas?

a. Efektyvus

b. Efektyvumas priklauso nuo konkretaus tyrimo aplinkybių

c. Neefektyvus

13. Ar, jūsų manymu, reikalingas specialus paruošimas pareigūnams vykdantiems parodymą atpažinti?

a. Reikalingas

b. Nereikalingas

14. Ar per pastaruosius 5 metus dalyvavote kvalifikacijos tobulinimo kursuose susijusiuose su parodymu atpažinti vykdymu?

a. Dalyvavau

b. Nedalyvavau

15. Jei būtų vykdomi specialūs mokymai susiję su parodymų atpažinimo atlikimo taktika, technika, psichologiniais aspektais, naujovėmis ar sutiktumėte juose dalyvauti?

a. Sutikčiau

b. Nesutikčiau

c. Apsvarstyčiau tokį variantą

UŽPILDYTAS ASMENS PARODYMO ATPAŽINTI IŠ FOTO NUOTRAUKOS PROTOKOLAS

VSAT PRIE LR VRM VARĖNOS PASIENIO RINKTINĖS IKITEISMINIO TYRIMO SKYRIUS

ASMENS PARODYMO ATPAŽINTI IŠ FOTO NUOTRAUKOS PROTOKOLAS

Data	2019-04-19
Surašymo vieta	Varėna
Veiksmas pradėtas	14 val.
Veiksmas baigtas	15 val.
Ikiteisminio tyrimo Nr.	

Parodymą atpažinti atlieka	Vyriausiasis tyrėjas A. A _____ (pareigos, vardas ir pavardė)
Atpažįstantysis	Liudytojas X.X 1992 m. _____ (procesinė padėtis, vardas ir pavardė, gimimo metai)
Dalyvauja	_____ _____ _____ _____ (pareigos, procesinė padėtis, vardas ir pavardė)

Parodyme atpažinti dalyvauja vertėjas	Nedalyvauja (vardas ir pavardė, vertimo kalba)
Techninių priemonių naudojimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 179 straipsnio tvarka	Naudotas skaitmeninis fotoaparatas Sony (fotografavimas, vaizdo, garso įrašų darymas, apšvietimas ir kitos naudojimo sąlygos bei _____ tvarka)

Parodytos nuotraukos:		
Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3

		
Nr. 4	Nr. 5	Nr. 6

		
Parodymas atpažinti atliekamas vadovaujantis BPK 179, 191, 192 ir 195 straipsniais.		
Atpažįstančiajam parodytos sunumeruotos 6 asmenų nuotraukos, iš kurių pasiūlyta atpažinti asmenį, apie kurį jis yra davęs parodymus.		
Nuotrauka Nr.2 yra Y.Y apie kurį liudytojas X. X. davė parodymus šioje ikiteisminio tyrimo medžiagoje, kitos nuotraukos yra asmenų, nesusijusių su atliekamu ikiteisminiu tyrimu.		

Atpažįstantysis, pasiūlius pagal nuotraukas nurodyti asmenį, apie kurį jis davė parodymus, pareiškė:

iš man pateiktų šešių vyrų nuotraukų aš atpažįstu tą vyrą, kurio nuotrauka protokole pažymėta numeriu 2. Tai yra asmuo, kurį pastebėjau prie valstybės 2020-04-05 d. nešantį juodos spalvos ryšulius. Minėta asmenį atpažįstu pagal kūno sudėjimą, plaukų spalva, veido formą, smakro dydį, nosies formą.

Dalyvavusių asmenų pareiškimai

pareiškimų nebuvo gauta

Protokolo priedai _____

(planai, schemos, nuotraukos, negatyvai, skaitmeninės informacijos laikmenos, garso, vaizdo įrašai ir kt.)

_____

Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.

Atpažįstantysis	X.X (parašas, vardas ir pavardė)
Dalyvavo	_____ _____ (parašas, vardas ir pavardė)
Vertėjas	_____ (parašas, vardas ir pavardė)
Parodymą atpažinti atliko	Vyriausiasis tyrėjas A. A (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)

ASMENS PARODYMO ATPAŽINTI IŠ VAIZDO ĮRAŠŲ PROTOKOLAS

Data	
Surašymo vieta	
Veiksmas pradėtas	
Veiksmas baigtas	
Ikiteisminio tyrimo Nr.	

Parodymą atpažinti atlieka	_____ _____ (pareigos, vardas ir pavardė)
Atpažįstantysis	(procesinė padėtis, vardas ir pavardė, gimimo metai)
Dalyvauja	_____ _____ _____ _____ (pareigos, procesinė padėtis, vardas ir pavardė)
Parodyme atpažinti dalyvauja vertėjas	(vardas ir pavardė, vertimo kalba)

Techninių priemonių naudojimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 179 straipsnio tvarka	_____ _____ _____ (fotografavimas, vaizdo, garso įrašų darymas, apšvietimas ir kitos naudojimo sąlygos _____ bei tvarka)
Parodymas atpažinti atliekamas vadovaujantis BPK 179, 191, 192 ir 195 straipsniais.	
Atpažįstančiajam parodyti ___ asmenų vaizdo įrašai, iš kurių pasiūlyta atpažinti asmenį, apie kurį jis yra davęs parodymus.	
Vaizdo įrašas Nr. ___ yra _____, kiti vaizdo įrašai yra asmenų, nesusijusių su atliekamu ikiteisminiu tyrimu.	

Parodyti atpažinti iš vaizdo įrašų šie asmenys:	
Nr. 1	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____
Nr. 2	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____

Nr. 3	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____
Nr. 4	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____

Atpažįstantysis, pasiūlius jam iš vaizdo įrašų nurodyti asmenį, apie kurį jis davė parodymus, pareiškė:

_____

(jeigu atpažįstantysis nurodė vieną iš jam parodytų atpažinti iš vaizdo įrašų asmenų, būtina pagal galimybes pažodžiui užrašyti jo

_____

parodymus, pagal kurias žymes ar ypatybes jis tą asmenį atpažįsta, jei neatpažįsta – pasiūlyti paaiškinti, kuo skiriasi jo

_____

parodymuose minėtas asmuo nuo parodytų atpažinti)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Dalyvavusių asmenų pareiškimai:

_____

_____

<table>
<tr><td colspan="2">Protokolo priedai: _____
(planai, schemos, nuotraukos, negatyvai, skaitmeninės informacijos laikmenos, garso, vaizdo įrašai ir kt.)
_____</td></tr>
<tr><td colspan="2">Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.</td></tr>
<tr><td>Atpažįstantysis</td><td>(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Dalyvavo</td><td>_____
_____
(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Vertėjas</td><td>(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Parodymą atpažinti atliko</td><td>_____
_____
(pareigos, parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
</table>

ASMENS PARODYMO ATPAŽINTI PAGAL KITUS JUTIMO ORGANAIS SUVOKIAMUS POŽYMIUS PROTOKOLAS

Data	
Surašymo vieta	
Veiksmas pradėtas	
Veiksmas baigtas	
Ikiteisminio tyrimo Nr.	

Parodymą atpažinti atlieka	_____ _____ (pareigos, vardas ir pavardė)
Atpažįstantysis	(procesinė padėtis, vardas ir pavardė, gimimo metai)
Atpažintinas asmuo	(procesinė padėtis, vardas ir pavardė, gimimo metai)
Dalyvauja	_____ _____ _____ _____ (pareigos, procesinė padėtis, vardas ir pavardė)
Parodyme atpažinti dalyvauja vertėjas	

	(vardas ir pavardė, vertimo kalba)
Techninių priemonių naudojimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 179 str. tvarka	_____ _____ _____ _____ (fotografavimas, vaizdo, garso įrašų darymas, apšvietimas ir kitos naudojimo sąlygos _____ bei tvarka)
Parodymas atpažinti atliekamas vadovaujantis BPK 179, 191, 192 ir 195 straipsniais.	
Atpažintinam asmeniui pasiūlyta užimti bet kurią vietą tarp parodytų asmenų.	

Po to buvo pakviestas atpažįstantysis.	
Parodyti atpažinti asmenys:	
Nr. 1	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____
Nr. 2	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____

Nr. 3	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____
Nr. 4	_____ (vardas ir pavardė, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, žymės ir ypatybės, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jis _____ apsirengęs) _____ _____ _____ _____

Atpažįstantysis, pasiūlius pagal _____
(nurodyti pagal kokius jutimo organais suvokiamus požymius)
atpažinti asmenį, apie kurį jis davė parodymus, pareiškė:

_____
(jeigu atpažįstantysis nurodė vieną iš jam parodytų atpažinti asmenų, būtina pagal galimybes pažodžiui užrašyti jo parodymus,
_____
pagal kurias žymes ar ypatybes jis tą asmenį atpažįsta, jei neatpažįsta, jam pasiūloma paaiškinti, kuo skiriasi jo parodymuose
_____
minėtas asmuo nuo parodytųjų atpažinti)
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Atpažintasis pasivadino	(vardas ir pavardė)

<table>
<tr><td colspan="2">Dalyvavusių asmenų pareiškimai:

_____

_____</td></tr>
<tr><td colspan="2">Protokolo priedai: _____
(planai, schemos, nuotraukos, negatyvai, skaitmeninės informacijos laikmenos, garso, vaizdo įrašai ir kt.)

_____</td></tr>
<tr><td colspan="2">Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.</td></tr>
<tr><td>Atpažįstantysis</td><td>(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Atpažintasis</td><td>(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Dalyvavo</td><td>_____

_____

(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Vertėjas</td><td>(parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
<tr><td>Parodymą atpažinti atliko</td><td>_____

_____

(pareigos, parašas, vardas ir pavardė)</td></tr>
</table>